ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 4 (478) ■ Aprilie 2022 ■ 5 lei ■

IOAN MARCHIȘ - Îngerul din știubei

Octavian Soviany despre filosoful Jacques Ellul

Jacques Ellul (6 ianuarie 1912 – 19 mai 1994) a fost unul dintre cei mai importanţi şi provocatori filosofi, sociologi şi teologi francezi, fiind supranumit „omul care a prezis aproape totul”. A fost unul dintre puţinii filosofi francezi anticomunişti influenţaţi de... Marx, fiind acuzat, de adversarii de idei, ca marxist, calvinist, determinist, tehnofob, pesimist sau anarhist.

Cel care l-a introdus pe Ellul în cultura română a fost, este şi va fi poetul, prozatorul şi criticul literar Octavian Soviany, cel care l-a descoperit încă din 1990 (şi recunoaşte că a fost influenţat de gânditorul francez în modul de a vedea lumea), traducându-i, în ultimii ani, mai multe cărţi, printre care: „Trădarea Occidentului”, „Subminarea creştinismului”, „Metamorfoza burghezului”, „Omul şi banul”, „Imperiul nonsensului” şi „Sistemul tehnicist” (aceasta e în curs de apariţie). În plus, a publicat numeroase studii despre Ellul.

Motive suficiente pentru a fi invitat, de către filosoful Leonid Dragomir, redactor-şef al revistei de cultură „Argeş”, să susţină, la Centrul Cultural Piteşti, în cadrul proiectului lunar „Conferinţele Municipiului Piteşti”, prelegerea cu tema „Jacques Ellul şi lumea contemporană”, la data de 25 martie 2022, de Buna Vestire.

Octavian Soviany a captat audienţa prin modul exemplar în care a ştiut să vorbească liber, timp de o oră, despre opera lui Ellul, reuşind, prin coerenţă şi claritate, o sinteză a acesteia pe înţelesul tuturor. Dintre cele spuse de Octavian Soviany, reţinem aici: „Cu cât societatea noastră se dezvoltă mai mult, cu atât ajunge la nişte situaţii pline de ambiguitate. Tot ce este creat de tehnică este ambiguu. Toate invenţiile produc instantaneu binele şi răul, amestecate inextricabil. Nu spun: pot servi binelui şi răului în aceeaşi măsură. Este exact invers. Diferenţa dintre bine şi rău nu mai e deloc limpede; morala însăşi a devenit una a ambiguităţii. Înţeleg că asta a fost dintotdeauna condiţia omului. Acesta este o fiinţă ambiguă. Purtătoare de gheaţă şi foc. Dar să nu ne grăbim. Cunosc demonstraţia. Nimic nu s-a schimbat. Decât un detaliu. Până acum omul a încercat totdeauna să se ferească de ambiguitate.”

JEAN DUMITRASCU

Ioan MARCHIŞ

Absolvent al Academiei de Arte Plastice “Ion Andreescu” din Cluj Napoca, secţia Sculptură, restaurare; doctor al Universităţii Babeş Bolyai, Cluj Napoca, specialitatea Filosofie – Semiotică, director al Revistei de cultură ARCHEUS; iniţiator şi coordonator al Taberei Naţionale de Literatură şi Arte Plastice ARCHEUS.

LUCRĂRI MONUMENTALE: 1984 Baia Mare – SOLAR ARCH (lemn); 1994 Săliştea de Sus – MIHAI EMINESCU (bronz), bust; 1994 Valea Chioarului – MIHAI VITEAZUL (bronz), bust monumental; 1995 Baia Mare – NICOLAE IORGA (bronz); 1997 Suciu de Sus – ATANASE MOT DÂMBU (bronz), h = 260 cm, 1997 Baia Mare – PINTEA VITEAZUL (bronz), bust monumental; 1997 Baia Mare – I.C. BRĂTIANU (bronz), h = 280 cm; 1998 Baia Mare – GHEORGHE POP DE BĂSEŞTI (bronz), h = 280 cm; 1999 Baia Mare – GEORGE COŞBUC (bronz), bust; 1999 Bucureşti, Palatul Parlamentului – GHEORGHE BRĂTIANU (bronz), bust pe coloana de bronz; 1999 Băiţa de Sub Codru GEORGE POP DE BĂSEŞTI (bronz), bust; 2000 Baia Mare – OCTAVIAN GOGA (bronz), bust; 2000 Baia Mare – MIHAI EMINESCU (bronz), bust; 2000 Ploieşti – I.G. DUCA (bronz), bust monumental cu mâini; 2000 Mânăstirea Habra, Maramureş – MIHAI VITEAZUL (bronz), bust monumental; 1997-2001 Ansamblul monumental AVRAM IANCU (bronz); 2001 – Coaş, Maramureş – ION POPESCU DE COAŞ (bronz), bust; 2002 – 2005 Ansamblu monumental ecvestru “Bogdan Voievod”, bronz; 2010 „Pop Costan” (bronz), Coruia, Maramureş, bust; 2011 „Ion Sasaran”(bronz), Sasar, Maramureş, bust; 2012 Baia Mare GEORGE POP DE BĂSEŞTI - (bronz), bust; 2013 Baia Mare PAVEL ZĂGĂNESCU (bronz), bust; 2013 Baia Mare - LUCIAN BLAGA (bronz), bust; 2015 Sighetu Marmaţiei - IOAN BALIN (bronz), bust; 2016 Petrova - GHEORGHE BILASCU (bronz), bust; 2018 Baia Mare - PORTRET VIDA GEZA (bronz), bust; 2018 Cluj Napoca - IULIU MANIU (bronz) h = 280 cm; 2018 Baia Mare – IULIU MANIU (bronz), bust; 2020 Baia Mare – IUSTINIAN, ARHIEPISCOP (bronz).

Prezent cu lucrări în Muzeul de Artă Baia Mare, Muzeul Maramureşului din Sighetu Marmaţiei, în colecţii particulare din: Romania, Ungaria, Germania, Israel, USA, Egipt, Austria, Franţa, Anglia, Japonia, Maroc.

Distincţii, diplome, premii: 2018 *Diploma de merit* pentru executarea Monument comemorativ – bust bronz Iuliu Maniu, *Asociaţia Porolissum Baia Mare*; 2018 *Medalia – Distincţia Culturală* pentru întreaga activitate artistică, *Academia Română - Filiala Cluj Napoca*, preşedinte Emil Burzo; 2020 Ordinul *CRUCEA IUSTINIAN EPISCOPUL, pentru concepţia şi executarea statuii în bronz, mărime naturală, ”Iustinian Arhiepiscop” şi pentru promovarea valorilor autentice româneşti şi bizantine...*

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Cele mai frumoase făpturi din lume sunt femeile şi fără ele ne-am prăpădi, ca speţă umană şi de dorul lor, al mamei şi soţiei. Scoateţi femeia din lume şi veţi vedea ce mai rămâne!

Se vorbeşte că trebuie să strângem avere. O spun limpede şi pentru totdeauna: omul nu ia cu el nicio avere, de niciun fel. Eu am o singură avere: o uşă pusă în drum pe care, de afară intru tot afară.

Omul bea o ţuică românească, bea un pahar de vin, că doar Iisus, la Cana Galileii, n-a prefăcut vinul în apă, ci invers. Ne-ar sta prea nu ştiu cum să ne dăm mai mari ca Iisus, nu?

Fără muncă responsabilă şi hărnicie plină de seriozitate, cu un solid caracter, vom fi vărsaţi din gura lui Dumnezeu, ca nişte netrebnici. Darurile primite de la Dumnezeu trebuie să le înmulţim cu sârguinţă şi cu dragoste pentru a nu se lua de la noi.

În viaţa omului şi, deci, şi a omenirii, totul este oscilant. Nu-i nimic statornic sub soare. Suntem mai schimbători ca vremea, fiind o sumă de contradicţii şi incertitudini. Drept dovadă ne stau întâmplările din istoria lumii laice şi religioase.

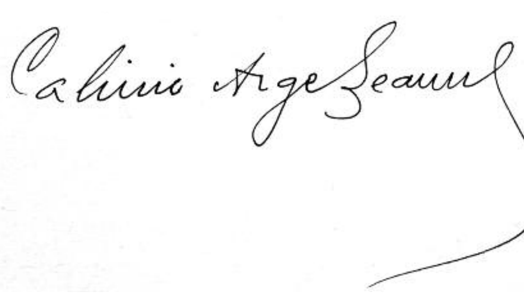
După cum merg lucrurile acum, există o tendinţă de scădere a sentimentului religios, dar n-aş crede că va fi o pieire totală a credinţei. Duhul Sfânt este prezent cu forţa Sa acolo unde nici nu gândim. Ce ni se pare a fi azi pierdut, mâine renaşte la o viaţă nouă, cu o forţă formidabilă.

Ştim că suntem slabi, neputincioşi şi repede săvârşitori de necuviinţe. Cum este familia, cu rânduiala ei sfântă, aşa este şi ţara. Orice pieire vine de la scăderea sfinţeniei în viaţa conjugală. A face o căsătorie este o jertfă mare şi poate că azi unii tineri nu mai sunt dispuşi la aceasta.

Să nu uităm că suntem zidiţi toţi într-un spaţiu rupt din Rai, cu lumină, cânt şi flori! Să nu uităm că suntem iubiţi de Dumnezeu şi că noi trebuie să-i răspundem pe măsură, după puterea noastră! Să nu uităm că suntem binecuvântaţi de Dumnezeu şi avem prunci şi îi creştem cu sfinţenie şi-i purtăm în braţe, în Casa Domnului. Să nu uităm să ne ajutăm unii pe alţii, fiind toţi copiii lui Dumnezeu!

Orice eres se poate linişti numai cu chemarea lui Dumnezeu, care luminează şi întăreşte credinţa cea adevărată. Mai este de vindecat ignoranţa crasă a unora dintre oameni şi orgoliul prostesc care se afişează cu destulă îndrăzneală şi neruşinare.

Nu vom şti niciodată exact ce este moartea şi nici ce este viaţa. Despre aceşti doi poli tranzitorii ai vieţii noastre ştie numai Creatorul, Dumnezeu cel Atotputernic, Izvorul vieţii şi Biruitorul morţii. Dar, câte ceva, ca prin ghicitură, tot mai ştim. Rămâne însă de-a pururi, ca fiecare dintre noi, personal, să facem experienţa unică a venirii şi a plecării!

Gheorghe Grigurcu

„Limbajul unei pisici”

■ Oricum, incontestabila sinceritate a durerii.

■ Relaţia dintre amintire şi memorie asemenea uneia dintre posesorul unui titlu nobiliar şi un meşteşugar. Meşteşugarul aduce servicii nobilului, dar nu i se poate substitui.

■ „Credem că urâm linguşeala, dar nu urâm decât maniera de a linguşi” (La Rochefoucauld).

■ Unii bisericoşi ipocriţi ai literelor, similari medicilor şi inginerilor cu diplome false, recent descoperiţi.

■ „Vinul nu îmi mai încălzeşte inima. Puţin vin este suficient ca să devin trist, ba chiar melancolic. Sufletul îmi e împovărat de dor şi slăbit. În zadar lovesc cu pintenii dorinţei în carnea lui, că nu mai saltă dintr-o zvâcnitură. Mi-am pierdut toate iluziile. Zadarnic mă las dus de nemărginirea bucuriei sperând să mă mai exalte; acest lucru nu se mai întâmplă. (...) Posibilul nu mai există pentru sufletul meu. Dacă aş fi în situaţia să formulez o dorinţă, n-aş dori nici bogăţie, nici putere, ci pasiunea posibilului, ochiul care, mereu tânăr, mereu arzător, descoperă pretutindeni posibilul” (Kierkegaard).

■ Nu o dată o consolare are sensul unei reîntoarceri la ceea ce am fost. Ne consolează trecutul însuşi, personalizat.

■ Momentele în care te regăseşti nu-ţi dau totuşi senzaţia izolării în nişa ta proprie, ci mai curând cea a contactului cu un posibil Întreg salvator. De-a te afla, cu o enigmatică naturaleţe, concomitent în tine şi-n afara ta, mişcat mai cu seamă de acest magnanim în afară.

■ Senectute. Fiecare zi se cuvine să aibă rostul său scriptic dat de tine, spre a constata înspre seară care a fost rostul său dat de Sus. Curios, neconcordanţele apar uneori în favoarea unei izbăvitoare umilinţe.

■ „Când preîntâmpinăm o suferinţă sigură care vine de la Dumnezeu, înseamnă a ne scuti pe noi şi a-L scuti pe El de-a parcurge o jumătate din cale şi a reduce totodată calitatea ei de suferinţă tot pe atât” (Monseniorul Ghika).

■ Să fie imaginea dezagreabilă pe care o avem asupra unei persoane care nu mai e în viaţă, după cum afirma un critic, o formă de revanşă? Greu de crezut aşa ceva. Ne-am răzbuna dacă i-am nega eventualele merite. Altminteri canonul amintirii întristătoare e mai curând un sacrificiu pe care i-l aducem: suferim în numele său.

■ „Puţini sunt aceia care vor să spună tot ceea ce cred” (Descartes).

■ Limbajul unei pisici adulte cuprinde între 30 şi 100 de sunete, în timp ce limbajul unui câine se reduce la 20.

■ A. E.: „Jenanta ambiguitate a judecăţii axiologice totuşi «pozitive»: «X a fost precursorul lui Y». Contează doar pentru că lumina lui Y s-a răsfrânt asupra sa retrospectiv?”.

■ Momente în care cauţi expresia, dar nu găseşti decât viaţa. Viaţa însăşi, captivă a expresiei inexistente.

■ „Din 28 decembrie 1977 până azi-dimineaţă vizita lui Breban, care a petrecut trei luni la International Writing Program de la Iowa şi e acum în drum spre ţară. (...) B.: amestec de forţă, încăpăţânare, inteligenţă, prost gust, inconsecvenţă în idei, pasiune şi răceală, megalomanie şi generozitate. Crede într-un singur lucru: opera lui. Nesfârşite discuţii despre România. (...) Ţara de care am fost furaţi, cum îmi scrie Ionel. Dar B. nu poate (nu vrea?) să înţeleagă asta. Îl împiedică ciudatul lui «fetişism» al puterii, ecuaţia naiv-hegeliană pe care o stabileşte între raţionalitate şi realitate (istorie). Existenţa comunismului exprimă logica însăşi a istoriei: să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului...” (Matei Călinescu).

■ Întrebare cum o uşă abia întredeschisă. Corporalitatea respectabilă a răspunsului ar fi posibil să nu poată trece printr-însa.

■ A. E.: „Aceeaşi familie. Pofta: o dorinţă grosieră. Visul: o dorinţă sublimată”.

■ A avea cu viaţa raporturi comerciale, „olteneşti”: „mai las eu, mai dai tu”. A o aborda aristocratic, provocând-o, dacă e cazul la duel, cu riscul de rigoare.

■ Spre deosebire de memorie, care nu o dată produce falii dureroase inclusiv în intimitate, amintirea te ajută să nu te desparţi de tine însuţi, orice s-ar întâmpla.

■ Uneori piruetele amar amuzate ale acestei suferinţe. Jocul său capricios cum al unei femei cochete.

■ „În poezie, nu doar personajele trăiesc, ci şi cuvintele. Par înconjurate de un halou radioactiv. Îşi redobândesc, dintr-odată, aura şi vibraţia originară. *Să dăm un sens mai pur cuvintelor tribului.* «Mai pur» ţine de obsesiile lui Mallarmé, vezi albul, zăpada; eu cu siguranţă n-aş fi scris aşa ceva, pentru că sunt un mic cretin sentimental căruia albul şi zăpada îi fac frică şi îi evocă înspăimântătoarea *Winterreise* a lui Schubert. Cu toate acestea, versurile sunt foarte frumoase şi perfect explicite” (Michel Houellebeck).

■ Dorinţa, s-ar spune dependentă de accentul clipelor de identificare cu tine însuţi, atât de plină însă de toane încât, în unele cazuri, poate da impresia unui abandon de sine al fiinţei.

■ Lecturile cată a împlini ceea ce nu e împlinit în viaţa lăuntrică, astfel cum un altoi împlineşte calitatea productivă a unui pom.

■ „Mentalitatea ipocrită a societăţii noastre iartă mai uşor o faptă vinovată dacă e învăluită în pudoare, decât o greşeală măruntă şi inocentă în fond, care sfidează” (Goethe).

■ Mărturisesc dificultatea pe care o întâmpin scriind despre o carte a unui autor care, ca persoană, m-a întristat. Am în vedere cazul când aprecierile critice n-ar putea fi decât preponderent favorabile. E ca şi cum (mi s-a întâmplat) aş lua masa la un local „onorabil”, cu bucate atracţioase, dar ale cărui dependinţe se află într-un atare hal de mizerie, încât îţi taie orice elan culinar.

■ Balena cu cocoaşă emite sunete audibile până la o distanţă de aproximativ 85 km.

■ „Somnul trage la somn, visul trage la vis” (dintr-un film).

■ „Fundiţe de cadouri, Crăciuniţe, ornamente. Toate roşii, roşii roşii. Dar cel mai cunoscut roşu festiv este roşul lui Moş Crăciun. Povestea celui mai faimos costum la nivel mondial (am îndrăzni să spunem) începe undeva pe la 1800. Se spune că new-yorkezii – sau mai bine zis populaţia neerlandeză a New Yorkului – aveau nevoie de un personaj asemenea lui Moş Nicolae, care împărţea cadouri copiilor încă din timpul Evului Mediu timpuriu. (...) Imaginea lui Sancte Claus, primul nume de scenă, a «debutat» la o cină de Sfântul Nicolae, organizată de filantropul John Pintard. Acolo, creionul lui Alexander Anderson a desenat un Moş Crăciun vesel, bărbos, cu burtă dolofană – aşa cum îl ştim şi astăzi, doar că în alb-negru. Moşul a început să prindă puţină culoare abia în 1864, într-o ediţie ilustrată a poemului «The Night Behore Christmas». Culoarea aleasă era galbenul şi, cu toate că îl făcea să pară prăfuit, veselia Moşului şi bogăţia de jucării îl distingeau clar de bătrânul Moş Nicolae. Tradiţia costumului cel roşu al lui Moş Crăciun a început-o ilustratorul Thomas Nast. El i-a dat Moşului costum şi căciulă roşii, accesorizate cu blană albă şi o curea lată, neagră. Era 1870” (**Historia**, 2020).

■ Scriptor de epocă, producţiile sale având, aidoma alimentelor, un termen de garanţie, după care sunt socotite expirate.

■ Senectute. Supremă onoare. Îţi dai seama mai mult ca oricând că însăşi lumea oboseşte alături de tine.

■ Visul nu e, aşa cum afirma cineva, chiar un joc de noroc. Visul, marele vis e garantat perdant.

■ „Ia seama la cel ce vorbeşte în interesul altuia, făcându-l pe al său” (Baltasar Gracian).

■ Unicele rânduri pe care Sainte-Beuve le-a dedicat unui contemporan: „Domnul Baudelaire a găsit mijloacele să-şi construiască, la extremitatea unei limbi de pământ considerată de nelocuit şi aflată dincolo de fruntariile romantismului cunoscut, un chioşc bizar, încărcat de decoraţiuni, foarte chinuit, dar cochet şi misterios. Acest chioşc neobişnuit, făcut din marchetărie, de o originalitate studiată şi compozită, care, de ceva vreme, atrage toate privirile, se află la capătul extrem al Kamciatkăi romantice. L-aş numi Nebunia Baudelaire”.

■ Senectute. Posibilitatea de-a deveni virtuos fără concursul unui program. O virtute ce ţi se dăruie.

■ Senectute. Scuză nu doar în faţa lumii, ci şi faţă de sine a eului treptat capitulard.

■ Revin, presante, în anii ultimi, întrebările adolescenţei, ale copilăriei. Răspunsurile sunt lucrurile ca atare în percepţia lor imediată. Între tine şi lucruri, textele aidoma recreaţiilor dintre orele şcolare.

■ Nu-şi poate ierta sieşi ceea ce i-au iertat alţii.

■ „Are o poveste fabuloasă! Mauro Morandi e singurul locuitor al insulei Budelli, de lângă Corsica, Sardinia. El a venit aici în 1989 şi nu a mai părăsit-o până în ziua de azi, însă autorităţile vor să îl evacueze cu forţa. (...) S-a hrănit cu ceea ce i-a dăruit marea, a fost vizitat de echipe de la *National Geographic* şi de zeci de institute de cercetare marină, însă nu s-a temut ca acum în privinţa viitorului său. Fostul profesor de sport Mauro Morandi poate fi evacuat în orice clipă după ce insula a fost cumpărată de un investitor imobiliar care vrea să o transforme într-un parc turistic. «Mi-e teamă că, odată cu plecarea mea de pe insulă, Budelli va fi distrusă, iar Plaja Roşie va deveni o amintire», a declarat Morandi pentru CNN Travel” (**Click**, 2020).

■ Într-un automobil care a atins o viteză mare. Iei contact cu spaţiul în condiţia sa de vasal tot mai umil al timpului...

■ Martie 2019. O intempestivă pancartă electorală de mari dimensiuni, întâlnită într-o localitate bihoreană: un clovn cu obrajii mânjiţi cu roşu, sub care se răsfaţă inscripţia: „E timpul României!”.

■ După un interval de peste patru decenii, o preumblare emoţională pe una din străduţele familiare odinioară ale Salontei, având pe margini pomi înfloriţi cu aer uşor ireal. Un omagiu adus nu doar înfăţişării sale patriarhale, ci şi eului tău de atunci, disparent. Urbea transilvană aceeaşi, dar tu eşti totuşi altul, într-o dureroasă asimetrie pe care vegetaţia grabnic împrimăvărată pare a o intui. Ardoarea de altădată aidoma unui obiect care ţi-a căzut din buzunar...

■ Împrejurări semnificative doar pentru putinţa lor de-a se transfera într-o anume măsură în reverie.

■ „Ştiu că defăimarea, calomnia şi minciuna pot lăsa urme de neşters. Degeaba îţi spui: «o să treacă, o imagine o alungă pe cealaltă, o informaţie o evacuează pe cea dinaintea ei». Ceva rămâne. Se întipăreşte. E ca un zgomot de fond cu care va trebui să trăieşti, o ştii prea bine, până la sfârşitul vieţii. Nu are rost să te împotriveşti. De pomană protestezi şi te revolţi” (Bernard-Henri Lévy).

■ „Iubeşte-l ca pe tine însuţi”, dar dacă în raport cu tine nu ţi-a rămas decât un biet instinct de conservare?

■ Senectute. Aşadar copilăria prelungindu-se dincolo de anii săi, dincolo de viaţă...

■ „Timpul nu există. Există viaţa mea. Iar ea e doar scrisă în timp. Există compoziţia, dar nu există rânduri, litere. Ea e doar scrisă cu ajutorul rândurilor şi literelor. Faptul că o compoziţie bună e scrisă cu rânduri şi litere nu demonstrează nicidecum că viitoarele rânduri şi litere ale cărţii vor continua compoziţia sau vor alcătui o compoziţie asemănătoare” (Tolstoi).

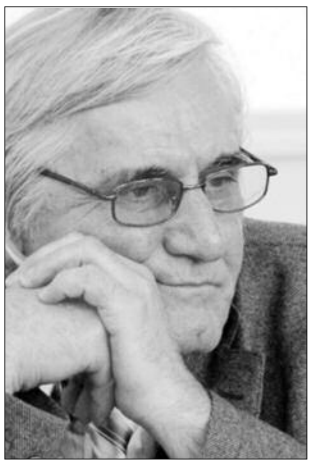
■ Scriptor. Realul aspiră la imaginar, imaginarul aspiră la imaginar. Cercul închis al imaginarului.

■ Uneori complici un lucru din teama de a-l înţelege.

■ Merg cu trenul şi văd pe geam un căţel negru care aleargă sprinten şi neştiutor pe o pajişte verde scăldată-n soare, în direcţia mişcării trenului. Nu-l voi mai revedea niciodată. Eternitatea care înconjoară clipele fugitive ale vieţii noastre, perceptibilă prin contrast.

Să fie imaginea dezagreabilă pe care o avem asupra unei persoane care nu mai e în viaţă, după cum afirma un critic, o formă de revanşă? Greu de crezut aşa ceva. Ne-am răzbuna dacă i-am nega eventualele merite. Altminteri canonul amintirii întristătoare e mai curând un sacrificiu pe care i-l aducem: suferim în numele său.

Nicolae Oprea

Poemul iubirii

Un poet cu evoluţie discretă în cadrul generaţiei sale este Mircea Stâncel din Alba Iulia, cu sincope editoriale, ca majoritatea scriitorilor din provincii. Chiar dacă a debutat la începutul deceniului de manifestare explozivă a optzeciştilor, cu volumul *Cămaşa de Sare* (1981), timp de două decenii s-a refugiat în laboratorul de creaţie. Ciclul poetic cu timbru personal al începutului va fi continuat abia în mileniul al treilea, când publică *Cămaşa de Sare II* (2004) şi *Cămaşa de Sare III* (2005). Din acest moment ritmul editorial este constant, susţinut printr-un alt triptic poetic, *Antiorientalia*, publicat în anii 2001-2006. Au urmat grupajele: *Neuralice* (2003), *Lucruri şi limbaje* (2009), *Dincolo de melancolie* (2013) şi *Cartea speranţelor disperate* (2017). Adăugând acestora romanul *Biblioteca interzisă* şi volumele de publicistică sau eseuri.

În volumul recent, cu adresă directă, *Sunt imperfect, draga mea* (Colecţia revistei „Discobolul", Alba Iulia, 2021), confesiunea lirică a lui Mircea Stâncel, amprentată de (auto)ironie, se concentrează pe tema iubirii, evitând registrul elegiac. Deşi autorul versurilor este convins că tentaţia romantic-elegiacă există: „e nevoie doar de o clipă de neatenţie/ şi de o iubită care visează deschiderea unui *mall* /cu poveşti amoroase ce pot urca la cer/ aşa cum versurile acestea scrise în curtea părinţilor mei/ se pot molipsi imediat de apusuri dulci/ dacă se întâmplă să mă privesc într-o apă elegiacă;// îngerul se poate prăbuşi oricând nu mai avea mult/ şi luna iese ruşinată din poemele romanticilor/ deşi e departe de mine ea în seara asta". Fiinţa iubită este surprinsă, de-a lungul vârstelor, în toate ipostazele feminităţii misterioase: cuceritoare şi înstrăinată, melancolică şi realistă, inocentă şi senzuală, fidelă şi trădătoare, idealistă şi pragmatică, frivolă şi serioasă; dar e recunoscută ca *muză* a poetului înamorat. Conform crezului poetic cu rezonanţe livreşti („şi versul acesta dacă nu este senzual palpabil/ nu este nimic"), iubirea se consumă în întâlniri incandescente: „Suntem două lanterne ce ard/ la toate capetele deodată/ şi seul lor se-nmoaie luminând încăperi sperate/ şi dragostea noastră la prima vedere/ ne face mai frumoşi ca niciodată/ de trupul tău din miere de albine se lipesc toate eratele/ acestui secol ce ne-a dărâmat". „Dau un secol spiritual pentru unul de senzualitate" – ar fi dictonul îndrăgostitului pătimaş. În fapt, dragostea este văzută ca un poem continuu: „După fiecare poem de dragoste cineva trebuie să adune/ lucrurile împrăştiate prin cameră/ sunt încă un fermier obosit după recoltarea cânepii/ când poemul dansează măreţ în ritmul cordului tău/.../ caligrafia poemului vine chiar din oasele tale aprinse/ din pielea ta în care s-au imprimat valurile mării". Încheierea poemului amoros consfinţeşte şi sfârşitul iubirii: „poemul ăsta este imperfect/ poemul ăsta este neadevărat/ dacă nu ar fi emoţia nu ar fi nici un adevăr/ n-am nici o pretenţie poetică de la tine sunt imperfect/ îmi lipseşte o mână/ mi se închide un ochi;// cineva mă îngroapă în timp ce eu vorbesc/ în timp ce mâna mea scrie în timp ce tu plângi/ sub povara propriilor mele versuri".

„Într-un discurs poetic hibrid, vădită este corespondenţa intimă dintre viaţă şi text. Sau pendularea expresivă între realitate şi ficţiune. Relieful iubirii tensionate prinde contur pe măsură ce poetul înaintează în concepţia cărţii al cărei „personaj principal" este *ea*."

Într-un discurs poetic hibrid, vădită este corespondenţa intimă dintre viaţă şi text. Sau pendularea expresivă între realitate şi ficţiune. Relieful iubirii tensionate prinde contur pe măsură ce poetul înaintează în concepţia cărţii al cărei „personaj principal" este *ea*. Desprind câteva versuri ilustrative: „nu e bine să zbori când eu citesc cu atenţie textul din care eşti făcută"; „şi paginile tale pare cu cele impare ale mele/ de-aia cartea asta nu se mai închide"; „dacă-ţi voi zdrobi genunchii cu o roză nu-i aşa că o să urli de drag/ în toată cartea"; „cerneala ta este foarte sensibilă/ îmi destupă toate melancoliile pozitive ale lumii/.../o, cartea mea ridică-te din nou pe rafturi dacă poţi"; „eu mă pregătesc să-mi termin cartea asta imposibilă/ care-mi răzuieşte pielea". Fuziunea dintre existenţa reală şi imaginarul poetic apare accentuată prin inventarea unui termen conceptual, asemănător cu *Mopete*, personajul liric creat de Mircea Ivănescu: *pometul*. Desemnând deopotrivă subiectul liric şi poemul care se scrie, „pometul" este invocat în diverse contexte: „vreau să fac o istorie a emoţiilor pierdute/ în pometul ăsta nu e ruşine să treieri seminţe de cânepă/ şi să creşti unicorni"; „ vrei să ispiteşti mitul / şi pometului să-i furi gravitaţia"; „să asculţi pianul unui pomet îndrăgostit/ ce vrea să ne înghită din nou în paginile lui"; „lăsaţi-mi pometurile să mai danseze puţin/ cu ele aş putea construi o metaforă ce trece munţii"; „deşi am scris împreună trei pometuri" etc. Paradoxal, poetul reţine, totuşi, în discurs şi sensul iniţial de „livadă" al termenului: „lucrurile încă mai aveau multe cămăşi albe/ cineva le spăla intens pentru că venea nunta fiicei sale/ şi le întindea în pomet să le usuce merii/ visele cărau în spate imaginea unei prietenii".

Specificul poeticii lui Mircea Stâncel din *Sunt imperfect, draga mea* este consolidat printr-o serie de referinţe livreşti şi prin recursul la intertextualitatea aluzivă. Maniera de asimilare în poemul său aluvionar a operei înaintaşilor este, însă, întotdeauna determinată de existenţa iubitei, într-o tonalitate voit obiectivă: „dar te rog să-ţi închizi iarna când mă inviţi la tine/ acoperă raftul bibliotecii rescris cu marx printre rânduri/ ieri aprindeai străzile cu fularul tău de celule/ şi-l făceai pe eminescu să-ţi trimită răvaşe". În acelaşi mod este asimilată referinţa livrescă în secvenţe disparate: „mult argint fierbinte era în corpul nostru l-ai întâlnit pe / shakespeare şi i-ai fost iubită şi-ai vrea să ne culcăm în patul lui"; „doar călcâiul ţi se poticneşte în continuare/ de la sărutul dat de nichita stănescu în secolul trecut"; „dar ea nu e decât o rochie mini expusă la soare/ nişte genunchi rotunjori ce vor să respire liberi/ pe care arghezi i-a văzut mai întâi cum sclipesc"; „sunt în căutarea toamnei cu multe uşi/ în care disperarea visează versuri/ scrise cu stiloul de ceară al lui trakl"; „acum ai descoperit şi coiful lui ahile/ şi mă găseşti mereu în visele lui homer"; „ştii să agiţi corbul ce stă deasupra uşii mele"; „o cauţi pe madam bovary în toate romanele de dragoste"; „el i-a furat calul lui don quijote să rescrie poemul"; „vă studiez alergând cu rimbaud prin iarba asta necosită/ prin romantismul vostru îmbuteliat pe târnave" ş.a.

Poetul îndrăgostit, aspirând către poemul originar – în *Nostos-ul nostru* – suprapune nostalgic timpul iubirii peste timpul cărţilor: „Amurgul s-a tăiat în geamul casei mele de la ţară/ şi a curs pe covor toată melancolia/ eu nu fusesem pregătit încă/ şi m-a prins cu toate uşile deschise;// pe atunci nicolae labiş s-a aşezat între cartuş şi căprioară/ direcţiona mişcarea cuibului către moarte/ într-un moment în care uşile cârteau în capodopere/ şi poezia era sufocată de propria-i metaforă/ prin 1966 am început să îmbătrânesc de-a binelea/.../nichita stănescu se prăbuşea în sensul iubirii/ şi tu tocmai atunci ai venit la mine". Iar profilul livresc al iubitei este plastic conturat în figura *anarhistei* (din poemul omonim): „Ea este îmbrăcată în opere de artă/ se învăluie cu grădini suspendate/.../îi place să amestece epocile într-o oală de cristal/ şi vede cum cimitirul se hrăneşte zilnic cu poezie modernă/ tone de cărţi sunt aruncate în gura morţilor// trupul ei este o sculptură brâncuşiană din bronz/ şi nu se poate sparge oricând cu uşurinţă;/ îi plac revoluţiile suprarealiste spre care se îndreaptă/ cineva forează să vadă unde se află ea în istorie".

Modalitatea figurativă la care apelează în chip personal Mircea Stâncel este oximoronul – transpare şi din versurile citate mai înainte. Cum remarcă Al. Cistelecan în prezentarea de pe copertă: „În interiorul acestui oximoron pasional se mişcă Stâncel, când nonşalant, când patetic". Dar nu oximoronul de tip romantic este agreat de poetul contemporan, ci sintagma asimetrică a suprarealiştilor, cu încărcătură logică negativă. Renegând, din principiu, analogiile comune, el uzează de oximoron şi de metonimie în relaţii scripturale insolite. Precum în *Alte emoţii*: „Ajung imediat într-un loc albastru ce încă respiră/ unde ruinele sunt foarte valoroase şi speră/ despre care televiziunile de senzaţie nu ştiu nimic/ uliţele nasc fluturi beţi şi eu îi iubesc mai mult decât înainte/ preţul unei aripi albe foşnitoare a crescut mult/ în ultima vreme;// tu îmi aduci fructe romantice de vară într-o poală sălbatică/ şi un discurs despre moarte liniştitor;// aşa ruinată te retragi din nou în mine/ ca într-un act de proprietate perfect valabil/ ca într-o frunză clorofila în care dinţii îngerilor/ au lăsat cicatrici de lungă durată;// îmbătrânesc într-o cantitate uriaşă de speranţă/ în căldura unor icoane ce n-au căzut încă de pe pereţi". Sintagmele oximoronice sunt generate spontan, în spiritul libertăţii de expresie proclamată de suprarealişti, artizani ai automatismul psihic. Nu poate fi evitat, însă, riscul ca mecanismul analogic (dublat de personificare) să fie deviat în manierism formal prin excesul de asociaţii şocante între concret şi abstract. Din această cauză, se ajunge la un gen de schematism metaforic sau anti-metaforic.

Prin modalitatea complexă de exprimare artistică – uneori, colocvială, alteori încifrată -, lirica lui Mircea Stâncel s-a coagulat în punctul de interferenţă dintre neo-avangardism şi postmodernism. Discursul neîntrerupt din acest poem cu titlul generic *Sunt imperfect, draga mea* (versurile neterminate fiind separate prin punct şi virgulă) ilustrează amploarea viziunii poetice, în cadrul căreia sentimentul declanşator fuzionează cu fantezia. Remarcabile sunt opiniile celor doi critici-poeţi cu experienţă îndelungată în comentariul poeziei, reproduse pe coperta a IV-a. Gheorghe Grigurcu: „Momentele de emoţie nedrămuită îi transferă rezerva de fond într-o cutezanţă expresivă care îi acordă identitate lirică". Ion Pop: „Are loc, astfel, o deplasare dinspre lirismul, să-i zicem, tranzitiv spre spectacolul asociaţiilor de imagini de o diversitate şi mobilitate care transformă până la urmă «portretul» femeii evocate într-un mozaic reverberant, în primul rând textual, ce se opune înrămării."

Bibliorafturl cronicarului

Nichita Danilov, *Simfonia mută. Nuvele şi povestiri*, Ed. Polirom, Iaşi, 2022;

Irina Petraş, *Eminescu – începutul continuu*, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj, 2022;

Dumitru Chioaru, *Colocviale. Interviuri, anchete, comunicări*, Ed. Limes, Floreşti-Cluj, 2022;

Ion Simuţ, *Cum se scrie istoria literară*, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj, 2022; Carmen-Maria Mecu, *Creaţie şi receptare (9 studii)*, Ed. TracusArte, Bucureşti, 2021;

Giuseppe Masavo, *Prizonier într-o livadă cu meri*, versuri, Ed. Limes, Floreşti-Cluj, 2022;

Mihail Soare, *Frizerul, cu viaţa şi morţile lui*, proză scurtă, Ed. Hoffman, Caracal, 2022;

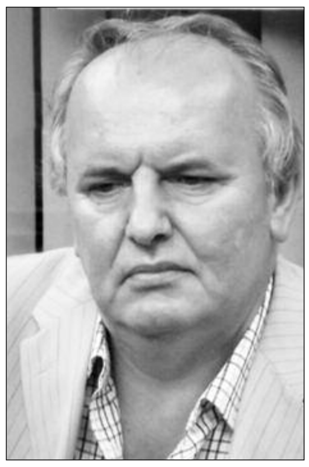
Spiridon Voinescu, *Trecutul viitor*, poezie, Ed. InfoRapArt, Galaţi, 2022;

Românce de colecţie. Poeme pe alese, antologie poetică de Nicolae Coande, Ed. Hoffman, 2021;

Anton Pann, *Hristoitie au Şcoala moralului care învaţă toate obiceiurile şi năravurile cele bune*, Text stabilit, prefaţă şi glosar de Nicolae Mecu, Ed. Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 2020.

cronici

Adrian Alui Gheorghe

Avem o literatură, ce facem cu ea?

(RAZVAN VONCU - ”Lectura clasicilor. Mențiuni de istorie literară”, Editura ”Neuma”, 2021)

Pentru a-și valida propria operă, pentru a-și valida chiar propria existență, fiecare generație trebuie să își pună o întrebare firească: avem o literatură, avem o istorie literară, ce facem cu ele? De-a lungul existenței literaturii române și-au pus întrebarea și chiar au dat răspunsuri, între alții, ca să ne rezumăm la o galerie selectă, Titu Maiorescu, Garabet Ibrăileanu, Eugen Lovinescu, George Călinescu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Ion Pop. Prin condeiul critic al celor pomeniți, al altora, s-au recitit operele care le-au premers prin gustul critic în schimbare, prin canonul literar care definește fiecare epocă. Dar de la o epocă la alta sunt surprize semnificative, dispar glorii croite ca pentru eternitate, ca să reapară autori damnați, opere care și-au așteptat bune decenii o confirmare publică. Această re-poziționare a operelor și a autorilor face parte, de altfel, din dinamismul unei literaturi, din ”substanța” și valoarea care le mențin în atenție.

La fel procedează și Răzvan Voncu, în numele generației sale, făcând ”un exercițiu axiologic”, în buna tradiție călinesciană, tratând în volume de o impresionantă consistență recuperarea epocilor literare mai vechi sau mai recente cu vivacitatea criticii de (re-)întâmpinare. În volumul ”Lectura clasicilor. Mențiuni de istorie literară” (*Editura ”Neuma”, 2021*), cel mai recent, recitește, reevaluează, repune în drepturi autori și opere, plecând de la premisa că există în istoria unei literaturi un fond de ”idei literare” care circulă de la o epocă la alta. Volumul este structurat în două părți, prima este ”despre clasici” și trece în revistă o serie impresionantă de autori și opere, iar partea a doua este dedicată autorilor contemporani care s-au ocupat și se ocupă de clasici, abordarea lui Răzvan Voncu fiind una apreciativă, elogioasă chiar, la adresa confraților de critică literară.

Marii clasici sunt (par să fie), pentru un critic literar, o probă obligatorie în dimensionarea mizelor proprii, operele acestora sunt ”nuca tare” care trebuie rezolvată într-o abordare proprie. Am putea spune, astfel, că marii clasici au puterea, prin operele lor, să se reinventeze ei înșiși, să redevină ”contemporani” cu (în) fiecare nouă epocă. O sintagmă precum ”contemporanul nostru” pusă lângă numele unor Eminescu, Caragiale, Creangă, Cantemir sau Sadoveanu nu face decât să unească orizonturi literare într-o singură ”geografie literară” care transcende vremii și care definește unicitatea unei culturi/ literaturi. Pretextele de a scrie despre clasici îi sunt furnizate autorului de edițiile apărute între timp din operele celor luați în discuție, volume de corespondență, jurnale, pagini recuperate. Numai că Răzvan Voncu nu comentează pur și simplu cărțile în discuție, ci intră într-un fertil dialog care definește raportul acestuia cu ”autorul clasic” reevaluat.

Răzvan Voncu (ii) citește activ pe clasici și cărțile despre clasici, nu intră în siajul operelor lor, îi provoacă, îi corectează, corectează erorile de lectură, deturnează și amendează prejudecățile. În cazul lui Dimitrie Cantemir, de exemplu, Voncu atrage atenția că lucrarea cunoscută sub titlul de ”Descriptio Moldavie” se numește de fapt ”Descriptio antiqui et Hodierni Status Moldaviae” (”Descrierea stării de odinioară și de azi a Moldovei”) și că autorul nu a vrut să realizeze un text de popularizare, ci că a vrut să fixeze un profil geografic, cultural și chiar moral al unui neam, pe care îl cunoștea foarte bine. Plecând de la această scriere, Constantin Noica a specificat, în ”Pagini despre sufletul românesc”, că avem de a face cu ”o primă privire a românității dintr-o perspectivă a intrării în istorie”. Rescrierea operei lui Cantemir astăzi, cu adaptarea textului la limbajul actual, ar facilita re-cunoașterea unuia dintre umaniștii europeni de seamă. Practica rescrierii operelor vechi, pe înțelesul noilor sensibilități, o regăsim în literaturile importante, numai aici literaturile engleză, spaniolă, italiană și franceză. Câștigul pentru înțelegerea epocii de început a literaturii și culturii românești ar fi apreciabil.

Mihail Kogălniceanu este citit, abordat și receptat, prin scrierile sale, prin activitatea publică, drept un factor de modernizare a literaturii și implicit a societății, de sincronizare a acesteia cu literaturile occidentale. Mai mult, Kogălniceanu a fost unul dintre ideologii epocii sale care a determinat la modul decisiv parcursul societății românești de la ”unirea cea mică”, de la 1859, la Unirea de la 1918.

”Revizitarea” lui Caragiale nu rămâne fără urmări. Volumul ”Amintiri despre Caragiale”, esențial în cunoașterea profilului uman și literar al acestuia, ”acoperă o gamă mult prea largă de înfățișări”, încât cunoscându-l simți că există ceva care îți scapă mereu în definirea caracterului și ”prezenței sale fizice”. Cu cât îl cunoști mai bine pe Caragiale, cu atâta descoperi că apar amănunte, nuanțe, chipuri și închipuiri. Publicistica lui Ioan Slavici relevă faptul, spune Răzvan Voncu, că acesta ”este mai subtil și mai inteligent decât Octavian Goga sau Constantin Stere” și că în scrierile sale într-un ziar din Arad ”are grijă ca vorbele sale să nu nedreptățească uriașul efort de construcție națională care s-a petrecut după 1866”. Volumul ”Poeți de pe vremea lui Eminescu”, realizat de basarabeanul Eugen Lungu, îi prilejuiește lui Voncu să spună că ”dincoace de Prut, proliferează o pseudo-eminescologie conspiraționistă”, de-un primitivism ce evocă timpuri pe care le credeam apuse”. Mai departe, este analizat opul ”Mihail Eminescu. Studiu critic”, apărut în anul 1891 și care a fost scris de unul dintre detractorii săi, e vorba de Alexandru Grama, care ”încearcă să instrumetalizeze politic poezia lui Eminescu”. Contextualizând epocii acest ”atac” asupra operei și biografiei eminesciene, Răzvan Voncu găsește de cuviință să acorde o înțelegere târzie asupra gestului lui Grama și o iertare care este justificată prin faptul că tot ce a fost în preajma lui Eminescu ne interesează sau chiar ”se sacralizează”. Chiar și detractorii și ”detractările lor” par să se sacralizeze la atâta distanță în timp, atacurile fiind naive reacții amendate de postumitate.

Un amplu eseu dedicat lui Sadoveanu pleacă de la premisa existenței a doi Sadoveanu: ”unul cinegetic, goliardic, domestic”, respectiv ”un Sadoveanu mitic”. Diferența dintre cei doi este dată de timpul narativ. Astfel, ”acolo unde avem de a face cu un timp măsurabil, întâlnim domesticul”, pe când varianta *illo tempore* caracterizează pe Sadoveanu miticul. Mai departe, este analizată opera lui Sadoveanu prin relația acesteia cu vinul, licoarea bahică fiind, în accepția lui Voncu, ”o metaforă a timpului”. Autor al uneia dintre cele mai pregnante și extinse studii despre vin în cultura și literatura noastră (”O istorie literară a vinului în România”), Răzvan Voncu îl re-citește pe Sadoveanu prin prisma acestei licori care este, pe rând, metaforă, medicament, aliment, dezlegător de inimi și de cuvânt, stare de libertate, stare de fericire, uitare, curaj, tabiet, protocol. Și Alexandru Macedonski este citit prin relația operei acestuia cu vinul, concluzia fiind că, prea adesea, autorul ”rondelurilor” a preferat să bea venin în loc de vin. În alt capitol, Ion Pillat este numit chiar ”poetul dintre vii”, iar opera sa poetică este impregnată de ”mitologizarea” viței de vie și vinului. O antologie care poartă titlul de ”Vinul de-altădată” completează ”perspectiva” analizei poeziei lui Ion Pillat, cultura enologică fiind un vector de evoluție a creației acestuia, de la debutul său cu volumul ”Pe Argeș în sus”, apărut în anul 1922.

Răzvan Voncu face dreptate câtorva autori uitați, pe drept sau pe nedrept, resurecția memoriei îi aduce, însă, în atenție, le dă o nouă șansă la existență literară. George Sion, poet și prozator contemporan cu ”epoca junimistă”, trecut multă vreme la ”și alții”, revine în actualitate cu volumul său de memorii ”Suvenire contimpurane”. La apariția acestui volum, în anul 1888, nu a stârnit mare ecou, dar astăzi, la aproape un secol și jumătate, se constituie într-un document de epocă mai important decât orice scriere literară care și-a consumat de multă vreme combustia estetică. ”Memorialistul ne facilitează delicatul transfer dinspre mitologie înspre istoriografie”, spune Voncu, constatând, în același timp, că deși contemporan cu ei, Sion nu pomenește nici măcar o dată numele unor Eminescu, Creangă sau Slavici, ca efect al adversității pe care o avea față de Maiorescu. Pe Caragiale îl pomenește o singură dată, dar într-un context defavorabil.

Un caz aparte îl reprezintă Gheorghe Bezviconi, un ucrainean cu ascendență cazacă, care s-a declarat român ”sută la sută” și căruia Nicolae Iorga i-a oferit un post de cercetător la Institutul pentru Studii Universale. După război, conștient că opțiunea pentru românitate ar fi putut să îi fie fatală, acesta se ascunde la Cimitirul Bellu, în calitate de paznic. Opera sa de bază, ”Profiluri basarabene” conține, spune Voncu, ”o bogăție de date și informații, multe necunoscute sau uitate, din trecutul Moldovei de peste Prut, și nu numai”. Am putea asocia prezența lui Bezviconi la Cimitirul Bellu cu o mărturisire a prozatorului Petru Popescu, care spunea într-un interviu, că prototipul personajului din romanul ”Sfârșitul bahic” a fost un intelectual ”fascinant” pe care l-a întâlnit la Bellu și care era acolo paznic.

Analizând opera de recuperare a simbolistului Ștefan Petică, Voncu are prilejul de a afirma că influența eminesciană asupra simbolismului românesc nu este ”o iluzie a literaturii române”, ci o realitate. Deși, prin program, simbolismul și-a propus să conteste romantismul, în cazul particular al literaturii române acesta pare să fi intrat în siajul romantismului, simboliștii români fiind la bază ”eminescieni”.

Răzvan Voncu face dreptate câtorva autori uitați, pe drept sau pe nedrept, resurecția memoriei îi aduce, însă, în atenție, le dă o nouă șansă la existență literară.

Răzvan Voncu ”cere dreptate” pentru Ion Agârbiceanu, considerat un mare nedreptățit al literaturii noastre. Corectează eticheta pusă de Eugen Lovinescu lui Agârbiceanu, aceea de ”exponent al sămănătorismului ardelean”, susținând și demonstrând că în opera reeditată a acestuia nu se regăsește niciunul dintre poncifele specifice sămănătorismului. De asemenea, romanul ”Arhanghelii”, tipărit în anul 1914, este considerat o capodoperă care ar putea sta în orice moment lângă ”Ion” al lui Liviu Rebreanu, numai că din motive de inadecvare critică și de pripită asociere a autorului cu sămănătorismul, acesta nu a fost citit ca o scriere care prezintă ”cazuri morale”. ”Cazul Păstorel Teodoreanu” este reiterat nu din postura de ”mare minor” al literaturii a autorului ”Hronicului măscăriciului Vălătuc”, așa cum îl considera George Călinescu, punându-l alături de Topârceanu, ci în calitate de subtil și rafinat cunoscător al culturii gastronomice. Păstorel Teodoreanu este comparat cu mult mai celebrul Brillat-Savarin, din cultura franceză, numai că românul a fost nevoit să evolueze într-o cultură gastronomică primitivă, dominată de ciorbe, grătar, ”vin de buturugă” și ”botul calului”. Pe aceeași linie, eno-gastronomică, este analizată opera lui Mateiu Caragiale, ale căror personaje din ”Craii de Curtea-Veche” sunt ”judecate” prin preferințele lor în ceea ce privește băutura sau mâncarea.

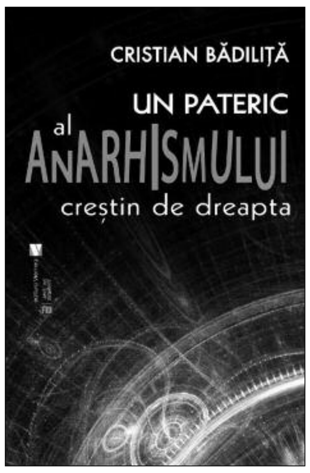
Dacă ”Istoria ...” lui Călinescu este un adevărat roman al literaturii române, care cuprinde perioada de la origini până la anul 1941, care se citește cu pasiune, este nevoie de o continuare a acesteia, în aceiași parametri. Numai că o nouă istorie a literaturii române, după modelul călinescian, nu mai este posibilă, spune Răzvan Voncu într-un alt volum de istorie literară, ”Arhitectura memoriei”, datorită imensei cantități de scrieri și de nume de autori. O nouă istorie literară poate și trebuie să fie o istorie a ideilor, a tendințelor, a operelor definitorii care determină canonul literar al unei epoci sau care decurg din acesta. În volumul ”Lectura clasicilor” regăsim această tendință, de definire a ideilor care să conteze în fixarea și re-citirea literaturii clasice, pentru o firească adaptare și o normală conexiune cu modernitatea literară.

Piatra Neamț, 23 martie 2022

Sorin Lavric

Pentru Bădiliţă, libertatea este valoarea supremă în lipsa căreia nici o ierarhie culturală nu mai are temei legitim. Taina fiinţei umane se concentrează în noţiunea de libertate. Libertatea „nu este o valoare propriu-zisă, ci *mediul natural* în care se dezvoltă toate celelalte valori: morale, spirituale şi materiale.”

cronici

Cronica ideilor

Apelpisitul cu aplomb cîrtitor

CRISTIAN BĂDILIŢĂ, *Un pateric al anarhismului creştin de dreapta*,
Editura *Vremea*, Bucureşti, 2020, 204 pag.

Născut sub o providenţă sucită, sub apăsarea căreia pare să nu-şi găsească în veci liniştea, în Cristian Bădiliţă se zbate un spiriduş crîncen, pus mereu pe harţă. Un soi de neastîmpăr perpetuu îi fierbe în vine, împrumutîndu-i un aer neliniştit, de cîrcotaş incorigibil, căruia cu greu îi poţi intra în graţii. Cu un ochi nemilos în judecarea lumii, Cristian Bădiliţă împarte verdicte în stînga şi dreapta, cu o necruţare care îţi dă de înţeles că, în ochii lui, indulgenţa e o vinovată scădere de caracter. Din acest motiv, autorul suferă de un patos eminamente sediţios, de un aplomb năvalnic de răzvrătire necontenită. Pesemne că Bădiliţă nu şi-ar ierta în veci dacă şi-ar îngădui slăbiciunea de a fi îngăduitor cu congenerii. Pe intelectuali nu-i suferă fiindcă, deşi nu se pricep bine la nimic, îşi dau cu părerea despre toate, pe semeni nu-i rabdă fiindcă alcătuiesc hoarda strict cantitativă a bătuţilor în cap, pe ortodocşi îi respinge fiindcă sunt înfiorător de înapoiaţi, pe politicieni îi desfide pe motiv de şarlatanie congenitală, pe eroi îi excomunică pe temei de beligeranţă golită de duh creştin.

Nu mă îndoiesc că, smucit de puseuri critice cu neputinţă de înfrînat, are periodic accese de apostazie faţă de el însuşi, întrucît se înţelege că, încredinţat de stofa pricopsită pe care o are, Bădiliţă se consideră un aristocrat al spiritului, adică drept unul din acei foarte buni cărora soarta cea maşteră nu le-a dat recunoaşterea cuvenită. De aici şi pleaşca de amărăciune ce-i dospeşte în suflet, în ciuda originii divine pe care o are creştinul din el.

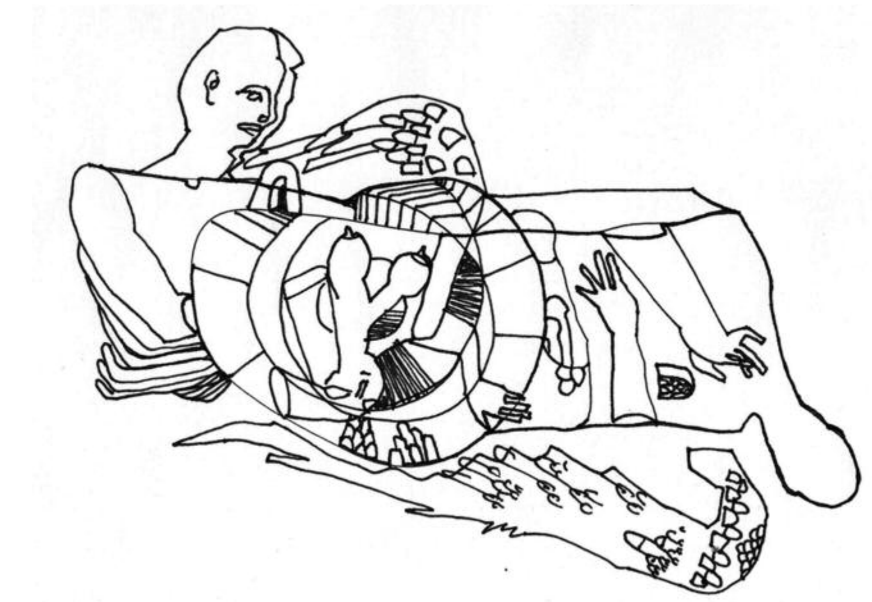
Una peste alta, epoca în care a nimerit nu-i smulge prea des exclamaţii de mulţumire. Sub unghi spiritual, e ceea ce odată se numea un apelpisit, un revoltat clocind în suflet umori de crasă inadecvare la vremurile în care a avut ghinionul să respire. Apelpiseala aceasta îşi găseşte expresia în tonul de diatribă acerbă cu care ne-a obişnuit în cărţile pe care le-a publicat. Bădiliţă scrie mult şi în felurite genuri, avînd ceva din cărturarii afierosiţi de odinioară: o risipire polivalentă de grafoman erudit.

Din categoria cărţilor cu iz apelpisit face parte volumul apărut la Editura Vremea în 2020: *Un pateric al anarhismului creştin de dreapta*. Conştient că în mintea românului noţiunea de „anarhie” nu se îmbucă cu ideea Dreptei, căci dezordinea anarhică vine în răspăr cu ierarhia valorică pe care o presupune creaţia divină, autorul precizează de la bun început că face uz de termen în sensul lui teologic, şi nu în cel împămîntenit de ideologia Stîngii. În consecinţă, pentru Bădiliţă, anarhistul creştin, departe de a fi un agent al haosului social, este răzvrătitul care nu recunoaşte legitimitatea puterii politice.

În al doilea rînd, însuşi termenul de „pateric” pare a fi victima unei uzanţe abuzive, căci nimic dintr-o colecţie de pilde cu iz religios nu găsim aici. Mai degrabă avem de-a face cu o suită de scriitori laici în ale căror gînduri autorul se regăseşte, şi atunci, graţie selecţiei pe temei de afinitate personală, Cristian Bădiliţă alege opt exponenţi a ceea ce el numeşte, oximoronic, „anarhism de dreapta”: Barbey D`Aurevilly, Henry David Thoreau, Giovanni Papini, Ion Agîrbiceanu, Marcel Aymé, Nicolas Gomez Davila, Vintilă Horia şi Jacques Ellul. Fiecăruia îi înfăţişează lapidar biografia şi opera, punînd accentul pe ideile pe seama cărora fiecare e îndreptăţit să fie categorisit drept un anarhist de dreapta.

Cum a-i lua pe fiecare la rînd ar fi o întreprindere cu neputiţă de îndeplinit în spaţiul unei cronici, să vedem care sunt însuşirile de care trebuie să dea dovadă un gînditor pentru a fi primit în rîndul anarhiştilor de dreapta.

Prima trăsătură este apologia elitei în dauna plebei: marele neajuns al democraţiei este întîietatea cantităţii brute (numărul de voturi date de turma fără discernămînt) faţă de calitatea ideilor colportate. Aşa se face că, oricît de proastă ar fi o viziune politică, dacă se bucură de toptanul cîtor mai multor voturi, va căpăta automat privilegiu de circulaţie publică. Chiar dacă nu o spune pe şleau, se

simte că lui Bădiliţă îi surîde ideea votului cenzitar: nu oricine are dreptul de a-şi depune sufragiul, ci numai inşii înzestraţi cu discernămînt politic. Rămîne de aflat cum hotărîm cine are un asemenea discernămînt. Care e criteriul de depistare a discernămîntului în politică? Iată o enigmă de nedezlegat.

A doua calitate este anti-intelectualismul. Pentru Bădiliţă, intelectualii sunt o clică de arivişti, ahtiaţi după urcuşul pe scara socială, lipsiţi fiind de miez moral şi mustind de orgoliu patologic. Obsedaţi de propria imagine în ochii contemporanilor, intelectualii sunt spirite hulpave trăind cu convingerea că fără ei lumea s-ar prăbuşi. Cînd de fapt, statutul lor e într-o vertiginoasă prăbuşire. Ei ar trebui să fie numiţi „deformatori de opinie”, prezenţa lor fiind un blam dat adevăratei elite, care e tăcută, discretă, fără aplecare spre zgomotul polemic.

A treia însuşire este reacţionarismul. Anarhistul de dreapta este un cîrcotaş cronic (aidoma lui Cristian Bădiliţă), un nesătul în materie de ceartă, un spirit a cărui reacţie loveşte în orice greşeală săvîrşită de politicieni. Starea lui firească este revolta constitutivă, adică sediţia preschimbată în principiu zilnic de mistuire a vieţii.

Al patrulea atribut este apologia adusă libertăţii individuale. Pentru Bădiliţă, libertatea este valoarea supremă în lipsa căreia nici o ierarhie culturală nu mai are temei legitim. Taina fiinţei umane se concentrează în noţiunea de libertate. Libertatea „nu este o valoare propriu-zisă, ci *mediul natural* în care se dezvoltă toate celelalte valori: morale, spirituale şi materiale.” (p. 15)

A cincea trăsătură este nonviolenţa. Cine e creştin nu poate pune mîna pe armă, nici măcar sub regim de legitimă apărare. Nici o cauză nu poate fi nobilă dacă în numele ei se săvîrşesc crime. Iată de ce cultul eroilor i se pare autorului o aberaţie păgînă. Măreţia eroică a partizanilor nu intră în orizontul de indulgenţă al lui Bădiliţă. Singurul eroism pe care îl acceptă e cel interior sub forma zbaterii spirituale în numele mînturii. „Creştinismul propune un *eroism interior*, o încleştare spirituală, nu fizică, nu animalică.” (p. 16)

A şasea însuşire este aristocraţia culturală şi comportamentală, aşadar o elevaţie care exclude din capul locului bădărănia, mojicia, slugărnicia şi incultura. Aristocratul modern nu se alege pe criterii dinastice de sînge albastru, ci după detaliul nobil că îşi pune anvergura intelectuală în slujba Evangheliei. „Anarhistul creştin de dreapta întruchipează *eroismul bunului-simţ*, valorile unei aristocraţii de ordin moral.” (p. 16)

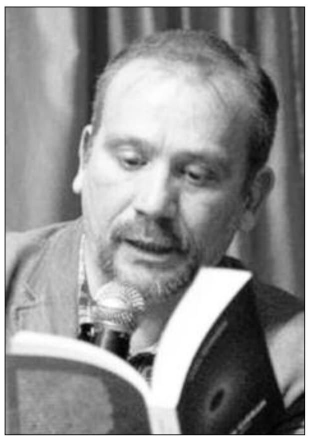
A şaptea distincţie este apropierea de natură. Nu e vorba de nostalgia rousseau-istă a întoarcerii şleampete la stadiul pre-social, ci de integrarea firească în ritmurile naturii. Cine nu regăseşte simplitatea traiului în mijlocul firii, eliminând etosul nociv al fierberii în citadele de ciment, nu va putea intra în pielea unui anarhist de dreapta.

A opta însuşire, şi ultima, este indiferenţa faţă de instituţiile Statului. Puterea politică e un rău necesar, dar se cuvine s-o tratăm cum merită. Puterea politică nu are nimic sacru în ea. Şi cum instituţiile statului sunt neutre, nici bune şi nici rele, se cuvine să le tratăm cu indiferenţă. „Teologia antipolitică, deşi singura legitimă din punct de vedere creştin şi singura proclamată de Isus Cristos prin refuzul său categoric de a fi identificat cu un Mesia politic, *nu poate garanta funcţionarea acestei lumi*, a lumii în care ne este dat să vieţuim cu speranţa Parusiei. Vrem nu vrem trebuie să acceptăm politicul, singura formă de administrare *a vieţii aici*. O formă imperfectă, tiranică, sîngeroasă, nedreaptă, frustrantă, *dar necesară*.” (p. 17)

Volumul merită să fie citit fie şi numai pentru reperele indubitabile pe care Bădiliţă le indică în privinţa gîndirii de dreapta. Străbaterea celor opt scriitori (îmi vine să spun „intelectuali”, dar Bădiliţă i-a caterisit din empireul culturii), străbaterea ideilor lor e binevenită sub unghi didactic. Autorul are un vădit nerv pedagogic, lămurind nuanţe şi precizînd distincţii.

Arţăgos, contestatar, despre Cristian Bădiliţă se pot spune multe, dar nu că n-ar avea o aplecare erudită ce-l aşează în rîndul cărturarilor de rang înalt. Pe cît de capricios e uneori în verdictele cărora le dă glas, pe atît de dăruit e în elanul nemăsluit cu care îşi trăieşte paroxistic crezul creştin. Un volum reuşit putînd fi folosit drept îndreptar pentru cine vrea să afle ce înseamnă o veritabilă gîndire de dreapta.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Pramatia democrată

Democrația modernă este o invenție englezească. Ca și pragmatismul. Atât democrația, cât și pragmatismul au fost preluate ca fundamente și de către societatea americană. Altfel spus, societatea anglo-americană – model al lumii actuale – are, structuralmente, aceste două tendințe – democrația și pragmatismul. Deși de obicei conviețuiesc foarte bine, susținând edificiul social occidental, există un moment în care tensiunea dintre aceste două linii de forță se manifestă într-un sens distructiv. Este momentul în care interesele de ordin practic intră în coliziune cu valorile principiale ale democrației: libertatea, tratamentul egal, respectarea legii. Societatea occidentală supraviețuiește încercând mereu să găsească cel mai bun reglaj între aceste două forțe, unii filosofi britanici precum Adam Smith și John Stuart Mill afirmând chiar că, lăsând pragmatismul să funcționeze, valorile societății democratice sunt și ele realizate. Din punct de vedere economic, Adam Smith arată cum egoismul natural al ființei umane manifestat aici ca dorință de realizare a celui mai mare profit, are drept consecință – în condițiile concurenței cu celelalte interese egoiste de același tip – livrarea celor mai bune și mai ieftine produse. Și pentru Mill manifestarea libertății individuale duce la creșterea bunăstării generale. Societatea „profită" de pe urma libertății de creație și de exprimare a indivizilor care, vrând să fie apreciați și recunoscuți, născocesc multe și minunate lucruri.

Cu toate acestea, în unele momente, pragmatismul și democrația intră în contradicție evidentă. Sigur, e mai practic să folosești sclavi în loc de angajați pe pământurile americane, dar o asemenea „practică" neagă valorile fundamentale ale societății democratice la care aderi și acest conflict te face fie să abolești sclavia, fie să fii rupt prin interior, dezbinat cu tine, scindat. Deloc întâmplător tema abolirii sclaviei a constituit obiectul războiului civil, de secesiune din Statele Unite ale Americii. Statele Unite ale Americii nu puteau rămâne o entitate unitară câtă vreme nu se armonizau interesele practice cu valorile, pragmatismul cu democratismul. Sau o puteau face devenind astfel un exemplu de ceea ce voi numi în continuare „pramatie democrată".

Spre cinstea lor, nici Statele Unite ale Americii și nici Marea Britanie nu s-au comportat, în interiorul societății lor, ca pramatii democratice. Ca entități unde pragmatismul domină și dictează democrației, unde interesele practice abolesc, pentru un timp mai scurt sau mai lung, valorile societății democratice. Dar dacă nu au făcut-o în interiorul lor, au făcut-o în relație cu alții?

Să analizăm. Când SUA și Marea Britanie, urmărindu-și interesele practice, asistă nepăsătoare la ascensiunea lui Hitler și, deși era de notorietate regimul lui dictatorial și antisemit, participă (împreună cu alte 87 de țări) la olimpiada organizată de acesta în 1936, se comportă ele coerent cu coloanele lor vertebrale? Desigur, câtă vreme încălcarea valorilor democratice se întâmplă în afara țării tale, conflictul dintre cele două forțe este mai puțin sesizabil, este mai ascuns, dar, negreșit, el există și, în definitiv, se repercutează, la un moment dat, și în interior. Când SUA și Marea Britanie, alături de întreg occidentul democratic, participă la olimpiadele organizate de Rusia putinistă în 2014 și, de două ori, de China – țară dictatorială, tiranică și, la fel ca și Rusia lui Putin, cotropitoare – nu avem, măcar simbolic, o ilustrare a comportamentului „pramatiei democrate"? Desigur, suntem democrați la noi în țară, în societățile noastre libere și occidentale, dar interese pragmatice, interese economice, financiare, politice ne fac să cultivăm bunele relații cu țările despre care știm – pe față – că sunt dictatoriale, tiranice și cotropitoare. Nu înseamnă să te comporți ca o pramatie democrată când, după anexarea Crimeei de către Rusia, anexare pe care o condamni explicit și ferm, să continui, tu, țară occidentală, să-l frecventezi pe Putin, să-l consideri un partener, să discuți, să stai la aceeași masă cu el? Dacă, conform definiției, a fi pramatie democrată înseamnă a subsuma valorile democrației intereselor pragmatice, atunci, răspunsul este afirmativ: Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și celelalte țări occidentale și democratice s-au comportat ca niște pramatii democrate ori de câte ori au discutat, au întreținut relații la cel mai înalt nivel și au recunoscut un stat – despre care aveau cunoștință că este – dictatorial. Ori de câte ori și-au contrazis propriile lor principii axiologice de dragul „pragmatismului" – politic, financiar, economic. Comportamentul coerent, rațional al acestor puteri ar fi fost același pe care-l manifestă în cazul relațiilor cu teroriștii: cu teroriștii nu se negociază, nu se stă de vorbă. Un stat dictatorial este un stat terorist, iar relațiile (comerciale și politice) întreținute cu un asemenea stat sunt modalități de alimentare, de finanțare, de susținere, de încurajare a lui – așa cum află astăzi, pe propria lor piele, democrațiile occidentale care încearcă, în sfârșit, în al douăsprezecelea ceas trecut, să întrerupă toate relațiile cu Rusia putinistă. Constatând – dureros – că nu poți fi pramatie fără să plătești, ulterior, costuri enorme. Puterile occidentale află pe propria lor piele că comportamentul de pramatie este în contradicție chiar cu interesele lor practice, chiar cu pragmatismul fundamental al societăților lor, numai că această contradicție iese la iveală mult mai târziu, aproape mereu când e prea târziu.

Dacă rușinoasa diplomație britanică din timpul lui Chamberlain nu ar fi pus interesele pragmatice deasupra valorilor democratice, dacă SUA ar fi reacționat imediat la abuzurile și antisemitismul hitlerismului, suspendându-și relațiile economice cu Germania – oare câte costuri enorme – materiale și, mai ales, umane – ar fi fost scutite? Poate chiar Al Doilea Război Mondial nici nu ar mai fi avut loc. Au învățat aceste două mari țări ceva din acel moment?

(continuare în p. 25)

...e mai practic să folosești sclavi în loc de angajați pe pământurile americane, dar o asemenea „practică" neagă valorile fundamentale ale societății democratice la care aderi și acest conflict te face fie să abolești sclavia, fie să fii rupt prin interior, dezbinat cu tine, scindat.

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

A DEMARA/A ÎNCEPE

La ora 19, în fiecare seară, am, n-am treabă, urmăresc știrile la TV. Îmi place să fiu o cetățeancă informată, de aceea ascult cu nesaț ce s-a mai întâmplat în țară și în lume. Mă fascinează, mai ales, să aflu cine de cine a divorțat, cine de cine s-a îndrăgostit, cât de fastuoase au fost nunțile nenumăratelor noastre vedete, cu câte cristale au fost împodobite scutecele la botez, ce imagini insolite ne mai oferă paparazzii, ce promisiuni entuziaste, în folosul neamului, fac decidenții aleși democratic. Chiar am simțit o profundă bucurie când am auzit un sus-pus anunțând glorios și mândru: „Am demarat proiectul, dar va începe peste doi ani." Nu are importanță ce proiect, spital, școală, autostradă, nu are importanță că va începe peste doi ani, important este că „am demarat", important este că „va începe", pentru că important este viitorul, nu-i așa? Să mai spună cineva că nu se mișcă lucrurile în țara asta!

Ceva mă neliniștește totuși și nu pot să-mi înving nici de data aceasta ispita de a deschide DEX-ul. A DEMARA = 1. (despre autovehicule, motoare etc.) A se pune în mișcare, a porni (*automobilul a demarat*). 2. (despre un sportiv participant la o cursă) A porni cu avânt, în viteză, a țâșni; (*fig*. despre o acțiune, o afacere) a începe, a iniția. 3. A dezlega odgoanele unei corăbii (în vederea plecării). (< fr. *démarrer*). A ÎNCEPE = 1. A realiza prima parte dintr-o lucrare, dintr-o acțiune, dintr-o serie de lucrări sau de acțiuni. 2. A lua, a scoate, a consuma prima porțiune din ceva (*a început o pâine*). 3. (despre stări, fenomene) A se arăta, a se ivi, a se manifesta (cu primele semne); a porni (< lat. *incipere*). După ce am aflat sensurile celor două verbe, s-a dus bucuria mea pe apa sâmbetei. Accept folosirea tranzitivă a verbului „a demara", dar cum se împacă trecutul „am demarat" cu viitorul „va începe"? „Am demarat" însă nu „am început"? Sau „am început" fără „a demara"? Am început doar pe hârtie, realitatea poate să mai aștepte? Grea e logica asta! Poate mă ajutați voi, dragi cititori!

INTERVENȚIE/INVITAȚIE

Iată-mă din nou ascultând știrile la TV. O inițiativă lăudabilă a știristului de serviciu ori a producătorului este aceea de a consulta telefonic un specialist în ceea ce privește o situație, un eveniment etc. Precizările făcute de aceștia (medici, psihologi, analiști politici, polițiști, economiști, analiști financiari ș.a.m.d.) sunt totdeauna binevenite. La finalul explicațiilor, știristul mulțumește pentru intervenție, iar specialistul mulțumește pentru invitație. Ei, aici mă încurc eu. Deschid DEX-ul. A INVITA = A ruga pe cineva să se prezinte undeva sau să participe la ceva; a chema; a convoca; a pofti (< fr. *inviter*, lat. *invitare*). INVITAȚIE = Faptul de a invita sau de a fi invitat; chemare; convocare; poftire. (< fr. *invitation*, lat. *invitatio*). A INTERVENI = 1. A veni între..., a veni la mijloc, a intra în acțiune; a lua cuvântul, a intra în vorbă. ● a se amesteca spre a mijloci o împăcare, o înțelegere etc., a face un demers în favoarea cuiva sau pentru ceva; a stărui pe lângă o persoană influentă spre a obține ceva în favoarea cuiva sau a sa. 2. a se ivi, a surveni, a se întâmpla. *A interveni o schimbare*. (< fr. *intervenir*, lat. *intervenire*). INTERVENȚIE = 1. Faptul de a interveni într-o acțiune, într-un proces, într-o discuție etc. ● invazie armată sau amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat sau ale altui popor; operație (*intervenție chirurgicală*). 2. Acțiune, efort, demers făcut pentru a obține ceva, mai ales o favoare. (< fr. *intervention*, lat. *interventio*).

Prin urmare, dacă specialistul intervine înseamnă că urmărește și el știrile, ascultă foarte atent, stă cu telefonul la îndemână și, îndată ce își dă seama că este cazul să vină cu precizări, spre folosul tuturor ascultătorilor, sună din dorința altruistă de a lămuri aspecte pe care doar el le cunoaște. Îmi închipui cum la ora 19, seară de seară, toți specialiștii din țară ascultă vigilenți despre ce este vorba, gata să intervină dacă este ceva din domeniul respectivului. Și cât de dezamăgiți or fi când problemele discutate nu necesită intervenția lor. Fabulez și eu! Cine ar putea crede că așa stau lucrurile?

Stimate știriste și stimați știriști, nu mai mulțumiți pentru intervenție. Cei contactați telefonic sunt invitați de către postul TV. Mulțumiți-le că au acceptat invitația.

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

De rerum latin

Articolul de luna trecută avea un titlu-întrebare – *Ce-i lipsește Europei?* – lăsat cumva în ceață. Nu cunosc răspunsul. Nu sunt nici filosof, nici politician, nici dictator cu pretenții atotștiutoare, nici eminența cenușie a vreunui guvern decis să limpezească apele tulburi ce agită continentul ori să stingă focul aprins de-un țicnit care se crede mai presus de natura umană. Totuși, o idee am în minte. Nu-mi aparține. A fost lansată de poetul Alexandru Mușina, acum mai bine de două decenii, pe când se discuta posibilitatea ca România să intre în Comunitatea Economică Europeană (nu în Europa, continent pe care se află dintotdeauna). Mușina constata că Europei îi lipsește limba comună, una care să fie vorbită în toate țările și, mai ales, în Consiliul care pierdea ore întregi cu divergențele lingvistice (ca să nu mai pun la socoteală cheltuiala cu traducerile obligatorii, dar nu necesare în toate limbile oficiale din țările componente). Predominanța limbii engleze stătea pieziș în destule creiere îmbâcsite de naționalism, deși asigura minima coerență, fără a se ridica la nivelul pretențiilor britanice de eficiență. Reproșată de nenumărate ori de parlamentarii insulari, birocrația comunitară i-a determinat să se joace de-a ieșirea din UE. Joc pe care, spre surpriza și regretul unora dintre ei, l-au câștigat.

Poet și om de afaceri, Mușina propunea ca limba comună europeană să fie latina. Argumentația lui era poetică, dar justă. Ideea de a reînvia un limbaj mort pare exotică și fantezistă, dacă n-ar fi deja transpusă în faptă de evrei. Forțați de realitatea că repatriații în Israel veneau din mai toate țările globului și vorbeau toate dialectele, liderii politici au decis să legifereze ebraica (modernizată la inițiativa lingvistului Ben-Yehuda) drept limbă oficială pe teritoriul statului și condiție favorizantă pentru obținerea cetățeniei. Evident, apartenența sangvină la poporul care și-a regăsit și recâștigat vatra după circa două mii de ani de bejenie, ușurează deprinderea graiului matern. Pariul european, propus de poetul român, era de a unifica mai multe popoare într-o patrie, cu ajutorul elegantei limbi desuete, cândva răspândită suficient cât să-și fi demonstrat eficiența, frumusețea și îndreptățirea.

Am scris îndreptățire, deoarece istoria e transparentă, măcar că băltește în obscurități fascinante. Clară și aspră, latina era limba cuceritorilor romani, impusă uneori cu suficientă cruzime ca să lase urme de neșters în carnea supraviețuitorilor, plus doza de ură fără leac în sufletele celor mai dârji. Prestigiul latinei s-a pierdut când părea să justifice abuzurile unor administratori corupți, fie că era vorbită de nativi romani, fie de pramatiile triburilor învinse care – cum s-a întâmplat de atâtea ori pe Terra, în statele vasale – împrumutau limba și obiceiurile învingătorilor pentru a-i călări pe consângeni sau alți supuși.

Clară și aspră, latina era limba cuceritorilor romani, impusă uneori cu suficientă cruzime ca să lase urme de neșters în carnea supraviețuitorilor, plus doza de ură fără leac în sufletele celor mai dârji.

O paranteză. Exemplu notoriu din istoria noastră: slujitori ai sultanilor într-o vreme în care lăcomia, nepăsarea și puterea armată guvernau Imperiul Otoman, niște greci isteți, înghesuiți în cartierul Fanar din Istanbul, au parvenit să cumpere dregătorii prin Moldova și Țara Românească. Aici s-au dovedit mai răi și mai hrăpăreți decât musulmanii, deși se proclamau creștini ortodocși, precum neamul jecmănit fără milă. Și ei au încercat să impună limba greacă, (in)succesul plătindu-se cu sânge la 1821. Închis paranteza.

Este Europa un spațiu predestinat războaielor, în care nici folosirea aceluiași grai nu asigură pacea vorbitorilor, chiar frați fiind? Cel mai recent reînvie conflictul vechi dintre ucraineni și ruși. Însă de pe răbojul vremii nu s-au șters petele sângelui vărsat de ființe căzute în păcatul lui Cain, invariabil uitat. Și dacă omenirea descinde, cum dă de înțeles Geneza, din ucigașul invidios, să ne mai mire permanentul măcel interumanoid, întreținut cu arme din ce în ce mai perfecționate, până la aceea care le va pune capac tuturor?

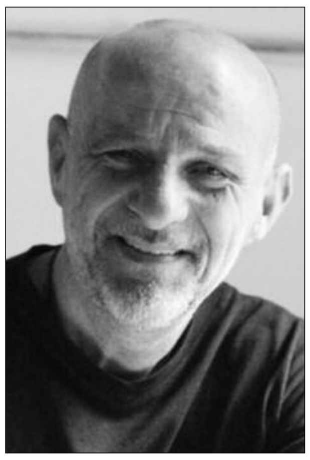
Mitul biblic a împins în plan secund pe cel despre întemeierea Romei. Mai puțin favorizat de noroc, Remus a luat în derâdere și a călcat în picioare hotarul trasat de fratele său, Romulus, pentru cetatea hărăzită de zei să fie condusă de el. Romulus și-a ucis fratele, instituind practic principiul proprietății de drept divin care funcționează, însângerat într-un fel sau altul, până în zilele noastre. Simplitatea sau schematismul mitului antic nu se aplică situației actuale din Europa. Dar Lăcomia și Invidia sunt prezente și garantează fratricidul. „Căci nu există război adevărat, dacă nu se omoară frate cu frate!” – sună o replică din *Underground*, filmul lui Emir Kusturica.

Am moștenit o lume în care dictonul „Frate, frate, dar brânza e pe bani” însumează prea multe victime. Poate că lumea asta trebuie resetată complet. Oamenii au aceeași biologie, cum zice cântărețul rock Sting. Până când vom înțelege că aparținem aceleiași specii, Romulus se va simți mereu îndreptățit să-l omoare pe Remus.

atitudini

Radu Aldulescu

Experimentând o formă de sinucidere

„Domn fără obligații, de 51 de ani, caut doamnă fără obligații, cu casă, cu vârsta între 30 și 50 de ani pentru prietenie, în vederea căsătoriei. Rog seriozitate. Tel. 0760945621.”

Un anunț matrimonial eliptic al unui ins prea grăbit, ca să mai stea, în loc de calități fizice, moral-volitive sau spirituale, care, oricum, țin de o socoteală de acasă care nu se potrivește cu cea din târg, în afară că bunele lui intenții se vădeau din modul inedit de difuzare. Anunțul, cererea în căsătorie, de fapt, era scrisă cu pixul, cu litere de tipar desenate cu o meticulozitate încrâncenată, pe jumătăți de foi de caiet dictando lipite pe cincisprezece stâlpi din parcul Crângași și de pe esplanada din jurul Lacului Morii, unde îmi făceam veacul. Se întâmpla într-o vară de acum șase ani, pe când experimentam o formă de sinucidere, prin expunere prelungită la soare. Mi se oferea un reper, de care n-aș fi avut cum să nu țin cont.

Un flăcău tomnatic, aflat în căutarea unei soții cu casă, de o vârstă care să-i garanteze, la o adică, vigoarea. Mi s-ar fi potrivit, poate, tot așa cum romanul se potrivește cu viața care bate filmul, fiind și eu un domn singur, de șaizeci de ani, însă, fără obligații, fără venituri, fără casă, fără, fără, fără... Locuiam, la vremea aceea, într-un spațiu dezafectat al Uniunii Scriitorilor din România. Un fost birou al revistei *Viața Românească*, în care stăteam într-un picior. Primisem o sentință de evacuare din acel spațiu, semnată de președintele Uniunii Scriitorilor, N. Manolescu, căreia a trebuit să-i dau curs.

De curând, D. C.-Enache, mi-a cerut prietenia pe *facebook* și bineînțeles că i-am acordat-o, în ideea că i-ar folosi pentru a-și întrema firavul organ pentru literatură, greu încercat de pupincurismul funciar exersat cu osârdie asupra lui N. Manolescu și a mediocrităților din jurisdicția acestuia.

Să mă întorc, însă, în urmă cu șase ani, când eram un domn singur, de ani 60, fără tupeul necesar pentru a scrie anunțuri matrimoniale pe care să le lipesc pe stâlpi sau să le dau la agenții de profil, ceea ce nu mă împiedica, totuși, să trag nădejde. N-a fost zadarnic. La câteva săptămâni după încheierea sezonului, fiind constrâns să amân pentru anul viitor experimentarea sinuciderii prin expunere la soare, am fost, în sfârșit, contactat de o doamnă în floarea vârstei, de patruzeci de ani, fără obligații, fără casă, dar, dacă am fi pus mână de la mână, am fi putut încropi ceva... Ce mai, vechea poveste în care mă regăseam veșnic tânăr și ferice, în afară că respectiva doamnă era un soi de manager cultural și avea un proiect ce se potrivea cu situația mea. Adică, la fel cum am spus mai devreme, cum se potrivește romanul cu viața care bate filmul. Pe scurt, vroia s-o ajut la alcătuirea unui volum colectiv de povestiri cu o temă comună, intitulat, nici mai mult, nici mai puțin, decât *Cum iubim,* o inepție, în ce mă privește, calchiată după altă inepție, care făcuse furori în mediul literar autohton – *De ce iubim femeile.* Cum iubim, de ce iubim, unde iubim, pe cine iubim, ce ar mai fi contat ? Ea adunase deja circa treizeci de texte, dintre care, am constatat, doar șase se puteau numi povestiri. Un prim compromis care ni s-a impus de la sine a fost să acceptăm nu doar texte de proză, ci și eseuri, texte teoretice, dramatizări sau miniscenarii de film, care să țină cont cât de cât de tema iubirii. Trei sferturi din textele ce mi s-au dat spre supervizare, unele aparținând unor autori vechi în mediul literar de la noi, erau mediocre și submediocre. Nu am putut să renunț la toate, deoarece majoritatea aparțineau unor autori față de care doamna avea niște obligații morale, pecuniare sau de alt fel, iar eu, la rându-mi, aveam față de doamnă niște obligații sentimentale. Nu mai spun că o selecție pe criterii valorice ar fi redus volumul la dimensiunile unei broșuri de câteva zeci de pagini. Adică eliminăm, desființăm, fără să punem nimic în loc, fiindcă nu prea avem ce. În disperare de cauză, am apelat la circa zece prieteni și cunoștințe scriitori, potențiali contribuabili cu texte care să bifeze frumoasa temă a iubirii. Cum iubim, prieteni literați ? Ce poate fi mai ofertant ? Totul ni se trage de la iubire și mai ales proiectarea noastră în această Vale a Plângerii merită s-o punem în pagini de literatură...

Toată viața mea am pledat în fel și chip pentru iubire, frizând adesea penibilul, uitând că lumea are alte priorități. Mai bine de jumătate din autorii contactați m-au întrebat cum vor fi plătiți, dacă vor dezvălui cum iubesc, ceea ce era, bineînțeles, un mod elegant de a se eschiva. Trăim doar în România, unde se știe că drepturile de autor pentru scriitori au o situație cu totul specială. Am contribuit, la rându-mi, și eu, cu o povestire, pentru care am pretins un drept minim de autor, lăsând la o parte drepturile ce mi s-ar fi cuvenit pentru alcătuirea volumului. Un drept simbolic, din care să-i cumpăr doamnei un buchet de flori și o sticlă de ceva, spre a-mi arăta recunoștința pentru felul cum a dat curs cererii mele matrimoniale, pe care n-am lipit-o pe stâlpi, în parcuri, dar n-aș mai fi avut mult.

Cum iubim, așadar. În fel și chip. Experimentând sinucideri, prin expuneri îndelungate la soare, cerând

(continuare în p. 20)

Mircea Bârsilă

Ora verde
(variantă definitivă)

Rădăcini şi lăstari, ierburi şi buruieni cu gentuţă neagră, în ascensiune,
ajunse deja cât gardurile, melide şi fauni ce n-au simţit niciodată
greutatea – de barcă purtată pe umeri – a timpului, ouăle şi laţurile
din ele,
ouăle şi focurile din ele, ouăle şi somnoroasa feminitate a lor.
Ar fi o trădare să credem că primăvara este o invenţie a toamnei,
un pseudonim al acesteia,
câinele de luptă care o păzeşte şi care tremură când rămâne singur cu ea.
Ar fi o trădare să nu mă tăvălesc şi acum
prin făina cernută mărunt
din care sunt făcute privighetorile: unul dintre obiceiurile mele
din copilărie, anacronic, primitiv şi totuşi iminent,
după ce o iarnă întreagă am fost asuprit de nodurile copacilor din grădini,
de scoarţa lor groasă de reptilă şi de vuietul acuzator – n-aş putea spune
şi din ce pricină – al pădurilor.
Veniţi şi voi, dacă mă auziţi, cei ce umblaţi în cete pe dedesubtul lumii
şi dacă, într-adevăr, ceţoasă ţară a sufletelor există.
Măcar cei ce nu vă simţiţi morţi decât din profil de-aţi putea să veniţi
şi cei care mai vorbiţi între voi despre întoarcerea berzelor
şi despre rotirea parcă prea grăbită a anotimpurilor:
anotimpul Cap de Berbec,
anotimpul Cap de Taur
anotimpul Cap de Leu,
anotimpul Cap de Şarpe.
Mai mare păcatul să fim o boabă de strugure împărţită în două.
Să nu ne bucurăm, împreună, în faţa macilor,
în faţa îndrăznelii lor de a fi maci,
sau când îmi pare că trupul, încă tânărul meu trup, este un alt chip
al liniei atât de bătrâne a orizontului,
un cuib enorm într-un arbore cu două coroane,
un portativ ale cărui note muzicale sunt prunii şi turmele de morminte
păstorite pe la marginea satelor,
râpele schiţate după modelul omoplaţilor goi ai femeilor noastre,
şi gropile din care oamenii au scos pământ pentru cărămizi:
pământ mort, fără flori, eliptic de flori, atât de multele flori
încât moartea nu le poate sili decât să se oprească din când în când,
spre a-şi întoarce din nou ceasurile.

Veniţi: este atâta lumină,
încât fetele se cred, în întregime, nişte prisme,
în vârtejul acestei frenetice schimbări a decorului,
în vârtejul acestei frenetice, imense transfigurări.

II

Rândunici sorbite de văzduhuri
şi păduri vrăjite de propriile contururi de catedrală.
Încă puţin şi vor năvăli greierii. Vor reapărea licuricii, printre schelele
de biserică ale înserărilor, şi fluturele cap-de-mort,
pe jumătate nebun, solul sufletelor („omorâţi-l! strigă femeile,
iar după aceea, cu un suspin crud, se închină!). Va începe
în câteva zile şi tunsul oilor (odată cu ele o să ne simţim şi noi mai uşori)
din când în când sunt tunse şi cele din icoane,
păr de copil, mătase gălbuie – lâna acestora. Este văzută prin branişti
Diana Candelifera sub chipul unei băbătii lipindu-şi obrazul
de fuduliile de taur ale soarelui, Diana Lucina, Diana Mellifica,
şi umbrele femeilor însărcinate crezându-se şi ele însărcinate,
şi mai ales bulbucii de sticle goale scufundate în apă
ai milioanelor de morminte. Şi plângerile noastre îngropate-n nisip
sau cele înghiţite, una câte una, de întunericul – cu o singură aripă –
din sertare. Linii în mişcare! Salturi în spirală!
Încă puţin şi va răsuna, din nou, gongul
pe care-l aşteaptă arborii spre a ieşi ca actorii la lumina rampei.

III

O carte deschisă exact acolo unde trebuie: Lumea,
în pofida nopţilor ei verticale
prăbuşindu-se peste noi ca nişte ziduri grele. Iată:
poţi sătura o capră într-o jumătate de oră,
poţi împrumuta aripile ştampilate ale unui fluture
pentru a zbura prin grădini scutit de nelinişti,
te poţi alătura cărăbuşilor vrăjiţi de propriile lor elice
şi de năframele orelor dintre arbori – toate de culoarea
fierei.
Până şi sfântul acestor locuri – mesteacănul uscat
în care mi-am atârnat de atâtea ori sângele,
în care sunt bătute cuie când le seacă vacilor laptele
şi ale cărui cioturi fac din el un adversar al nostru –
da, chiar şi el pare a fi căzut de acord cu noi,
sub apăsarea verde a primăverii.
O carte deschisă exact acolo unde trebuie: Lumea.
Este bună iarăşi pentru farmece de dragoste apa fântânilor.
Şi aburii de la intrarea în minele de argint. Şi repetatele clipe
când aud fâlfâindu-mi, în preajmă, evlavioasele suflete
ale făpturilor de ceramică ţinute, când eram mic, în fereastra
odăii de la drum: o căprioară, o balerină, o lebădă,
un fazan cu aripile desfăcute (şi pliscul deschis)
şi o fetiţă culegând,
într-un coşuleţ, felurite ciuperci cu picăţele roşii ca sângele.
Un nor întors din drum, cu arcurile lor, de câţiva copii.
O stare de necontenită efervescenţă ducându-ne cu gândul
la sticlele de sifon încărcate cu prea mult acid.

IV

Va fi un an bun pentru prune? Va fi un an bun pentru grâu?
Să aşteptăm semnele pentru a vedea ce va fi. Să aşteptăm
Întâiul curcubeu. Dacă va avea mai mult galben: va fi mult
grâu (au, cui îi mâncăm noi din boabele de grâu carnea?).
Dacă va avea mai mult roşu: va fi mult vin
(au, cui îi bem noi din strugurii copţi sângele?). Dacă
va vea mai mult albastru: va fi secetă şi multă moarte
la fel ca în anul în care s-a stins bunica – era secerişul
spre terminare; în vara aceea lănţişorul briceagului meu
în formă de peşte s-a prefăcut de mai multe ori
într-un pârâu neştiut; o vestă prea mare, pentru mine
cel de atunci,
vara aceea şi la fel şi serile când văruiam împreună cu tata
pomii din grădină şi trebuia să am grijă
să nu stropesc cu var straiele vişinii ale asfinţitului
aşezat picior peste picior în scaunul său negru.
Amintiri, amintiri, amintiri: nişte gâze adormite în carmol
– fluturi albaştri, cărăbuşi, libelule şi greieri – sau cu bolduri
înfipte în spate, în cap, în inimă, în propria lor existenţă
de vieţăţi menite să-şi dea sufletul,
încredinţate că micile lor trupuri vor fi nişte munţi de ţărână.

V

Primăvara şi marginile ei de lemn scufundate în izvoare.
Melci, râme şi cuiburi cu puii mâncaţi de furnici.
A simţi cum un cireş înflorit îţi umple, cu frumuseţea lui,
golurile tot mai adânci (şi despre care nu ştiai nimic) ale gândirii !

VI

Este prea târziu, la aprinsul lămpilor, pentru raţele sălbatice.
Este totul atât de verde, încât mi s-ar preface solzii în frunze,
dacă aş fi o făptură cu solzi (un şarpe cântându-şi, singur, la vioară,
în scorbura unui prun). Însuşi Dumnezeu este verde:
la fel de verde ca vocala U din emblema latentelor posibilităţi
ale vocalelor. Vremea buruienilor – aceste sudalme codificate –,
vremea urzicilor umblând în alaiuri precum menadele
şi a sicrielor atât de frumoase
pe care şuierele suspect de concrete ale coaselor
şi le fac din iarba înaltă şi crudă. Vremea lipanului,
vremea susaiului şi a băltoacelor prin care sunt văzut
jucând cu picioare de ţap.
Sunt văzut mângâind încălţările rupte şi parcă şi prea largi ale ploilor.
Un ghem pe care-l dă o pisică de-a dura pe podeaua unei odăi:
soarele.
Şi aerul împărţit în miresme, asemenea Zodiacului
în pătrate şi în triunghiuri: zeităţi masculine
în unghiurile ascuţite, iar în cele drepte – zeităţi feminine.

VII

Ora în care sângele meu este o coroană de arbore.
Ora în care sunt frate cu arţarii şi paltinii. O punte
între ce ştim şi ce nu vom şti niciodată despre moarte: verdele.
Iată: şi chiar şi hohotele noastre de plâns
făcute căpiţe pe dealuri sunt nişte verzi puncte de sprijin
ale verdelui murmur femeiesc al pământului. Au înverzit
chiar şi motivele, în arnici roşu, de pe marginea feţei de masă
pe care o am de la mama şi a cărei menire ar surprinde-o:
îmi acopăr cu ea, ca şi cum ar fi nişte moşmoane, tristeţile.
Un nou principiu: verdele. O nouă religie. Un nou punct
geografic. Un magic ochean prin care contemplăm, în fiecare
duminică, feluritele absoluturi spre care tânjim cu toţii,
atât de naivi. Este verde chiar şi laptele fiert în tuciul
de mămăligă. Este verde chiar şi tropotul cailor.
Şopârle în smalţ verde, păgân, surâsuri şi reflexe verzi de
surâsuri peste tot.
Au înverzit până şi literele cu înfăţişare de păianjeni
hărăzite doar scrierii legilor pe tăbliţele uşoare de lut.

Veniţi:
este atâta lumină, încât se văd, înşirate, cum ardei pe aţă,
toate primăverile de până acum!

Mai mare păcatul să fim o boabă de strugure împărţită în două.
Să nu ne bucurăm, împreună, în faţa macilor,
în faţa îndrăznelii lor de a fi maci,
sau când îmi pare că trupul, încă tânărul meu trup, este un alt chip
al liniei atât de bătrâne a orizontului,
un cuib enorm într-un arbore cu două coroane,
un portativ ale cărui note muzicale sunt prunii şi turmele de morminte
păstorite pe la marginea satelor...

poesis

Ana Tatu

Un pic despre trecut, cu aceeași camaraderie care ne-a legat în secret, când fiecare avea o oglindă în celălalt, copilul atipic care iese din rând, copilul diferit, chinuit de ironiile și glumele proaste care azi se numesc *bullying*.

proză

Narcis zis Cioară

Zi de primăvară intrată ca o sărbătoare exotică în casa unui convalescent. Orașul se încălzește la soare, își fortifică în lumina nouă oasele mucezite de iarnă, își destinde corpul reumatic. Oamenii au chipurile înveselite, au renunțat la hainele posomorâte, genunchii fetelor se ivesc eleganți de sub dresurile subțiri, pe lângă clavicule le flutură eșarfe colorate. Eu port balerinii cei noi, cumpărați la reducerile de toamnă, și țopăi cu grație peste trotuarele sparte care băltesc murdar. Din mormanele de zăpadă înnegrită susură pârâiașe prin toate crăpăturile trotuarului. Nu este doar prima zi cu adevărat caldă, ci momentul în care realizezi că iarna a rămas în urmă, simți cum seva urcă nerăbdătoare spre mugurii rotunjiți și aerul începe să miroasă a flori și a vacanță.

Următorul loc uscat este un fragment de bordură pe care stă înșurubat un bărbat negricios. Mă privește insistent și mă opresc la marginea bălții în care se oglindește soarele. Aștept să-mi facă loc. Îmi calculasem săritura, nu am încăpea amândoi pe fărâma de uscat. Aștept mai mult decât ar fi necesar să se elibereze bordura, așa că examinez scurt chipul necunoscut, în încercarea de a-i ghici intenția. Își ridică buzele vinete și mârâie spre mine:

- Ce faci, mă?

Lungește încântat vocalele, vrea să devenim familiari. Nu-i răspund, evaluez încă o dată geografia de mlaștină a trotuarului. Aș putea să sar prin stânga și să-l las pe el cu ochii-n soare, stăpân absolut al bordurii, dar risc să ratez și să sacrific pielea întoarsă a balerinilor, apoi nu mai am cincisprezece ani să mă intimideze mârlănia. Sigur o voi face dacă va continua să stea acolo ca un bolovan, dar bărbatul nu se mișcă și mă fixează cu impertinență. Îmi amintesc că posed un întreg arsenal de priviri înghețate, aș putea chiar să le patentez, practic eu am inventat aceste priviri superioare care m-au salvat în nenumărate rânduri. Îi săgetez una care să-i arate că nu mă tem și să-l trimită la câțiva parseci distanță.

- De când nu te-am mai văzut! Te pomenești că nu mă mai cunoști?

De unde o fi apărut și ăsta cu vocalele lui prelungite să-mi strice frumusețe de zi? Bine, mă gândesc, dă-i drumul, rostogolește pornografiile care-ți stau pe limbă, mă voi concentra pe ziua aceasta senină, pe norișorul care se reflectă în apă, până termini și te duci încotro ai treabă.

Încă aștept, m-am mohorât de tot și mă bucur în sinea mea când o mașină îl împroașcă cu apă murdară, dar el nu pare deranjat, nici nu spune ce-mi imaginam că va spune, prin ochi îi trece o umbră prietenoasă împletită cu ceva care aduce a dezamăgire.

Las un pic de la mine și spun cu prudență rece:

- Nu, îmi pare rău, nu te cunosc, nu cred că ne-am întâlnit vreodată!

Pufnește amuzat ca de o glumă nemaipomenită și apoi rânjește larg:

- Vreodată? Patru ani, fato! Sunt Auraru! Narcis, mă!

Rânjetul s-a transformat în zâmbet prietenesc. Desigur, e Narcis, cum de nu l-am recunoscut?! Sar pe bordură lângă el, mă dezechilibrez și mă prinde de braț. Este loc destul pentru amândoi pe peticul de uscat, vorbim despre prezent, avem / n-avem copii, cu ce ne ocupăm, cum de nu ne-am lovit unul de celălalt în atâția ani. Un pic despre trecut, cu aceeași camaraderie care ne-a legat în secret, când fiecare avea o oglindă în celălalt, copilul atipic care iese din rând, copilul diferit, chinuit de ironiile și glumele proaste care azi se numesc *bullying*. El era un alergător excelent și ieșea primul la atletism, întâmpinat la linie de croncăniturile colegilor. Mă salva de fiecare dată la jocul de ștafetă, la care mă descurcam execrabil. La handbal fugea pe lângă mine și prindea toate mingile pe care le ratam cu stângăcie sau se dădea la o parte și mă lăsa să izbândesc cu cele ușoare. Eu mă strângeam un pic spre stânga la lucrările de control, astfel încât Narcis, atunci mult mai înalt și mai solid decât mine, să vadă peste umărul meu.

Plec mai departe bine dispusă, soarele e vesel, balerinii plutesc ușor peste trotuarele desfundate. Narcis zis Cioară. Zis Cra-Cra. Îmi strecor mie însămi o privire care să înghețe drojdia tuturor prejudecăților pe care credeam că nu le am.

Aurelia Corbeanu

Interviu la aniversare

Primăria a invitat astăzi în sala mare de conferințe toate cuplurile din oraș care împlineau în luna aceasta cincizeci sau chiar șaizeci de ani de căsnicie.

Bătrânii soseau doi câte doi, îmbrăcați cu ce aveau ei mai frumos, unii ținându-se de mână, sau mergând umăr lângă umăr.

În unele grupuri ei, bărbații, pășeau fiecare șchiopătând cu un pas, doi înaintea femeii lui, care îl urma supusă, gata oricând să-l sprijine, la nevoie. Alții, în fața scărilor se opreau. Bărbații își luau soțiile de braț și le ajutau să urce încet, treaptă cu treaptă. Iată și alte grupuri, mai numeroase, în care femeile, deși mai firave, îi susțineau energic, îndemnându-i cu voce blândă: ”Fii atent, mai ai trei trepte, ridică mai sus piciorul...”.

Erau și unele cupluri care urcau tinerește scările și apoi, opriți în fața intrării, strigau râzând: ”Haideți, dragilor, mai repede, că încep fără noi, se ocupă locurile din față!”.

În sală se așezau după o ierarhie stabilită de firea fiecăruia sau de infatuarea celor care credeau că încă mai sunt cineva.

Curios era că, deși trăiseră aproape o sută de ani în același oraș, poate fuseseră colegi de școală sau de serviciu, poate fuseseră chiar prieteni, cei mai mulți dintre ei nu se mai cunoșteau.

Se salutau, dădeau mâna, dar cu o nedumerire vizibilă pe chip, se aplecau și șopteau la urechea celuilalt: ”Parcă te cunosc. Unde-ai lucrat? Cum te cheamă?”

Ceremonia a fost emoționantă. Cu o eșarfă în culorile tricolorului trecută peste umăr și peste piept, primarul a evocat momente din trecutul orașului, apoi a înmânat câte o diplomă aniversară fiecărui cuplu și câte un plic cu cinci sute de lei. Au fost decorați veteranii de război, femeile cu opt, zece și mai mulți copii. Au fost amintiți și acei tineri, fiii unora din sală, care fac astăzi cinste țării, lucrând în posturi importante de medici, arhitecți, ingineri, biologi, IT-iști în toate țările lumii. Unii bătrâni au lăcrimat. Aveau și ei copii și nepoți răspândiți în lumea mare.

În holul primăriei s-au servit fursecuri, cozonac, prăjituri, sucuri și vin.

Reporterii curioși se opreau printre ei și le adresau cam aceleași întrebări:

- Câți ani de căsnicie aveți ?
- Șaizeci și doi, domnule.
- Care este secretul unei căsnicii atât de lungă?
- Așa este, avem o căsnicie lungă, dar frumoasă și cu timpul iubirea din tinerețe s-a transformat într-o comuniune tandră, indestructibilă, de respect și susținere reciprocă în tot ce am realizat, dar mai ales ne-au ținut legați cei doi copii. Ei ne-au înfrumusețat viața în toți acești ani. Fără ei poate n-am fi fost nimic.
- Mulți ani înainte cu sănătate și iubire!

De data aceasta reporterul s-a oprit în fața unei doamne, adresându-i aceeași întrebare. Răspunsul a venit îndată:

- Soț ca al meu ar trebui să aibă fiecare femeie. E blând, tandru, mereu atent cu mine, îmi ghicește orice dorință, dar mai ales este inteligent, e vesel, cu el ai mereu ce vorbi, nu te plictisești niciodată, dar ceea ce ne-a ținut împreună cincizeci și cinci de ani a fost sentimentul nestins al iubirii, respectul reciproc și cei trei copii, nepoții și strănepoții.
- Deci secretul căsniciilor lungi sunt iubirea și copiii.
- Și munca, domnule reporter, munca pentru a-ți realiza visurile, pentru a prospera.

Într-un colț de masă, în fața unei farfurioare cu fursecuri, ea își așteaptă soțul.

Reporterul: - Ați fost o femeie frumoasă, acum sunteți o bătrânică frumoasă, cum ați reușit?

- Cu calm, cu răbdare, cu dragoste, cu iertare, cu devotament și perseverență.

Reporterul îi urează ”La mulți ani cu sănătate, putere și răbdare!”, apoi se îndreaptă spre un cuplu în care amândoi soții par foarte bătrâni.

- Domnule, aș vrea să-mi spuneți mai întâi câți ani aveți?
- Am optzeci și șase, iar soția mea are optzeci și cinci.
- Aș dori să-mi spuneți câteva secrete prin care ați ajuns la această vârstă frumoasă și la șaizeci și doi de ani de căsnicie.
- Vă răspund cu plăcere, apoi către soție: Du-te, dragă, și adu-mi o farfuriuță cu câteva fursecuri și o sticluță de Pepsi.

Femeia, privind spre reporter ușor contrariată, pleacă.

- Acum pot să vă răspund, dar să nu mă dați la televizor ori la radio.
- Uite, închid reportofonul, rămâne între noi.
- Am dus-o greu, au fost șaizeci și doi de ani de certuri, de neînțelegeri, de amenințări cu ”Plec la mama!”, ”Plec în lume”, ”Îmi iau copiii și mă duc la cerșit!”
- Și dacă v-a fost așa de greu de ce n-ați divorțat?
- A fost greu, fiindcă este o femeie rece, posesivă, autoritară și cicălitoare, spune el pe nerăsuflate, răsturnând dintr-odată un sac plin de regrete și frustrări, dar n-am divorțat, mai întâi pentru că a fost tare frumoasă în tinerețe și după cum vedeți și acum este o bābuță frumoasă, apoi a fost harnică, curată, devotată familiei, strângătoare și mereu dornică să avansăm, domnule, să nu mai fie nimeni ca noi. Când am fost plecat, s-a răzbătut singură și am găsit, când m-am întors, toate la rostul lor.

Tăcere. El continuă cu un oftat: N-am divorțat! Cum era să divorțez, domnule? Să las patru fete și doi băieți fără mamă sau fără tată? Te gândești, dumneata!? Astăzi avem paisprezece nepoți și douăzeci de strănepoți care ne așteaptă acasă pentru aniversare.

Sala se golise. Plecaseră pe rând, pe rând spre un orizont pierdut în ceață, poate mai bucuroși, poate mai triști. Cine știe?

Dan Ciachir

O PUNTE PUTREDĂ (Scene din anii 1945-1947)

Un loc frumos şi tragic

În superba sa nuvelă *Kir Ianulea*, ambientată în Bucureşti spre sfârşitul domniilor fanariote, I.L. Caragiale îl pune pe protagonist, care făcuse datorii mari şi era pândit de creditori, spre a-i dejuca, să le spună slugilor, atunci când încalecă, că se duce „la Snagov, după plătică proaspătă...”. Un alt scriitor ce pomeneşte Snagovul este Alexandru Odobescu, care publică în 1862, în „Revista română”, un erudit reportaj intitulat *Câteva ore la Snagov*, în deschiderea textului menţionând „...antica mânăstire a Snagovului, aşezată la patru ore distanţă de Bucureşti, hotărâtă în condica penală a ţării spre a servi ca loc de închisoare pentru vinovaţii ce n-au meritat pedeapsa mai grea a muncii în ocnele de sare sau a porturilor de pe malul mării”.

Mânăstirea Snagov, de pe insula aflată în mijlocul lacului, în a cărei biserică s-a crezut multă vreme că este îngropat Vlad Ţepeş, datează din ultimii ani ai domniei lui Mircea cel Bătrân; de peste şase secole. Prin poziţia sa izolată, dar apropiată de Bucureşti, mânăstirea a servit ca loc de surghiun şi închisoare. Aici a fost asasinat învăţatul postelnic Constantin Cantacuzino, tatăl domnitorului Şerban Cantacuzino, în 1663, şi tot aici a fost spânzurat ucigaşul său, Stroe Leurdeanu. Pe insulă s-a aflat şi unul din locurile de batere a monedei Ţării Româneşti.

Înconjurat de stejari rămaşi din Codrul Vlăsiei, lacul Snagov, cu o lungime de 15,5 kilometri şi o lăţime maximă de 400 de metri, este, după Razelm, al doilea lac ca suprafaţă din România, pe malurile sale înşirându-se mai multe sate şi comune. Amenajarea Snagovului în epoca interbelică a fost un reflex al înfăptuirilor României Mari. Astfel, în numai trei ani, a apărut la Snagov un parc cu 1.500 de hectare de pădure seculară. Ca loc de recreere şi pentru case de vacanţă, Snagovul începe să fie descoperit, treptat, în epoca interbelică. Iată ce consemna în jurnal, la sfârşitul acesteia, pe 26 mai 1940, Constantin Argetoianu: „Tot ieri, dar după-amiază, Caranfil ne-a plimbat cu vaporaşul lui, de la Snagov la Tâncăbeşti; astfel s-a inaugurat noua lucrare a UCB-ului prin care s-a adus lacul Snagov până la şoseaua naţională Bucureşti-Ploieşti. // La Snagov s-au construit deja multe vile şi priveliştea e de toată frumuseţea. Când se vor amenaja şi malurile lacului până la Tâncăbeşti şi se vor planta arbori – acel colţ suburban al Bucureştilor va fi un mic paradis.”

Patru ani mai târziu, pe 7 iunie 1944, Argetoianu revenea: „Dejunat ieri şi petrecut toată amiaza la Snagov, la doctorul Costinescu. Snagovul e un colţ de rai, la porţile Bucureştilor. Cum e natural într-un colţ de rai, femeile se preumblă şi ele pe marginea lacului, goale sau aproape goale. Pe plaja unei vile vecine de-a lui Costinescu, se lăfăiau, ţipau, se scăldau doamnele...”

Între anii 1931 şi 1939 se construiseră 19 vile pe malurile lacului Snagov, apăruseră un yacht club, câteva localuri, în timpul războiului existau vile închiriate de diplomaţi germani, şi tot la Snagov îşi trăise ultimii ani ministrul de externe polonez Jósef Beck, refugiat în ţara noastră... În 1945 închiriaseră locuinţe la Snagov membri ai Comisiilor Aliate americană şi britanică; aici şi-au trăit o parte a poveştii lor de iubire Maria Tănase şi generalul englez Eric Roberts Greer, şeful Secţiei militare din cadrul Misiunii Militare a Marii Britanii, după cum arată istoricul Stejărel Olaru: „Ca să se ferească şi mai bine de privirile indiscrete, generalul a început să folosească o vilă de la Snagov, iar la 2 iulie 1947, un informator al SSI (Serviciul Special de Informaţii, n.n.) l-a observat că, de această dată, «a adus pe artista Maria Tănase»”.

Acelaşi istoric mai spune, în admirabila sa carte despre Maria Tănase, că până la retragerea Misiunilor engleză şi americană din România – în 1947 – nimeni nu s-a atins de cei care le frecventau, situaţia schimbându-se radical nu peste multă vreme: „În procesul galopant al arestării începute în 1948 au căzut victime sute de persoane ale căror nume erau însemnate în tabelele de informatori români, pregătite din timp de Siguranţă şi SSI. Maria Tănase era cap de listă, căci nu exista un alt artist român care să aibă mai multe relaţii cu străinii.” Nu a fost însă arestată niciodată şi nici anchetată, dată fiind popularitatea sa.

La Snagov avea şi Regele Mihai o casă cu lut pe jos şi acoperiş de stuf specific locului, proiectată de arhitectul G.M. Cantacuzino, ridicată după război, dar distrusă ulterior de noul regim, ca şi locuinţa de la Mamaia a monarhului. Tot după război şi-au ridicat vile la Snagov Ana Pauker şi Lucreţiu Pătrăşcanu, acolo deţinând proprietăţi şi alţi oameni politici (Grigore Gafencu ori Sabin Mănuilă). Exista tot la Snagov, construit la începutul anilor '30, palatul cu reflexe de arhitectură lusitană, proiectat de arhitecta Henriette Delavrancea-Gibory, aparţinând Prinţului Nicolae, fratele Regelui Carol al II-lea, care n-a apucat să-l locuiască întrucât în 1937 a trebuit să părăsească ţara din cauza căsătoriei sale morganatice cu doamna Doletti. Mai mult a stat în această clădire Ion Antonescu, care o transformase în locuinţă de protocol a Guvernului, după cum procedase şi cu casa lui Nae Ionescu de la Băneasa. De la Snagov a venit Mareşalul Antonescu, în după-amiaza zilei de 23 august 1944, la Bucureşti, la Palatul Regal, unde a fost arestat.

Privitor la construirea vilei sale de la Snagov, Lucreţiu Pătrăşcanu spunea următoarele într-o declaraţie reprodusă de doamna Lavinia Betea în monografia sa *Moartea unui lider comunist*: „Din drepturile de autor realizate am încasat în noiembrie-decembrie 1944 o sumă de circa trei sau patru milioane de lei. Cum nu aveam să dau nicio întrebuinţare acestor bani, am subscris la împrumutul în aur, chiar atunci lansat, dispunând astfel de 60 sau 80 de monezi de aur. Când, în 1945, am văzut că şi cel de-al doilea volum, *Sub trei dictaturi*, se vinde încă şi mai bine (şi mai aveam pregătite în manuscris încă două volume), am hotărât să-mi fac o casă de vară la Snagov.”

Înconjurat de stejari rămaşi din Codrul Vlăsiei, lacul Snagov, cu o lungime de 15,5 kilometri şi o lăţime maximă de 400 de metri, este, după Razelm, al doilea lac ca suprafaţă din România, pe malurile sale înşirându-se mai multe sate şi comune.

Această casă va deveni pentru Lucreţiu Pătrăşcanu loc de surghiun, potrivit unei mărturii a soţiei sale: „După ce am fost arestaţi în preajma lui 1 mai 1948, amândoi în aceeaşi zi, dar transportaţi la case diferite, am fost duşi la Snagov în casa noastră, unde ne-am reîntâlnit şi unde, în aşteptarea libertăţii, am petrecut zile de mare chin şi frământare între august-septembrie 1948 şi 1 ianuarie 1949.”

Tot la Snagov, după reprimarea insurecţiei anticomuniste maghiare din octombrie 1956, până în aprilie 1957, au avut domiciliu obligatoriu, în palatul Prinţului Nicolae, fiica, ginerele şi colaboratorii apropiaţi ai fostului premier ungar Imre Nagy, care stătuse cu soţia şi cei doi nepoţi până la întoarcerea la Budapesta, unde avea să fie judecat, condamnat şi executat, în 1958, la câţiva kilometri de palat, într-o clădire în care îşi avusese redacţia revista kominformistă „Pentru pace trainică, pentru socialism”, mutată ulterior la Praga.

Un local longeviv

Superba nuvelă *Sub pecetea tainei* a lui Mateiu I. Caragiale – nuvelă poliţistă în trei episoade – începe într-un vechi restaurant bucureştean, „Carul cu bere”, şi se sfârşeşte cu menţionarea altuia încă şi mai vechi, „Leul şi cârnatul”. Potrivit arhitectului Grigore Ionescu, primul restaurant, „în stilul hibrid neogotic”, datează din anul 1879. Proprietarul său, un ardelean pe numele de familie Mircea, s-a judecat într-un răsunător proces cu un ziarist care, profitând de asemănarea acestuia cu un criminal, a publicat fotografia birtaşului, dând-o drept a ucigaşului. La început, gazetarul a refuzat să achite despăgubirile stabilite de tribunal, susţinând că gestul său s-a transformat, în cele din urmă, în reclamă gratuită pentru restaurant şi patronul său.

Restaurantul pomenit de Mateiu I. Caragiale în *Sub pecetea tainei* („Voi să mă reţie şi ea la masă, dar cu toată părerea de rău nu putui primi: mă aşteptau la «Leul şi cârnatul» Mieluşică şi baronul Flaimuc...”), aşezat pe strada 11 Iunie, denumită iniţial Filaret, care porneşte de sub Dealul Patriarhiei şi sfârşeşte în piaţeta de la intrarea în Parcul Carol I – unde subzistă o bătrână bodegă bucureşteană, „La vapor” –, a fost deschis în 1870 şi a dăinuit până în 1950. Potrivit Mariei Roşca, autoare a unei cărţi despre Maria Tănase, în ziua de 31 decembrie 1947, după ce marea interpretă şi-a încheiat programul la Teatrul de revistă „Savoy”, unde era angajată, a cântat în noaptea de revelion la restaurantul „Leul şi cârnatul”. Era un sfârşit de epocă; ultimul revelion normal. Şi trebuie spus că această sărbătoare, denumită iniţial *reveion*, ca în limba franceză din care provine, a pătruns în ţara noastră la cumpăna secolelor XIX-XX, împământenită de marile familii din protipendadă şi mai cu seamă de odraslele lor. În 1945 s-a reluat obiceiul interbelic de a sărbători reveionul (sau de a reveiona, potrivit unei expresii consacrate), fie în marile restaurante bucureştene, fie în restaurantele a două hoteluri emblematice de la munte: „Aro” din Braşov, respectiv „Cota 1400” din apropiere de Sinaia, ambele construite la sfârşitul anilor 1930 şi dotate cu cele mai sofisticate elemente de lux şi confort.

În primii ani postbelici, „Leul şi cârnatul” se situa între stabilimentele neocolite de clienţi, deopotrivă cu „Clondir”, aflat în Pasajul Imobiliara, care leagă Calea Victoriei de strada Academiei, „Răţoi” din Calea Plevnei, „Motanul negru”, înfiinţat în ultimii ani ai secolului al XIX-lea în Dealul Spirii de bogatul negustor aromân Niţă Stere, păsuit de comunişti, cu denumire cu tot, până în 1978, când târnăcoapele l-au distrus deopotrivă cu biserica de peste drum, din capătul dispărutei străzi Cazărmii... Adăugăm ca pandant restaurantul „La Pisica albă”, aşezat în apropierea Bisericii Zlătari din Calea Victoriei. La câteva sute de metri de acest local, lângă „Hanul cu tei”, se aflau restaurantele cu o foarte bună bucătărie „Iancu” şi „Contra-Iancu”, situate unul lângă celălalt.

„Leul şi cârnatul” este pomenit în *Bucureştii de altădată* de către Constantin Bacalbaşa, care îl amplasează lângă localul „Şapte nuci”, de pe strada Filaret. Tot Bacalbaşa spune că la „Leul şi cârnatul” şpriţul rece costa un gologan şi se puteau mânca doi mititei foarte gustoşi la preţul de zece bani, în timp ce orchestra restaurantului le cânta chefliilor absorbiţi de petrecere. „Leul şi cârnatul” avea reputaţia că serveşte clienţilor cei mai buni mititei din Bucureşti, însă afirmaţia că în 1937, pe timpul Expoziţiei de la Paris, unde România avea atât pavilion, cât şi restaurant propriu (în care cânta Grigoraş Dinicu), în fiecare zi ar fi plecat cu avionul într-acolo o cantitate de carne tocată pentru mititei, preparată în bucătăria restaurantului „Leul şi cârnatul”, mi se pare o legendă pioasă.

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Contraste

În *Boala de moarte*, Kierkegaard descrie drumul individului de la starea totală de inconștiență față de propria sa disperare până la dorința disperată, pe deplin conștientizată de a fi el însuși. Prezentarea este elocventă, dar include ceva de felul unui argument circular. Căci disperarea, care este *a sufletului*, are sens numai dacă sufletul *există*, adică dacă sufletul este etern. Kierkegaard spune că sufletul este ceva etern. Acesta este capătul demonstrației sale, însă demonstrația ca atare nu are nici un sens dacă nu presupunem, de fapt, că sufletul este ceva etern sau are, în el, ceva etern.

Același tip de circularitate îl putem găsi la autori de stânga, pentru care drumul de la liberalism la socialism trece prin liberalism naționalist. A deveni socialist presupune deci parcurgerea unui drum, însă scopul este conținut în premise. Nu ar avea rost să devenim socialiști, dacă n-am ști deja că a fi socialist este scopul umanist prin excelență.

Acestea sunt, oarecum, și limitele analizei care parcurge drumul de la extrema interioritate privată la extrema sociabilitate, de la individul singur aflat în fața lui Dumnezeu la cel care nu este niciodată mai mult decât o parte a societății.

Însă, dacă excludem aceste extreme, fără a înceta să încercăm a ne apropia de ele, putem ajunge în situația în care nu putem decide nici asupra statutului disperării (de fapt, al credinței pe care disperarea o solicită), nici asupra statutului luptei socialiste. Ambele implică o hotărâre, dar această hotărâre nu face parte din raționament. În lumina hotărârii, totul devine limpede, însă dacă decizia nu a fost luată, dacă individul rămâne în dubitația privind sufletul său (este el etern și aparținând lui Dumnezeu sau muritor și aparținând societății?), nici un astfel de drum, fie el religios, fie socialist nu duce la țintă, nu duce de fapt nicăieri.

Adorno îi reproșa vag lui Walter Benjamin că nu se desprinsese total de mistică, altfel spus că nu era, tehnic, un ateu de stânga. Gândirea de stânga vede de obicei în mistică și, în general, în orice rămășiță de transcendent o fugă din fața realității, a realității exploatării.

Numai că, la fel ca Nietzsche, de la care a luat mult mai multe decât s-ar putea crede, Benjamin era un mistic prins în contingența istoriei și care privea înainte. Îngerul lui Benjamin privește înapoi, dar Benjamin privea înainte, căci el era om, nu înger.

Elementul mistic are la el, ca și la Nietzsche (care era nu ateu, ci nihilist, însă un nihilist aruncat înainte și nu un nihilist "pesimist") rolul de a deschide orizontul sensurilor înspre sfârșit, înspre apocalipsă. Paradoxal, misticul îl aducea mai aproape de prezent, căci apocalipsa este o aducere a viitorului în prezent, o încărcare a prezentului cu semnificația absolutului. Această abordare nu reprezintă o negare a legitimității luptei celor oropsiți (a celor din urmă), ci o accelerare a acestei lupte (pentru ca cei din urmă să devină cei dintâi).

Exact așa cum Nietzsche urmărea să igienizeze transcendentul după 2000 de ani de creștinism, Benjamin voia să fie pregătit pentru lupta mistică a sensurilor care se dă la sfârșit.

Exact așa cum Nietzsche urmărea să igienizeze transcendentul după 2000 de ani de creștinism, Benjamin voia să fie pregătit pentru lupta mistică a sensurilor care se dă la sfârșit. Într-un fel, e vorba despre ceva foarte simplu: a putea distinge între Bine și Rău, a nu rata alegerea la momentul marii încercări. Spre deosebire de Nietzsche, la Benjamin misticul nu se află "dincolo de bine și de rău", ci este chiar binele și răul și, la fel ca în poveștile pentru copii, pe care le iubea ca nimeni altul, el voia să ajungă să distingă clar binele de rău. Or, această clarificare nu poate avea loc decât la sfârșitul timpului.

Jean Baudrillard spune că virtualul nu se opune realului, ci face ca realul să dispară. El contribuie la crearea hiperrealului, care este un fel de realitate îmbunătățită, "augmentată". Baudrillard crede că e foarte posibil ca omul să dispară în virtual o dată cu dispariția realului. Totuși, nu exclude posibilitatea unei catastrofe, care să conducă la dispariția hiperealității.

Să facem ad-hoc puțină ontologie, stabilind trei niveluri ale realului:

- hiperrealul;
- realul;
- subrealul.

Baudrillard n-a insistat asupra ideii de catastrofă. El face trimitere la o povestire a lui Borges, însă putem găsi un exemplu mai bun, frapant, extraordinar de sugestiv în opera scriitotului rus Iuri Mamleev, în special romanul *Sectanții*. Mamleev nu are nici o legătură cu hiperrealitatea, în schimb se pricepe la subrealitate. Mamleev ne pune în contact cu un univers al ființei umane degenerate, ajunse în cea mai urâtă condiție posibilă: o distopie *rusească*. De exemplu: un personaj complet nebun se hrănește cu propriile sale bube de pe corp. Un sub-om, adică o categorie la care Nietzsche, care l-a profețit pe "ultimul om", nici nu se gândise.

Probabil că nu-i întâmplător că Mamleev e rus, iar Baudrillard e francez cu mare succes în SUA.

Deci, *subrealul* și *subomul*: categorii de luat în seamă.

eseu

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

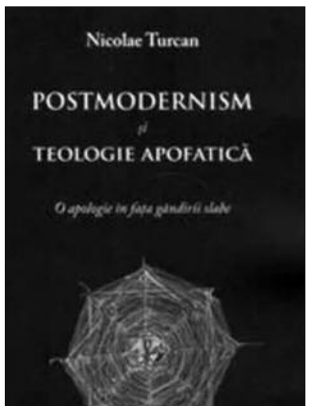
Filosofie în slujba teologiei

Având o dublă formație, filosofică și teologică, ambele solide, Nicolae Turcan, profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj dispune de toate datele necesare pentru a realiza "o apologie în fața gândirii slabe", cum își subintitulează el cartea *Postmodernism și teologie apofatică* (Ed. Limes, Cluj, 2014). Chiar și termenii din titlu și subtitlu au o încărcătură culturală ce trebuie explicitată pentru a avea acces la înțelesurile lor.

Autorul își propune un demers apologetic, de apărare și legitimare a credinței creștine în fața contestațiilor mai fățișe sau mai ascunse ale lumii de astăzi, numită postmodernă. Unul dintre teoreticienii de marcă ai postmodernității sau modernității târzii, cum îi spune el, este filosoful italiann Gianni Vattimo, a cărui gândire are în centru (deși postmodernismul refuză ideea de centru) conceptul de "gândire slabă". Slăbiciunea din această sintagmă nu se referă la incapacitatea de a raționa, ci la raporturile gândirii postmoderne cu principiile "tari" ale metafizicii ce au întemeiat pretențiile la universalitate, adevăr și obiectivitate ale modernității. Metafizica este un concept ce vine din filosofia greacă și care într-un sens general desemnează credința în ceea ce depășește nivelul realității vizibile, adică echivalentul conceptului de Dumnezeu. Discursul filosofic despre Dumnezeu ca ființă supremă a fost numit de către Heidegger onto-teologie, deoarece presupune îmbinarea dintre metafizică, teoria ființei și teologie. Dumnezeul onto-teologiei, conceput ca principiu ultim, *causa sui* (propria sa cauză), este cel în numele căruia tot ceea ce există, adică ființa, este redus la ordine cuantificabilă și disponibilă cunoașterii prin categorii raționale. Conform lui Heidegger, împlinirea proiectului metafizic se realizează în tehnică, unde transpare voința de putere, activă de altfel, cum a aratat-o Nietzsche, în orice explicație totalizatoare și de aceea totalitară a lumii. Pe urmele lui Heidegger, Vattimo și mai toți gânditorii postmoderni critică postulatele metafizicii reproșându-le în principal tocmai voința de putere, ce presupune întotdeauna violența. În consecință, acele adevăruri cărora modernitatea le conferea un caracter absolut sunt repuse în context istoric, relativizate, gândirea transformându-se dintr-o construcție sistematică plecând de la principii ultime ale realității, într-o hermeneutică strâns legată de subiectivitatea celor ce o profesează. De aceea pot coexista o pluralitate de interpretări care fac din postmodernitate o cultură a comunicării generalizate, aflată nu sub semnul identității, ci al diferențelor dintre interpretările multiple. Și întrucât acestea își cunosc statutul și deci limitele, ele pot coexista pașnic, tolerându-se reciproc prin acceptarea relativității fiecăreia.

Relativismul postmodern în varianta Vattimo și nu numai se constituie într-un atac direct asupra creștinismului tradițional, acuzat că ar fi pactizat cu Dumnezeul onto-teologiei, făcându-se astfel responsabil de violențele ce au marcat istoria, nu doar a modernității. Și cum Dumnezeul metafizicii a fost declarat mort începând de la Nietzsche, creștinismul în formele lui tradiționale își pierde relevanța, ca și valorile, în special morale, pe care le-a întemeiat. Caracteristica fundamentală a postmodernismului este nihilismul, definit prin negarea valorilor supreme, începând cu Dumnezeu. Și atunci se pune întrebarea legitimă: ce mai rămâne din credință? Mai poate ea să existe într-o lume nihilistă? Răspunsul subtil al lui Vattimo este că abia acum devine posibilă o adevărată înțelegere a mesajului lui Iisus Hristos din Evangheliii ce are ca nucleu iubirea, înțeleasă drept caritate. Or, caritatea presupune tocmai acceptarea și valorizarea slăbiciunii, deci un alt ethos, un alt comportament decât cel ce urmărește autoafirmarea egoistă. Kenoza, adică golirea de sine, renunțarea la propria putere a Fiului lui Dumnezeu, definește creștinismul începând cu Întruparea și continuând până în zilele noastre. Într-o astfel de logică, distrugerea creștinismului tradițional instituționalizat este evoluția firească a mesajului hristic. De altfel, consideră Vattimo, aceasta este și singura șansă de a mai crede într-o lume a necredinței: o credință slabă, subiectivă, având drept unică virtute caritatea și care a renunțat la marile scopuri creștine precum nădejdea învierii și îndumnezeirea omului.

Față de o astfel de gândire, care exprimă într-o anumită măsură și starea de spirit a vremurilor noastre, Nicolae Turcan ne readuce aminte de adevărurile pe care Biserica Ortodoxă încă le păstrează și trebuie să le păzească. Mai întâi el demonstrează punând în joc multe argumente și dovedind o bună cunoaștere a dogmaticii ortodoxe în general și a operei Sfântului Dionisie Areopagitul în special că Dumnezeul metafizicii nu s-a substituit niciodată în Răsăritul ortodox Dumnezeului Celui Viu, Căruia omul îi poate adresa→

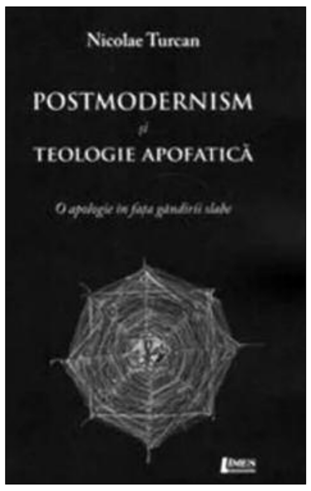
⟶ rugăciunile și cu care pe cele mai înalte trepte duhvnicești se poate uni. Există în Ortodoxie o teologie catafatică sau pozitivă, a numelor divine (Ființă, Bunătate, Iubire, Putere absolută) și una apofatică, a negării oricărui concept despre Dumnezeu, aflat mai presus de tot ce putem spune noi despre El. Am putea crede că Dumnezeul teologiei catafatice s-ar suprapune celui al onto-teologiei raționaliste, însă demonstrează Nicolae Turcan, urmându-l în acest demers pe Părintele Stăniloae, catafaticul și apofaticul sunt strâns împletite în Ortodoxie. Astfel, dogmele creștine formulate în Sinoadele Bisericii sfidează rațiunea, fiind ceea ce filosoful Lucian Blaga numea "antinomii transfigurate". Ele nu-L închid pe Dumnezeu într-o definiție, ci sfidând regulile logicii (precum dogma Sfintei Treimi, de exemplu) trimit spre misterul divin, funcționând ca repere pe drumul cunoașterii lui Dumnezeu. În termenii unui filosof francez contemporan, Jean-Luc Marion, nu sunt idoli, ci icoane. Așadar, dacă nici Dumnezeul teologiei dogmatice, catafatice nu are de-a face cu Dumnezeul conceptual al metafizicii, atunci cu atât mai puțin are Dumnezeul teologiei apofatice, care este dincolo de orice putem gândi, imagina și spune despre El. Teologia apofatică prin negațiile sale deschide calea spre experierea directă a lui Dumnezeu de care se învrednicesc sfinții. Există deci o cale de depășire a metafizicii (onto-teologiei) marcate de voința de putere, având cu totul alt sens, în sus, pe verticală, decât depășirea la care îndeamnă Gianni Vattimo, pe orizontala relativismului, toleranței, subiectivismului etc. Este calea Tradiției Bisericii Ortodoxe, unde nu e nimic de schimbat, ci eventuala reînoire constă în scoaterea la lumină a implicaților uitate sau încă nu îndeajuns conștientizate ale Revelației. Deci, o "dinamică a identității" și nu o proliferare haotică a diferențelor. Teologia ortodoxă și credința Bisericii Ortodoxe nu sunt așadar afectate de distrugerea onto-teologiei, ba dimpotrivă, pot ieși mai lămurite din dialogul cu noua lume postmetafizică. Prin kenoza sa, Hristos nu capitulează în fața răului, adică a morții în primul rând, ci îl (o) învinge, moartea sa pe cruce fiind maximul kenozei, propunându-ne drept țel îndumnezeirea. În acest sens, valorile morale trebuie păzite fără a face din morală un scop în sine, autonom, ci dimpotrivă, înțelegând-o în relație cu dimensiunea mistică, deoarece Hristos se ascunde în poruncile Sale. Totul este deschidere în teologia ortodoxă, a cărei învățătură are rolul de ghid înspre cunoașterea lui Dumnezeu, neîmpotmolindu-se în erudiție savantă. Deși maximalismul ei ne sperie astăzi, fără el am rămâne prizonierii minimalismului, atât de sărac în aparenta-i bogăție prin diversitate, al gândirii slabe.

"Există, cred, scrie Nicolae Turcan în final, situații propice în care gândirea slabă și-ar putea găsi un sens. Dar aplicată la creștinism, ea nu face decât să-l înlocuiască din nou pe Dumnezeu cu un idol care are chipul înfrânt al omului. În Dumnezeul slab nu se dezvăluie kenoza divină, ci înfrângerea omului în fața răului, a suferinței, a păcatului, a morții". Deci propunerea lui Vattimo de salvare a credinței creștine într-o lume nihilistă ca a noastră se dovedește a fi de fapt anticreștină.

I s-ar putea reproșa lui Nicolae Turcan o anumită previzibilitate a gândirii dată de faptul că un demers apologetic ca al său, în care cunoștințele filosofice sunt puse în slujba teologiei, deține de la început soluția, adică credința pe care n-o riscă, ci doar o apără argumentat. Despre riscul credinței, autorul ne-a vorbit în câteva dintre cărțile sale de fragmente, dar acel risc (posibilitatea erorilor, îndoielilor ș.a.) este presupus în această carte: Dumnezeu fiind dincolo de tot ceea ce putem spune despre El, căutarea Sa, care lasă în urmă toate cunoștiințele acumulate, deși nu este lipsită de repere precum dogmele, experiențele sfinților ș.a., constituie totuși o aventură, chiar Aventura prin excelență a întâlnirii cu Marele Necunoscut.

Un exemplu de subtilitate teologică ni-l oferă comparația autorului între răspunsul lui Vattimo la întrebarea dacă mai crede în Dumnezeu și spusa tatălui din Evanghelie adresată lui Iisus, căruia îi ceruse să-i vindece copilul bolnav: "Cred, Doamne! Ajută necredinței mele". În răspunsul lui Vattimo, "Cred că încă mai cred", fundamentală este incertitudinea exprimată de primul "Cred", credința apărând ca posibilitate pe un fond de indoială. În celălalt răspuns, din Evanghelie, necredința vine după afirmarea răspicată a credinței, din teama de a nu fi spus tot adevărul și de a fi rămas cumva un strop de îndoială. Ceea ce desparte credința slabă a gândirii slabe, de credința tare a Evangheliilor și Tradiției Bisericii, este Adevărul a cărui existență este negată de prima, însă indisolubil legat de credință în cel de-al doilea caz.

Căutarea Adevărului este, sunt convins, ceea ce l-a determinat pe Nicolae Turcan să-și continue studiile filosofice cu cele de teologie, reușind, cum a demonstrat-o nu numai în această carte, o îmbinare din care ambele au de câștigat.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Jocul de șah

E pandemie. Un virus ucigaș a pus guvernele lumii în situația ingrată să declare stare de urgență peste tot. Oamenii sunt obligați să stea în carantină, cazurile grave la spital, iar restul majoritar de populație – acasă, izolați complet. A treizeci și treia zi după izolare, Gari Moșmondeanu citește undeva pe internet că-n această perioadă suntem cu toții la mâna hazardului, că acum nimeni nu mai este câștigător, fie el om al străzii, miliardar, ministru, proprietar de insulă sau geniu artistic. La început, chestia asta l-a moleșit ca aburii unei saune. Apoi, deodată s-a enervat de-a vrut să spargă geamurile cu capul, dar și-a luat seama la timp că poate dormi în frig, că nici geamgiii nu pot ieși din casă să-i înlocuiască lui geamul. Așa că s-a abținut, pe urmă s-a calmat cu un pahar de vodcă, iar în cele din urmă i s-a trezit un orgoliu exacerbat. „Eu voi fi învingător, într-un fel sau altul, voi fi învingător. Nu mă las eu cu una, cu două!" Și se plimba prin casă ca un leu în cușcă așteptând să vină îngrijitorul să-i mănânce capul lui de stăpân cică peste regele animalelor. Trebuie spus că Gari este un inginer celibatar la cei 51 de ani ai lui, înalt, brunet, cu un nas ascuțit și roșu ca al oamenilor de zăpadă și niște ochi mici, căprui și mereu ațintiți la ceva ca ai unui motan pândind permanent o vrabie.

Peste un sfert de oră, calmat dar și plictisit, Gari Moșmondeanu a scos pe măsuța din living tabla de șah. Fără să se așeze pe fotoliu, a aranjat piesele pe tablă, la început pe cele albe, desigur, apoi a ocolit masa și le-a așezat și pe cele negre. S-a întors din nou pe partea albelor și-a început cu deschiderea e4 e5. A revenit cu o mutare surprinzătoare. A trecut pe partea cealaltă și-a răspuns cu o mișcare de-o mare abilitate în apărarea scandinavă. O oră și jumătate a ocolit de zeci de ori măsuța să facă mutări cu albele, răspunsuri cu negrele. Într-un sfârșit, a dat mat cu negrele. Obosit, s-a așezat în fotoliu odihnindu-se și zicându-și: „Am învins? Am învins! Iată că se poate!" A luat o hârtie din raft și-a notat: Gari Moșmondeanu: o victorie.

Fiind ora prânzului, și-a pus un pahar de vodcă, apoi a mâncat o friptură rece de vițel cu pâine și muștar. A băut și un pahar de vin după masă și s-a odihnit vreun sfert de oră.

Dar, tabla de șah îl atrăgea precum frigiderul magneții din Grecia, Turcia, Bulgaria și Sovata, de pe unde îi adusese el în ultimele vacanțe. A rearanjat piesele și-a pornit o nouă partidă, una pe viață și pe moarte. A câștigat de data aceasta cu albele. A fost în formă, a fost o partidă scurtă. Și-a notat meticulos pe hârtie, să nu se uite: Gari M.: două victorii. Până seara a mai obținut una. Era pe cale să devină un victorios de meserie, tocmai acum, când virusologii anunțau un fel de apocalipsă. Toți erau niște învinși, doar el era un victorios, acasă la el, dar orișicât – victorios. Dar, și dacă ar juca în deplasare de unul singur tot el ar ieși victorios, e convins de acest lucru.

Prima partidă de a doua zi (Gari Moșmondeanu vs. Gari Moșmondeanu) a durat vreo două ore. Și-a adjudecat-o, desigur, cu mare satisfacție. I s-a părut cunoscută. A luat din raft enciclopedia de șah cu partide celebre și, după căutări febrile, și-a dat seama că, până pe la jumătate, partida a avut cursul partidei din 1972 dintre Bobby Fischer și Boris Spassky.

De acum zilele de izolare la domiciliu ale lui Gari Moșmondeanu erau împărțite în două reprize. Două-trei partide dimineața între 7,00 și 12,00. Pauza de prânz de o oră, apoi a doua repriză între 13,00 și 19,00. Sărea peste micul dejun și peste cină. Un prânz frugal îi era mai mult decât suficient. Jocul de șah părea a-i ține și de foame.

De acum zilele de izolare la domiciliu ale lui Gari Moșmondeanu erau împărțite în două reprize. Două-trei partide dimineața între 7,00 și 12,00. Pauza de prânz de o oră, apoi a doua repriză între 13,00 și 19,00.

La un moment dat, într-o seară, când tocmai își nota pe foaia de hârtie obosit: Gary M: 33 de victorii, la televizor tocmai se anunța cel de-al 33-lea mort răpus de virusul ucigaș. Coincidența i s-a părut cumva stranie, dar și parcă venind de undeva de sus, premonitorie. Atunci i-a venit ideea: pentru fiecare decedat să joace o partidă și să-i dedice victoria. Cum ar veni, la fiecare înfrângere fatală a unui semen el să iasă cu o victorie personală. Ce dovadă mai bună este că tuturor învinșilor de care vorbesc specialiștii la televizor el li se opune ca un perpetuu învingător? Se gândește să dedice câte o victorie tuturor morților din lume, dar își dă seama cu tristețe că e imposibil, aceștia fiind de ordinul sutelor de mii. Va încerca însă să țină ritmul cu morții noștri.

Între două partide, așteptând, cu televizorul deschis, următorul deces, epuizat, având niște cearcăne ca doi limacși, cu un pahar de vodcă în mână, Gari Moșmondeanu parcă plutește într-un nor de melancolie trezindu-se gândind cu voce tare: „Ce simplă și frumoasă e viața. Cum ne-o complicăm noi. Cică – toți învinși. Când viața poate fi ca un joc de șah în care să fim toți învingători..." Abia își recunoaște vocea. Nu și-o mai auzise de peste o lună.

litere

Cosmin Victor Lotreanu

Portrete citadine

La confluența lumilor: Aquileia

„Rădăcina noastră nu este un singur om ci întreaga umanitate.”

Victor Hugo

Subiectul acestui articol este, poate la prima vedere, mai puțin cunoscut însă reprezintă în egală măsură un simbol al Europei de ieri și astăzi. Aquileia, în prezent un orășel discret ce se lasă descoperit vizitatorului, ascunde o fascinantă și tumultuoasă istorie. Aquileia se confundă cu vestigiile arheologice ale antichității romane, dar și cu istoria creștinismului timpuriu. Mai presus de toate, însă, se definește drept un punct nodal al drumurilor europene, de la lumea Mediteranei la centrul și răsăritul Europei. Din Aquileia, oraș întemeiat la 181 î.Hr. și devenit municipiu la 90 î.Hr., călătorul de odinioară ajungea la *Forum Julii* (astăzi fermecătoarea așezare Cividale del Friuli), la *Norricum* (teritoriul Carintiei/Karnten din Austria de astăzi), *Emona* (Ljubljana) sau *Tergeste* (Trieste).

Aquileia, fostă tabără fortificată de iarnă a lui Caesar (Cezar) și loc din care primul împărat roman Augustus (*Gaius Julius Caesar Octavianus Augustus*) și-a purtat ale sale costisitoare și dure războaie dalmato-panonice, devine mai târziu centrul de răspândire al creștinismului și, ulterior, din anul 381 d.Hr., loc de desfășurare al primului Conciliu ecumenic ce a avut ca obiectiv primordial combaterea arianismului.

Evenimentele istorice se succed continuu cititorului și este foarte greu să surprinzi și să redai dramatismul și traumele acestora și în acest punct mă refer la cele două invazii din secolul al V-lea d.Hr. (vizigoții lui Alaric la 401 și îndeosebi hunii lui Attila la 452, această din urmă ciocnire distrugând orașul și confirmând, dacă mai era nevoie, renumele celui supranumit „Biciul lui Dumnezeu”) dar, în același timp, și la renașterea și reconstrucția acestei așezări citadine. Odinioară unul din marile orașe romane timpurii (alături de Roma, Capua, Pompeii, Herculaneum) și capitală a celei de a X-a regiuni a Imperiului („Venetia e Histria”), Aquileia devine locul din care va începe procesul de evanghelizare a regiunilor Istriei și Balcanilor. În anul 1031 s-a încheiat construcția în stil romanic și gotic a catedralei din Aquileia (basilică ce astăzi, alături de Forul Roman și Mausoleul „Candia”, este parte a Patrimoniului Mondial UNESCO) și, până la 1751, aceasta a fost reședință episcopală de primă importanță.

Mausoleul Candia din Aquileia iluminat în culorile steagului românesc, moment simbolic dedicat Zilei Naționale a României. (decembrie 2021)

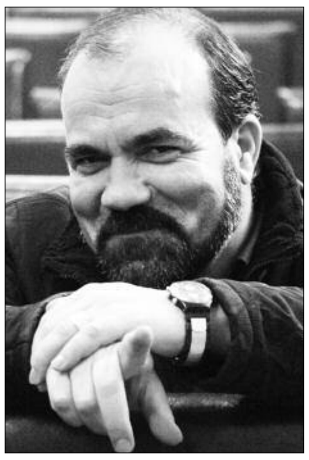

Expresia din titlu (*la confluența lumilor*) nu se referă doar la perioada antică reliefată până acum inclusiv prin prezentarea unei arii arheologice ce cuprinde la acest moment 155 ha, ci inclusiv la perioada medievală și zorii modernității, mergând până la recentul secol XIX. *La confluența lumilor* înseamnă și o Aquileia în același timp habsburgică și venețiană (alături de San Daniele și San Vito al Tagliamento devine parte a imperiului habsburgic dar, din punct de vedere religios, numirea patriarhului de Aquileia a rămas o prerogativă a *Serenissimei*) până la începutul primei conflagrații mondiale a secolului XX. Bunăoară, în anul 1751, papalitatea a decis desființarea Patriarhatului de la Aquileia și de aici înainte, până la 1914, au coexistat două dioceze, una de Gorizia (Austria), respectiv una de Udine (Veneția). Încet, încet, progresiv însă doar aparent, Aquileia se va pierde în negura trecutului... Oare?

Răspunsul la cea din urmă interogație nu poate avea decât un răspuns: Nu! Aquileia reprezintă astăzi un loc de o deosebită simbolistică și cred că unul din exemplele cele mai concludente este Mausoleul „Candia”. Descoperit în anul 1891 la Roncolon di Fiumicello (lângă Aquileia), acesta a fost restaurat în anul 1956 cu ajutorul unui finanțator pe nume Camillo Candia. La origine monument funerar din epoca lui Augustus, „Mausoleo di Candia” devine unul din punctele de atracție ale orașului, datorită simbiozei cultural-arhitectonice în care se împletesc elemente de inspirație elenistică și romanică, dar și aspecte ce subliniază viața în toate ipostazele sale (două măști ce redau tragedia și comedia, un cap de animal ce simbolizează sacrificiul, un monstru marin ce însoțește sufletul omului către paradis, două statui de lei, elenistice, ce simbolizează cel mai probabil curajul etc.). „Mausoleo di Candia”, înalt de 17 metri, este situat pe așa numita *via Tergeste*, ce ducea atunci și acum către Trieste, oraș-port reprezentativ al Adriaticii de Nord-Est.

În imediata apropiere a Mausoleului, și aici ne amintim de originea acestui cuvânt și de Mausolo, satrap de Caria (și monumentul său situat în sud-vestul Turciei de astăzi, lângă Halicarnassos/Bodrum), se află un muzeu de arheologie („Muzeul Arheologic Național Aquileia”) în care epigrafia diverselor basoreliefuri și stele funerare ne trimite la campaniile dunărene ale armatelor Imperiului Roman. Iar acest din urmă aspect al unei istorii comune la care se adaugă prezența, astăzi, în regiune a unei însemnate comunități românești, a stat la baza unei acțiuni încărcate de simbolism, și anume iluminarea în culorile tricolore naționale a „Mausoleo di Candia”, în seara zilei de 1 decembrie 2021. Eveniment important și semnificativ atât pe palierul relației bilaterale, cât mai cu seamă la nivel comunitar, menit a ne reaminti preeminența cultural-istorică a adevăratelor valori (antichitatea romană, creștinismul etc.) ce ne unesc, la nivel de națiuni și cetățeni. Românismul, ca parte a latinității central-orientale, își are astfel locul său binemeritat în reliefarea portretului citadin al acestui oraș bimilenar situat *la confluența lumilor*.

Ioan Romeo Roşiianu

Despre CREDINŢĂ la… timpul ei

„Dar adu-ți aminte de Făcătorul tău în zilele tinereţei, până nu vin zilele cele rele şi până nu se apropie anii, când vei zice: Nu îmi găsesc nici-o plăcere în ei” stă scris în primul verset din ultimul capitol din *Eclesiastul*.

E cel mai răspicat îndemn care li se face tinerilor în Sfânta Scriptură, şi, totodată, poate cel mai încălcat îndemn biblic. Spun asta deoarece bisericile noastre sunt cu adevărat pline de tineretul ce va să ne ducă pe mai departe credinţa de marile praznice împărăteşti şi numai în unele dintre duminici.

Ce fac unii dintre ei la vremea sfintelor noastre slujbe? Mulţi îşi petrec frumuseţea şi bogăţia vârstei departe de tihna şi de lumina pe care ne-o relevă vieţuirea după bunul plac al Mântuitorului nostru. Din nefericire!

Sunt ei pierduţi? Sunt ei iremediabil pierduţi? Nu! Cu siguranţă NU! Sunt doar la vremea a ceea ce ei numesc „căutarea propriei identităţi”. Dar, se cuvine pusă întrebarea, ce să cauţi într-o lume în care ispită este la fiece pas? Care identitate? Cea pe care generaţii întregi de înaintaşi n-au găsit-o? Şi de ce ar urma s-o găsească tocmai? Şi, oare, această „identitate” numai în depărtarea de Dumnezeu poate fi găsită? De ce, când în *Psalmi* (145:16) stă scris că Dumnezeu poate satisface orice nevoie? Când ştim că „Dumnezeu vede tot”(*Geneza* 18:15), că la El „toate lucrurile sunt cu putinţă” şi că, poate lucrul pe care nu-l ştiu aceşti tineri, „toate lucrurile sunt îngăduite, dar nu toate sunt de folos... dar nu toate zidesc”(1 *Corinteni* 10:23) de ce să ne risipim întru nimicuri ce ne-ar putea periclita mântuirea?

E drept că „Dumnezeu e drept şi iertător”, dar... nu cred că avem dreptul să ne forţăm prea mult norocul. El ne şi dă, de altfel, pilda celor zece fecioare ca îndemn pentru permanentă veghere. Însă, ce fac tinerii noştri şi ce facem şi noi, cei care avem răspunsul rătăcirilor noastre şi care, pe deasupra, ar trebui să-i tragem de mânecă şi pe ei?!

Nu trebuie să le dăm sfaturi multe, goale de sensuri pilde personale. Trebuie doar vieţuirea să ne-o vadă, să le fim exemple vii. Şi să înveţe de la noi că ceea ce stă scris în *Evrei* 11:13 („Credinţa este o încredere neclintită în lucrurile nădăjduite, o puternică încredinţare despre lucrurile cari nu se văd” şi „Prin credinţă pricepem că lumea a fost făcută prin Cuvântul lui Dumnezeu, aşa cum tot ce se vede n-a fost făcut din lucruri cari se văd”).

Dar pentru ca noi să le putem fi mai tinerilor noştri semeni exemple vii trebuie să punem cu adevărat în practică spiritul creştin al toleranţei, să împlinim iubirea de semeni după spusa Mântuitorului nostru şi după cum bine stă ea scrisă în *Efeseni* 4:2-6 ca să ne fie învăţătură vie. Căci numai aşa îi putem face pe tinerii noştri să înţeleagă faptul că nu le ajunge credinţa – după cum se scuză ei – şi că nu degeaba stă scris în *Iacov* 2:19 că n-ajunge doar... credinţa, că acest lucru îl fac şi dracii „şi se înfioară”.

Şi cum nu vrem să-i asistăm cu indiferenţă pe unii dintre tinerii ce-au apucat pe calea pierzaniei, trebuie, aşadar, să începem chiar cu noi îndreptarea. Pentru că în planul Său Dumnezeu, deşi ne-a dat deplina libertate de alegere între El şi Satana, nu ne vrea departe de El, ci în Sfânta Biserică, în Templul în care ne dă zilnic întâlnire. La fel ca şi acum, la fel ca şi mâine, la fel ca şi în tot restul zilelor ce ne sunt date.

eseu

Dana Banu

Zaiafet de iarnă la Mărgelarul Comino

Într-un amurg de iarnă al anului 1794, Mărgelarul Comino deschise încet uşa care dădea în curtea acoperită cu boltă de viţă-de-vie a casei sale de la marginea Bucureştilor şi rupse nămeţii, plin de încredere în el şi în ce îi va aduce viitorul.

Privi cerul, apoi inspiră cu nesaţ aerul zilei care tocmai se termina.

Pe uliţă zăpada se înnoroise. Cerul era calm, doar lumina părea tulburată.

Primise cu o zi înainte, tocmai de la Sibiu, de la Casa de Comerţ, Constantin Hagi Popp, argintărie nouă şi un set de porţelanuri diafane. Ştia că îi vor aprinde Stancăi licurici în ochii jucăuşi, iar asta îi făcea sângele să alerge mai iute prin trupu-i uriaş, plin de pofte, încă tânăr.

Purta o haină dintr-un postav vechi pe care însuşi Vodă Brâncoveanu i-l dăruise bunicului său când acesta a părăsit Veneţia şi şi-a deschis mărgelăria căutată de toţi boierii de frunte ai Bucureştilor.

În buzunarul hainei, Mărgelarul Comino avea o bilă translucidă prin care pluteau foiţe de aur. Nicio foiţă de aur nu plutea la întâmplare. Asemenea fulgilor de zăpadă, fiecare îşi avea locul ei precis.

În casa Mărgelarului Comino, robii ţigani aşezau masa pentru întâlnirea de noapte. Lăutarii erau strânşi în bucătărie lângă plita fierbinte. Aniţa Bucătăreasa îi ospăta ca să poată cânta toată noaptea la zaiafetul ce urma să înceapă.

Aniţa pregătise tipsii uriaşe cu pilafuri aurii şi cu din cele cu iaurt sau smântână. Altele, pline cu rasoluri de berbec şi de oaie. Lacherdă şi licurini. Sardele greceşti înmuiate în uleiuri de Mitilene. Salamuri de India şi măsline de Tassalia, negre precum ochii Zoiţei, ţiganca fugită în lume mai zilele trecute cu un băiat din vecini.

Brânzeturi odihnindu-se cuminţi pe tăvi de porţelan. Plăcinte trupeşe precum Aniţa şi dulceţuri de toate culorile. Spume şi budinci din lapte cu ape de trandafiri, dulci şi duioase precum mandolinele lăutarilor ce aveau să-şi coboare acordurile în falduri albe cu irizări aurii întreaga noapte. Şerbeturi răcite între bucăţi de zăpadă. Baclavale înşiropate. Halva de Adrianopole. Anason de Chios şi mastică de Corint. Vinuri din Ţara Moldovei.

Tacâmurile din majolică şi porţelan alături de ceştile de cafea din argint bătute cu pietre preţioase.

Ligheanele turceşti aduse tocmai din Bosnia aşteptau musafirii să îşi spele mâinile în ele înainte de a se aşeza în jurul suffrahului.

Pe sofalele joase din camera pentru musafiri se întindeau lascive atlazuri florentine terminate în tiv de hermină. Viforul în amurg sporea căldura casei.

În odaia ei, Stanca se pregătea şi ea pentru noaptea care urma să cadă cu musafiri, muzici şi masă bogat întinsă.

Părul împletit în cozi strânse în coroană. Conciul trandafiriu. Şalul albastru de Alep îi putea lumina tenul alb. Sau poate cel de Bursa i s-ar potrivi mai bine. Culoarea rodiei îi întuneca şi mai mult ochii negri pentru care Comino ar fi dat foc la nevoie lumii întregi. Da, mai bine şalul de Bursa!

În păr, prins un trandafir artificial lucrat la Veneţia de o rudă a Mărgelarului. Mărgăritare la gât şi blana de samur aşezată la îndemână în caz că peste noapte vor ieşi sub cerul iernii. Doi cai înhămaţi la sanie vor sta în aşteptarea lor.

Parfumul vâscos cu aromă de iasomie din şipul colorat rămăsese deschis, iar odaia rotea în dansuri ameţitoare mireasma lui albă.

Casa era în freamăt. Anul aproape încheiat. Precum anul în care scriu această însemnare aşezându-i împreună pe Mărgelarul Comino şi prea iubita lui Stanca, în globul meu de zăpadă.

În buzunarul hainei Mărgelarului Comino stă ascunsă o bilă translucidă în care se pot observa, dacă te uiţi de aproape, cu atenţie, doi oameni.

O femeie cu două cozi lungi, castanii, şi ochi iscoditori şi un bărbat înalt care îi aşază pe umeri un şal roşu siberian. Prin bila translucidă plutesc foiţe de aur. Niciuna la întâmplare.

Cei doi, la diferenţă de câteva sute de ani, încep şi ei pregătirile pentru zaiafetul de iarnă.

Lişca

Printre tejghelele scoase în stradă, doldora cu coloniale şi delicatese, baticuri şi stambe, portocale, smochine, vedre cu vinuri şi putini cu icre negre, fripturi date prin cimbru şi mujdei întinse pe funduri de lemn şi iepuri traşi de piele atârnaţi la vedere.

Printre oameni care ieşeau din viaţă purtaţi în dricuri cu 24 de cai înhămaţi ce îi duceau spre mormânt, copii-sacagii care îşi rupeau oasele cărând găleţi cu apă din Dunăre pentru cei care nu apucaseră încă să îşi tragă apă în casă, la robinet. Printre târfe sulemenite şi certăreţe, nebuni, salepgii, simigii, zdrahoni cu cuţitul la ciorap sau la cizmă, aprinzându-şi ţigările cu hârtii de 100 de lei şi gândind că anii lor nu se vor termina vreodată.

Pe Calea Regală a Brăilei începutului de secol XX printre toţi şi toate trecea Lişca în docarul ei aurit, căptuşit cu satin violet.

Părul negru peste care era petrecută o băsmăluţă ruginie. Sprâncenele codate şi ochii sclipind aventurii precum felinarele de pe chei.

Lişca înţelegea prea bine de ce femeile locului erau de neuitat. Nu pentru frumuseţe, ci pentru că iubeau mult şi aprig. De asemenea, aveau bărbaţi pe măsură. Seducţia le era însăşi voluptatea, iar plăcerile, fără frâu.

Lişca, trandafirul negru al Brăilei.

Florile roşii ale salcâmilor din Viişoara, de la marginea Brăilei, o cunoşteau pe de rost. Crescuse sălbatică printre ele. Părea un mânz cu stea albă în frunte când, primăvara, alerga în întâmpinarea norilor, învelită în parfumul lor.

Iarna sidefie o găsea mereu gata să ţină piept crivăţului. Râzând, privindu-l în ochi şi el topindu-se precum un bărbat slav îndrăgostit şi pătimaş.

Supunându-se în faţa saniei trasă de cai a Lişcăi, care tăia pădurea de salcâmi fix în două şi îmblânzea vântul.

Pe vremea aceea era încă un mic trandafir roşu sălbatic agăţat de garduri în aşteptarea tatălui ei, căpitanul Cyril, plecat mereu pe ape, hăt departe, prin lumi pe care ştia că le va descoperi şi ea într-o zi.

Maică-sa, mică, rece şi franţuzoaică, adusă de taică-su de la Marsilia şi niciodată obişnuită cu oamenii locului, o învăţase tot ce ştia şi ce gândea despre lume. Cum că Brăila seamănă cu Marsilia, de exemplu. Are străzi radiale, în formă de soare cu toate razele ajungând la Dunăre. Indiferent pe unde mergi, ajungi într-un sfârşit la Dunăre.

Apoi maică-sa a luat drumul ciulinilor. A plecat într-o zi şi dusă a fost. S-o fi întors în Marsilia ei, gândi Lişca, iar dintr-un trandafir mic şi agăţător deveni unul de grădină, puţin mai închis la culoare.

La 13 ani, singură într-un oraş ca Brăila, într-un secol aflat în anii lui de început. Se simţea liberă, eternă şi invincibilă.

Sălbăticia ei se bucura de singurătate şi îşi văzu de cale fără să stea pe gânduri.

Se mută în casa din centru. Pe Strada Regală, colţ cu Griviţei, chiar lângă măcelăria ce vindea carne de cămilă şi avea uşile vopsite în alb.

Casa de la marginea oraşului, din Viişoara, o închise. Luă cu ea servitorii şi deveni stăpână.

Dintr-un trandafir oarecare de grădină deveni unul roşu, purpuriu, imperial.

Oraşul îşi primi copila şi o crescu fără să-i ascundă nimic. Platanii cei înalţi, sălciile mlădioase, salcâmii parfumaţi, mugurii negri ai frasinilor, o primiră pe Lişca, trandafirul Brăilei, ca pe una de-a lor. Creştea singură în mijlocul oraşului fără să ceară prea mult. Oferea însă tuturor din ce avea.

Colinda oraşul fără oprire. Deja negustorii o ştiau, nebunii o vedeau ca pe o prietenă, copiii străzii ca pe una de-a lor, îmbrăcată în straie bogate, care îi ajuta.

Îi plăcea mai ales la Piaţă şi în Cetăţuie. Casele mari şi solide, cu stucaturi scorojite şi grădinile lor care o priveau de dincolo de gardurile din fier formate din suliţe vopsite în negru cu capete aurii.

Vegetaţia oraşului era prima care o acceptase. Florile din coşurile ţigăncilor. Grădina, copacii, ierburile, până şi cele uscate din borcanele băcanilor, toate o adoptaseră ca pe una de-a lor. De aceea nu se simţea niciodată singură.

Iliaş, servitorul tatălui ei, era mereu în urma Lişcăi, cât să nu i se întâmple copilei ceva. Căpitanul i-o dăduse în grijă. Niciun bandit nu se putea apropia cu gând necurat. Umbla noaptea liniştită pe cheiuri. Număra vapoarele, stelele, îi făcea semne lunii cu mâna.

Căpitanul Cyril ajungea acasă cam de două ori pe an. Stătea puţin şi pleca apoi ca mânat de vânt. Era un om de apă. Pământul îi făcea rău.

Lişca avea cufere întregi cu lucruri mici pe care tatăl ei i le aducea din lungile lui călătorii: iminei roşii cu fir auriu, şaluri veneţiene, cutii muzicale de argint cu balerine îmbrăcate parcă în fum, globuri de zăpadă colorate pe care dacă le scuturai orice iarnă devenea o poveste.

Din cuferele acelea împărţea tuturor prin cartierele sărace ale Brăilei.

Comorofca îi plăcea cel mai mult şi mai mult. Cuţitarii o iubeau. Era sora lor mai mică. Hamalii din port îi făceau loc să treacă prin mulţime, iar ea le împărţea tuturor daruri neobişnuite pentru ei. O cutie muzicală în mâna unui cuţitar îl poate face să plângă.

Lişca făcu astfel cunoştinţă cu sufletul adevărat al oamenilor străzii, al săracilor, al celor decăzuţi, ocoliţi şi huliţi. Ea îi iubea. Ei o iubeau. Şi secolul îşi vedea de anii lui înainte.

Apoi a primit vestea că vasul tatălui ei a fost prins de furtună şi tras în adâncuri. Nimeni nu a scăpat întreg. Lişca a devenit trandafirul negru al oraşului.

Privea seară de seară Dunărea şi nu îşi dorea decât să plece în lume departe. Să afle, să vadă, să cunoască.

Avea de acum spre 18 ani. Avea ochi de cadână, suflet de aventurier şi încăpăţânare de golan.

Într-una din zile plecă, şi nu se mai întoarse niciodată în oraşul de pe malul Dunării.

În urma ei s-au spus multe, dar şi mai multe s-au tăcut. Lişca intrase adânc în lume. Despre calea ei, altădată.

Fragmente din romanul în lucru "Ultimii ani"

Lişca înţelegea prea bine de ce femeile locului erau de neuitat. Nu pentru frumuseţe, ci pentru că iubeau mult şi aprig. De asemenea, aveau bărbaţi pe măsură. Seducţia le era însăşi voluptatea, iar plăcerile, fără frâu.

Lişca, trandafirul negru al Brăilei.

proză

„Ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista multe naţii care să-i fi adus – faţă de numărul de locuitori – atât cât i-a adus naţia română în ultimii 120 de ani”

„Ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista multe naţii care să-i fi adus — faţă de numărul de locuitori — atît cît i-a adus naţia română în ultimii 120 de ani”

declară

SAVANTUL ROMÂN DE RENUME MONDIAL

HENRI COANDA

in interviul acordat in exclusivitate revistei

ARGES

V. FIROIU

ARGES 9

- declară savantul român de renume mondial HENRI COANDĂ, în interviul acordat în exclusivitate revistei *Argeş* -

„Păcat, băiete, că te-ai născut cu 30 de ani, dacă nu 50 de ani, prea devreme” – sunt cuvintele prin care marele inginer Gustave Eiffel, constructorul turnului parizian ce-i poartă numele, îşi exprima preţuirea pentru cel dintâi avion cu reacţie din lume şi pentru cel care-l făurise, inginerul român Henri Coandă. Atunci, în octombrie 1910, la Paris, Henri Coandă a dovedit omenirii că inteligenţa românească a găsit soluţie unei probleme ştiinţifice a cărei dezlegare părea imposibilă pentru toţi ceilalţi.

„Băiatul” de atunci a răscolit mereu lumea tehnică mondială cu încercări şi soluţii, de fiecare dată mai îndrăzneţe, mai noi, mai surprinzătoare prin perspectivele ce le deschideau tehnicii mondiale, gândirii, omului...

La 8 octombrie 1934, o nouă realizare tehnică de nivel mondial: „procedeu şi dispozitiv pentru devierea unui fluid într-un alt fluid” brevetat de Henri Coandă, în Franţa, sub nr. 374943, care sub denumirea de „efectul Coandă” circulă azi în lume, aflându-şi tot mai variate şi multiple aplicaţii în aerodinamică. Savanţi de mare prestigiu aprofundează „efectul Coandă” pe cale teoretică şi experimentală în hipersustentaţie.

Cu zece ani în urmă, când a fost sărbătorit în lumea întreagă – la împlinirea vârstei de şaptezeci de ani - s-a spus, la recepţia festivă desfăşurată la New York, că Henri Coandă „simbolizează prin el însuşi trecutul, prezentul şi viitorul progreselor aeriene”.

Preocupat şi astăzi de dezvoltarea aviaţiei, marele savant român a ţinut să atragă atenţia asupra faptului că avionul cu reacţie, - pe care el l-a inventat- poate fi socotit demodat, datorită imensului consum de energie, Henri Coandă întrevede posibilităţi vaste zborului mecanic, prin perfecţionarea „farfuriilor zburătoare”.

Acum, la cea de-a optzecea aniversare de la naştere, ca un omagiu pentru românul care, locuind de mai bine de o jumătate de veac în afara teritoriului naţional, nu s-a înstrăinat, păstrându-şi naţionalitatea şi rămânând cetăţean al statului nostru, i-am solicitat pentru revista „ARGEŞ” un interviu. Promptitudinea şi căldura cu care Henri Coandă ne-a răspuns, ca om de ştiinţă şi ca român, mărturisesc dragostea lui pentru ţara şi poporul din care a purcees.

Este, de altfel, întâiul interviu pe care-l acordă, şi în răspunsurile date, amintirile personale se împletesc cu problemele ştiinţifice dezvoltate pe o arie largă, cuprinzătoare, impresionând îndeosebi caldele aprecieri pe care marele savant le are pentru ştiinţa românească şi pentru contribuţia adusă de români la dezvoltarea patrimoniului ştiinţific, cultural şi artistic al umanităţii întregi.

V. FIROIU

Interviul a apărut în revista *Argeş* nr. 2/ iulie 1966, pag. 9

- Când s-au produs primele manifestări ale vocaţiei dv. pentru tehnică şi spre ce domenii aţi fost atras?

- Nu sunt de loc mirat că-mi puneţi această întrebare, întrucât eu însumi mi-am pus-o de multe ori. Nu ştiu când, nici cum s-a produs acest fapt, dar cred că a luat naştere de când eram foarte mic, din cauza împrejurărilor care au avut loc în mediul în care am copilărit.

La început, fără îndoială, a fost marea admiraţie pe care am avut-o întotdeauna pentru tatăl meu. El era, când eram eu mic de tot, profesor de matematică şi de ştiinţe la şcoala de drumuri şi poduri şi la şcoala de artilerie din Bucureşti.

Aflasem prin mama mea că el fusese elev la şcoala politehnică din Paris, licenţiat în ştiinţe de la Sorbona şi multe altele.

Când eram de vreo patru ani de zile, mă găseam pe malul mării şi, deodată, cum se întâmplă adeseori, s-a ridicat un vânt puternic. Eu pe atunci eram mic de statură şi când am văzut valurile, care mi se păreau uriaşe, pe care le dezlănţuise furtuna, am rămas înlemnit şi foarte adânc impresionat. De atunci păstrasem vântului un adevărat cult, pe care – fără să vrea – iubitul meu tată îl întreţinea, făcând pentru mine şi pentru fratele meu, Petru, nenumărate zmeie.

Această ambianţă am avut-o atât la şcoala primară „Petrache Poenaru” cât mai ales la liceul „Sfântul Sava”. Cu vreo doi ani înainte de a intra la Şcoala militară de la Iaşi, eram cu Gheorghe Dinescu (camarad de liceu), cu profesorul nostru P. Popescu şi cu pictorul Costin Petrescu când mi-a venit ideea să realizez o maşină de treierat, utilizând un soi de aripi de moară de vânt ca s-o pun în mişcare. (Mult mai târziu, cred că prin ianuarie 1911, P. Popescu a povestit în ziarul „Dimineaţa” această întâlnire).

Cred că în acel moment, cam prin 1898, am început în adevăr să concep maşini. Tatăl meu îmi vorbea de un prieten cunoscut la Paris, Nicolae Teslea, bănăţean, care a inventat maşina, funcţionând cu curentul alternativ, descoperit tot de el, şi de un alt român, Victor Popp, care a înzestrat Parisul cu reţeaua aerului comprimat. Eu ascultam uimit, aşa că, în fond, cred că vocaţia mea pentru tehnică este datorită marelui om pe care l-am avut ca tată.

- În raport cu evoluţia tehnicii universale – printre ai cărei precursori vă număraţi – cum apreciaţi progresul tehnicii româneşti?

- Ce înţelegeţi prin evoluţia tehnicii universale?

Dacă înţelegeţi faptul că am pătruns adânc în ceea ce credem a fi constituţia materiei, atunci cred şi **sper** că tehnica românească este în pas cu vremea. Dar dacă înţelegeţi prin evoluţia universală, situaţia sufletească în care ştiinţa şi aşa-zisa filozofie

Fotografie cu semnătura savantului, la a 80-a aniversare.

ştiinţifică actuală ne-a adus, atunci sper că noi cel puţin nu suntem în pas cu vremea; căci nu-mi vine a crede că omul, acea particulă derizorie pierdută în cosmosul inert şi nemărginit, dar care este capabilă să gândească şi să priceapă, - fie că este singurul de această specie sau nu – se agită

memoria revistei

fără scop ca un foarte mic fenomen local fără nici o rațiune de a fi. NU!

Voi admite deci că înțelegeți prin evoluția tehnicii universale faptul că toți, în toate părțile lumii, căutăm să înțelegem structura materiei, adică intrăm în era cristalelor.

Prin tatăl-mare al meu din partea mamei, doctorul Danet, prieten al lui Pasteur, am aflat că acesta din urmă, cu toate că este mai cunoscut ca biolog, era într-adevăr un foarte mare cristalolog. De mult, de când nu-l chemaseră încă să caute fermenți în bere, el își dăduse seama că cristalele obținute, plecând de la materii inerte, polarizează lumina în mod opus la ale aceleiași materii (aceeași din punct de vedere chimic) cristalizată, dar de proveniență organică. Or, doctorul V. Ionescu, fratele lui Take Ionescu, vorbind cu tatăl meu despre Pasteur, întrevedea deja intrarea în era nouă a cristalelor zicând: „Oricare ar fi în viitor invențiile mari pe care le vom realiza, nimic nu va înlătura faptul că de acum înainte vom fi obligați să trecem prin cristalografie".

Tineretul român, care, cu siguranță, s-a dezvoltat în această ambianță, cu spiritul lui creator și-a dat seama foarte iute de importanța cristalelor și în general de structura materiei cu impuritățile ei foarte importante.

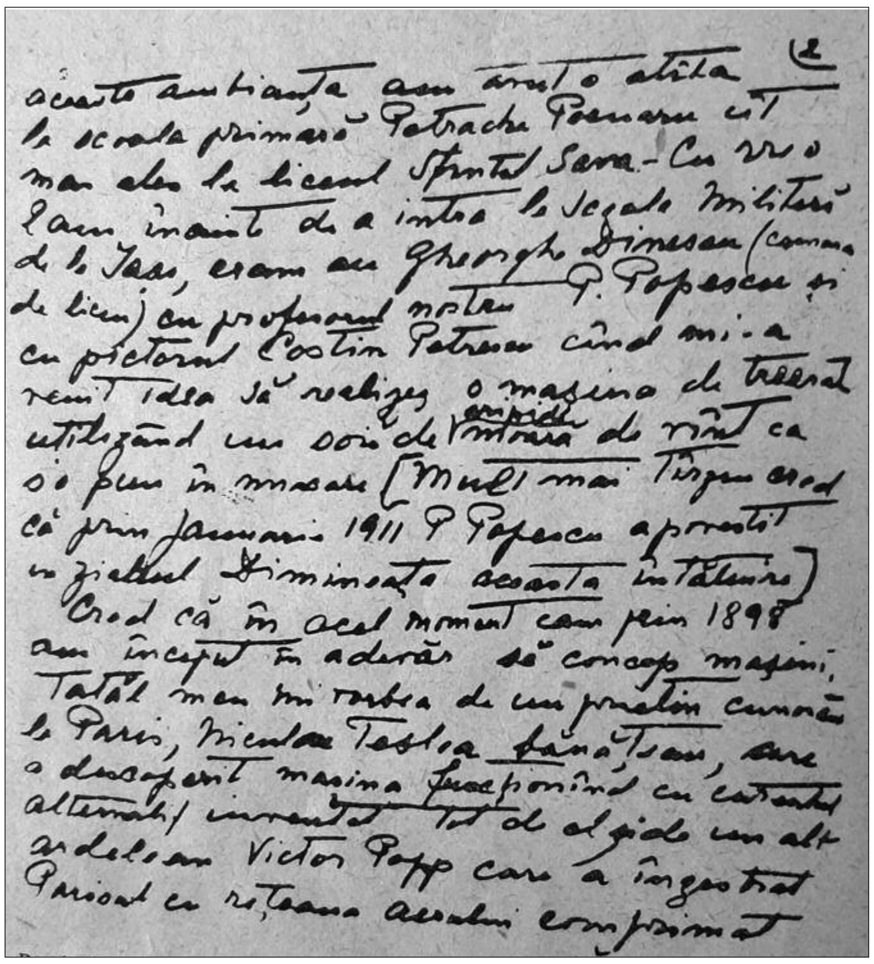
- Cum apreciați contribuția științei românești la dezvoltarea științei universale și care este locul ei în actuala confruntare științifică pe plan mondial?

- Oricare ar fi manifestările gândirii geniului uman, adică expresiunile creierului în orice direcție, pot fi considerate ca făcând parte din același domeniu.

Tehnica, Cercetarea, Muzica, Pictura, Invențiunile, Sculptura și așa mai departe sunt toate manifestări ale creierului uman. Ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista multe nații care să-i fi adus – față de numărul de locuitori – atât cât i-a adus nația română în ultimii 120 de ani.

...Mi-amintesc de o anecdotă: regele Franței „Charles le téméraire", nefiind ajutat de ai săi, zicea: „Nous autre Portugaise"; așa și multor din ai noștri precursori (dar modești), fiind de altfel bursieri ai statelor care – înainte de primul război mondial – ne ocupau țara în parte, li se zicea austrieci, unguri sau ruși: Nicolae Teslea (bănățean), inventatorul curentului alternativ și al coerorului de radio, Victor Pop (ardelean) concepe și creează întreaga rețea (și singura pe lume) a aerului comprimat din Paris, Botezatu, marele matematician american și așa mai departe.

Mai aproape de noi avem pionieri creatori și îndrumători în diferitele domenii ale activității creierului. În sculptură un Brâncuși, în pictură un Grigorescu, în aviație și cazane cu aburi un Vuia, în muzică un Enescu, în supersonică un Carofoli, în compresibilitatea lichidelor un Gogu Constantinescu, în teatru un De Max sau Elvira Popescu, în medicină un Babeș, în biologie un Paladi, în chirurgie un V. Ionescu sau un Burghele și câți alții. Și printre cei noi

2
această ambianță am avut-o atâta
la școala primară Petrache Poenaru cât
mai ales la liceul Sfântul Sava - Cu vreo
2 ani înainte de a intra la Școala Militară
de la Iași, eram cu Gheorghe Dimescu (camarad
de liceu) cu profesorul nostru G. Popescu și
cu pictorul Costin Petrescu când mi-a
venit ideea să realizez o mașină de treierat
utilizând un soi de moară de vânt ca
s-o pun în mișcare [Mult mai târziu cred
că prin Ianuarie 1911 G. Popescu a povestit
în ziarul Dimineața această întâlnire]
Cred că în acel moment cam prin 1898
am început în adevăr să concep mașini.
Tatăl meu mi vorbea de un prieten cunoscut
la Paris, Nicolae Teslea bănățean, care
a descoperit mașina funcționând cu curentul
alternativ, inventat tot de el, și de un alt
ardelean Victor Popp care a înzestrat
Parisul cu rețeaua aerului comprimat

și tineri, atâția și atâția ca un Teodorescu-Țintea, de exemplu, în tehnică.

Mă întrebați dacă în confruntarea internațională știința românească este pe drumul afirmării?

Cred că am răspuns la această chestiune.

...Voi admite deci că înțelegeți prin evoluția tehnicii universale faptul că toți, în toate părțile lumii, căutăm să înțelegem structura materiei, adică intrăm în era cristalelor.

Pagini coordonate de JEAN DUMITRAȘCU

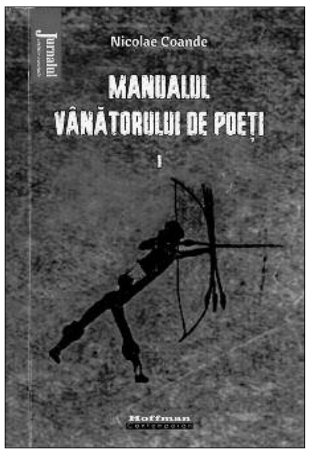
Cărți primite la redacție

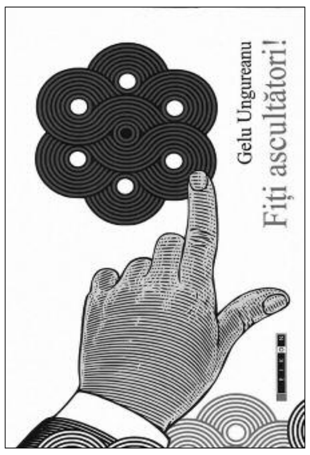

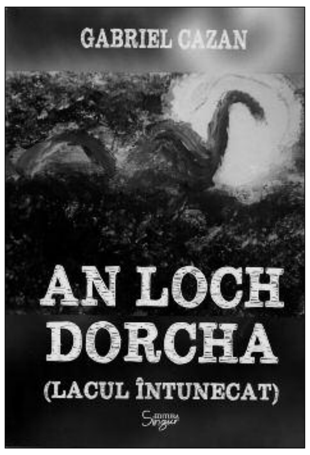

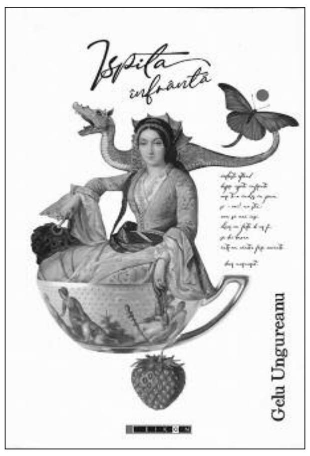

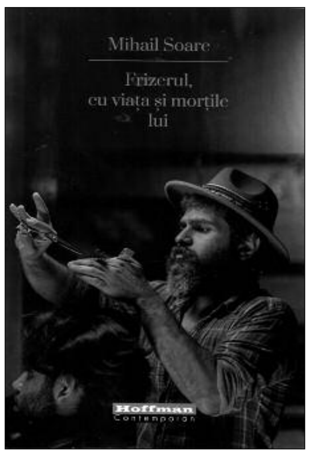

memoria revistei

Vasile Ernu

Maestrul și Margarita – epistola lui Bulgakov către Stalin *sau* De ce vizitează Diavolul Moscova și literatura

În timp ce am început să fac un borș am întrebat: Maestrul și Margarita sau Anna Karenina dacă tot vreau să scriu o Istorie a literaturii ruse pentru copii mari. Publicul vrea M&M care este conform statisticilor cel mai iubit roman al cititorului român. Am tăiat ceapa, am pus uleiul tovarășei Anușka pe foc: să-i dăm drumul.

În literatura rusă a secolului XX Diavolul vine de trei ori. Faptul că Diavolul vine de trei ori în literatura sovietică cam în același an nu e o minune. Am povestit de cele trei romane diabolice rusești. Pentru mine e interesant faptul că de fiecare dată Diavolul își găsește de muncă în industria divertismentului. Oare de ce? Dar să nu deviem.

Indiscutabil, cea mai spectaculoasă pogorâre a Diavolului în literatura universală a secolului XX este în romanul lui Mihail Bulgakov – Maestrul și Margarita.

Să nu deviem, dar să o luăm puțin pe ocolite. În anii 60 ai secolului trecut în cea mai mare țară a lumii începuse ”dezghețul”: se puteau spune și scrie mai multe. La redacția unei reviste ”groase”, dar secundare vine un domn care propune ”o bombă”: un roman ”de sertar” a unui ”autor uitat” care va arunca lumea în aer. Lumea fusese cu câțiva ani ”aruncată în aer” deja de O zi din viața lui Ivan Denisovici. Știți autorul, dar e o lucrare de alt calibru.

Așa apare în revista Moskva poate cel mai faimos roman al secolului XX *Maestrul și Margarita* semnat de Mihail Afanasievici Bulgakov, unul dintre cei mai importanți autori clasici ruși. În anii 60 el părea un necunoscut. Despre el mai știau o mână de oameni de specialitate sau cei din ”elita liberală” sovietică care fie vorba între noi era cea mai consistentă. Comuniștii au produs cei mai consistenți liberali și conservatori.

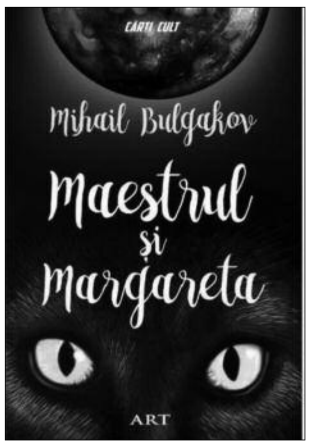
Istoria acestui roman poate produce alte câteva romane despre cum s-a scris și care a fost soarta lui: istoria lui este un amestec de thriller cu aventuri. Este scris în perioada anilor 1928 și 1938 cu mici șlefuiri până spre anul 1940, puțin înaintea morții autorului.

Aș aminti înainte de a intra puțin în problemă faptul că Bulgakov nu a fost nici disident, dar nici un protejat special al regimului. În acest moment știm foarte bine că relația dintre Bulgakov și Stalin a fost una destul de complicată, cu momente în care Stalin a apreciat foarte mult anumite texte și piese ale autorului și cu momente de dizgrație, lăsându-l pe din afară. Bulgakov a fost din categoria ”tovarăș de drum” foarte atent la gusturile și obiceiurile lui Stalin, un autor destul de temător, dar și cu momente de curaj venite mai degrabă din inconștiență și purtat de dorința de a încerca să se salveze. Bulgakov dorea foarte mult să se facă înțeles de Stalin. Chiar scrie o piesă dedicată lui Stalin în 1939 – Batum. Stalin o refuză. A fost o relație cu năbădăi – Stalin a închis și deschis uși pentru Bulgakov. Însă Bulgakov a rămas cu aura și marca strașnică - ”scriitorul pe care-l sună Stalin”. În anii 30 e ca și cum ai avea fir direct cu Diavolul și Dumnezeu simultan.

Romanul va aștepta în sertar aproape 30 de ani. În 1966 apar în revista Moskva fragmente, în 1967 apare romanul integral la Paris la YMCA-Press iar integral în URSS apare abia în 1973 într-un tiraj mic pentru acele vremuri, 30.000. În epoca perestroika, Bulgakov devine incontestabil scriitorul numărul 1 unificând pentru prima dată și albi, și roșii, și liberali, și anarhiști, și conservatori. Și toate gusturile – de la proletari la burghezie și toată ”aristocrația” albă sau roșie. În adolescența mea din ’87-’89 a nu fi citit Bulgakov e ca și cum nu ai ști ce este azi Facebook. Netflixul generației mele a fost opera lui Bulgakov. Toți citeau, reciteau și dădeam replici în discuție din textele lui.

Contextul epocii. Despre relația lui cu Stalin pot scrie fără număr. Dar succint – iar prin învăluire: context.

Stalin îl sună pe marele Boris Pasternak, îl știți, ca să afle de soarta lui Osip Mandelștam după celebrul vers care i-a adus moartea. De el nu aveți cum să nu știți.

”Viețuim, dar sub noi țara tace mormânt.
Când vorbim, nu se-aude măcar un cuvânt.
Iar când vorbele par să se-nchege puțin,
Pomenesc de plăieșul urcat în Kremlin.”
(tr. Emil Iordache)

Stalin întreabă: Boris Leonidovici, spuneți-mi, vă rog, Osip Emilievici Mandelștam e Master sau nu e Master? E Maestru? Pentru Stalin, crescut în medievalul oraș genial Tiflis, Maestrul era regele unei meserii, a unei bresle, iar aici al unei meserii divine - poezie.

Pasternak, siderat, descumpănit, începe să-i explice că e vorba de soarta unui om, pe nedrept pedepsit că nu bagi un om în pușcărie pentru un vers, indiferent dacă versul e bun sau prost. Stalin, repetă, pe el îl interesează un lucru: Boris Leonidovici, Mandelștam e Master sau nu e Master/Maestru? Halucinant.

Stalin citea, suna, comenta, intervenea în viața și operele marilor scriitori, muzicieni, regizori de teatru și film: el nu-și pierdea niciodată timpul cu artiștii lingăi și mărunți. Stalin a fost cel mai important ”critic literar” al secolului XX – ”critica” lui avea putere de viață și moarte. Strașnic. Acesta e contextul – între viață și moarte.

Bulgakov a scris această mare carte așteptând telefonul ”criticului” nr. 1. A trăit mereu sub această obsesie, teamă, teroare, speranță și iluzie. Scriind.

Ce este această carte? Această carte este o scrisoare, o epistolă de la Bulgakov către Stalin. Stalin este unicul destinatar al acestei scrisori-roman. Dmitri Lvovici Bîkov – înaintează această teză pe care o susțin total.

Reamintim că mai toată literatura mare rusă are un singur adresant în trei forme: adresantul este Puterea. Care sunt cele trei forme? Prima: de negare și revoltă împotriva Puterii. Doi: de susținere, admirație și devotament pentru Putere. Trei: adresată puterii pentru a clarifica, explica anumite lucruri. Din start: literatura rusă lucrează cu mize foarte mari care înlocuiesc și istoria, și filosofia și științele politice, tot. Bulgakov este în această a treia categorie: el nu o neagă, el nu o susține, ci vrea să se clarifice, are de rezolvat niște lucruri cu această Putere întruchipată de Stalin. M&M este un roman-scrisoare de la Bulgakov către Stalin prin care autorul îi aduce la cunoștință locuri, dar și se clarifică asupra unor lucruri.

Bulgakov a fost conștient că acest roman-scrisoare nu va fi publicat niciodată în URSS. A greșit puțin. Bulgakov se temea obsesiv că va rămâne în anonimat: a greșit mult. În acest roman el a vrut să-i povestească lui Stalin ce se întâmplă – să-i aducă la cunoștință, să-l ajute și să-l roage să intervină.

Ce-i spune Bulgakov lui Stalin la început? Citează din Goethe – *Faust.*

”Cine ești tu, la urma urmei, spune?
O parte din acea putere
Ce veșnic răul îl voiește
Și veșnic face numai bine.”

Ce-i spune în esență Bulgakov lui Stalin în această epistolă genială: tu ești un rău, omori, distrugi, dar acești robi ai tăi sunt mai lași, mai răi ca tine, mai meschini. Ăia de la Casa scriitorilor chiar merită să dispară, căci ne otrăvesc viețile: oamenii mici ai noii Rusii, acești stalini mărunți ne sufocă, ne omoară. Dacă vrei să salvezi lumea, s-o treci prin foc și pară, salvează-i pe cei care nu sunt răi - salvează artistul, scriitorul. Salvează Masterul/Maestrul! Noi, cei care nu vrem să participăm la acest show al răului, o să-ți putem legitima și povesti răutatea diabolică. Lumea nu te va uita în monstruozitatea ta.

Bulgakov este monarhist pur sânge. El se raportează la Stalin ca la un Monarh – da, tu ești reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ, ești un înger, un înger negru, un demon, ești Diavolul, dar ești oricum sluga lui Dumnezeu chiar și când faci răul care ne pune la grea încercare. Mare atenție - Maestrul îl simpatizează pe Woland.

Maestrul și Margarita este *Faust*-ul goetheian rescris în limba rusă, adaptat contextului acelui ”Gesamtkunstwerk Stalin”. Este *Evanghelia* lui Bulgakov. Are Gogol și are Iov.

Bulgakov a înțeles ceva perfect și spune în M&M: „Niciodată să nu-ți dorești ceva de la cel mai puternic ca tine că va veni și-ți va oferi tot. Dar nici atunci să nu iei”.

Woland rămâne însă eroul principal al romanului. Atenție: erou pozitiv – în acea lume până și Diavolul era un erou pozitiv. Este poate cea mai reușită construcție literară a Diavolului în literatură.

Aoleu, cine e Woland? Aoleu, să spun ceva despre roman? Cred că l-ați citit toți. Pot începe de oriunde să-l povestesc. E construit așa încât poate fi povestit din orice colț. Dar pentru cine nu a citit încep așa ca pentru un copil care se maturizează – așa cum suntem mai toți.

Cum începe cartea? Într-o frumoasă zi de mai, șeful de la MASOLIT, un soi de Uniunea Scriitorilor, Berlioz, cel cu "voce de tenor liric", și cu poetul Ivan Bezdomnîi se plimbă prin parc și discută despre existența lui Dumnezeu sau mai degrabă Isus Hristos. Un necunoscut intră în discuție și le povestește lucruri halucinante despre întâlnirile lui cu Hristos, despre Yeshua Ha-Nozri și Ponțiu Pilat de acum 2000 de ani. Se numea Woland. Necunoscutul chiar le aminti de argumentele în favoarea existenței lui Dumnezeu ale filosofului german Immanuel Kant.

"— Pentru argumentele lui, Kant ăsta ar merita băgat pe vreo trei ani la răcoare, la Solovki! trânti, din senin, Ivan Nikolaevici.

— Ivan! șopti stânjenit Berlioz.

Dar propunerea de a-l expedia pe Kant la Solovki nu avu darul să-l uimească pe necunoscut, ci, dimpotrivă, îl făcu să se extazieze.

— Exact, exact, vocifera el, și ochiul stâng, cel verde, cu care îl fixa pe Berlioz, scăpără. Acolo îi e locul! Că doar i-am zis eu atunci, la dejun: „Orice ați spune, domnule profesor, ați născocit ceva ce nu stă în picioare. O fi, poate, inteligent, însă prea-i de neînțeles. Lumea o să facă haz pe seama dumneavoastră."

Bun. Nu vreau să fac un teaser aici. Dar... Romanul este o epistolă, însă ca gen este o parodie. Atenție, parodia nu este neapărat ceva de râs, cum credem la prima impresie. Parodia la greci era un cântec distorsionat. Voit sau ba? Parodia aici o folosesc în sensul strict al formalismului rus – un soi de ”răsturnare de sisteme”.

Formaliștii ruși sunt cam cei mai isteți specialiști în teorie literară: întrebați-l pe Baghiu dacă nu mă credeți. Tânâianov și Șklovski ne spun că parodia este un soi de revoluție literară, o răsturnare ca o lovitură de stat în genurile literare: ”dacă parodiezi o tragedie iese comedie, dacă parodiezi comedia iese tragedie”. Gogol va fi tăticul genului – mantaua din care se nasc ceilalți: Bulgakov aici se înscrie perfect în linia gogoliană. Amintesc pentru cei care au uitat: parodia lucrează predilect cu ironia și destul de carnavalesc. Ironia deja știți ce e – ceva ce se folosește tot mai puțin.

(continuare în p. 27)

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Din peștera lui Platon

Cunoașteți cu toții mitul peșterii, povestit de Platon în Cartea a VII-a din "Republica". Închipuiți-vă, spunea filosoful, o peșteră adâncă, în care sunt înlănțuiți niște prizonieri, încă de la naștere. Lanțuri grele îi obligă să se uite numai înainte, către un perete pe care sunt proiectate diverse umbre. Umbre mișcătoare, umbre schimbătoare, umbre ale unor ființe și ale unor lucruri care se mișcă în afara vederii prizonierilor. Umbre proiectate de un foc. Cu timpul, prizonierii au ajuns să creadă că înțeleg ce sunt aceste umbre, ce semnificație au, cum le influențează viața. Până într-o zi când unul dintre ei este eliberat din lanțuri. Uimit, el se întoarce către foc și vede sursa umbrelor. Mai mult, este scos din peșteră și contemplă lumea exterioară, luminată orbitor de soare. Apoi i se cere să revină în cavitate și să le povestească prizonierilor ce-a văzut. Evident, nu va avea cuvinte. Iar ceilalți nu vor avea idee despre ce li se vorbește.

Peștera lui Platon este o alegorie pentru a descrie relația minții umane cu lumea. Lume pe care vrem s-o cunoaștem, pornind de la datele pe care ni le oferă simțurile. Este valabilă această înțelegere? Să acceptăm că ochii noștri zăresc mai mult decât umbre, cum ne spune filosoful (între timp, am inventat o serie de aparate care văd mai departe). Să fim de acord și că putem exprima ce vedem (știința are propriul limbaj, folosește concepte specifice). Dar ce te faci cu creierul care face procesarea informației? Operăm cu propoziții având valoare de adevăr, conform logicii altui maestru grec, Aristotel. Principiul identității, principiul noncontradicției, principiul terțului exclus, principiul rațiunii suficiente. Generalizăm prin inducție, particularizăm prin deducție, învățăm prin experiment și memorare. Ne construim hărți mentale, le gravăm pe plăcuțe de argilă, pe papirus, pe piele de animal, pe hârtie, pe siliciul computerelor. Ne place să credem că științele și artele sunt dălțile cu care sfărâmăm lanțurile din peșteră. Dar mintea noastră n-are și ea lanțuri? Și, în definitiv, ce e mintea? Ce se întâmplă în creier, acolo unde anatomiștii au căzut de acord că e sediul gândirii?

Copil fiind, am rămas uimit aflând că îmi folosesc doar 10% din capacitatea creierului și mi-am dorit să pot mai mult. Desigur, mai târziu am înțeles că ăsta e un mit - de fapt, ne folosim creierul 100%, numai că "pe bucăți" - anumite zone de pe scoarță se activează când speli vasele, altele când rezolvi o problemă de matematică. În plus, creierul gestionează procese pe care nici nu le percepem (sistemul nervos vegetativ, mai precis), ca un computer care rulează programe pe fundal. Sigur, nu putem identifica mintea cu creierul. Gândirea pare a fi un proces info-energo-material, iar creierul este suportul său biologic. Totuși, neuro-științele au arătat o anumită plasticitate a creierului, o capacitate de a-și schimba forma și structura. Asta sugerează că și mintea poate evolua. Și uite așa ajungem la sfârșitul acestei lungi introduceri - literatura SF și-a imaginat câteva modalități de evoluție mentală, câteva evadări spectaculoase din peștera lui Platon, la care vreau să te fac complice, iubite cititor!

"Frazbile și granchioase"

În 1943, apărea în "Astounding SF Magazine" o povestire extraordinară, intitulată "Mimsy Were the Borogoves", sub semnătura lui Lewis Padgett, pseudonimul a doi autori americani - Henry Cuttner și C.L. Moore. Titlul face trimitere la un vers al poemului absurd "Jabberwocky", din "Alisa în Țara Oglinzii", cartea clasică a matematicianului victorian Lewis Caroll. Narațiunea e simplă - un savant dintr-un viitor foarte îndepărtat construiește o mașină a timpului, ca s-o trimită în trecut. Cum are nevoie și de un bagaj, care să reacționeze la condițiile de la sosire, un fel de indicator temporal, o încarcă rapid cu ce-i cade în mână - jucăriile băiatului său. Mașina nu se mai întoarce. Savantul repetă experimentul, trimițând o a doua mașină, cu același fel de conținut. Nici aceasta nu revine. Dezgustat, individul renunță la cercetare. Dar răul fusese deja făcut.

Prima cutie ajunge în anul 1942 și este găsită de un băiețel, Scott Paradine, care o deschide. Jucăriile din viitor - un cub, un abac, o păpușă - trec iute în buzunarele pantalonilor săi scurți. Și ce să faci cu niște jucării dacă nu să te joci? Scott și sora sa, Emma, în vârstă de doi ani, o fac din plin. Iar jucăriile din viitor își fac și ele treaba. Cubul, plin de mașinării și de omuleți care răspund la comenzi mentale, îi învață tehnologie avansată. Abacul, care nu e abac, îi obișnuiește cu logica geometriilor neeuclidiene, oferindu-le premiul dispariției unor bile în cea de-a patra dimensiune. Iar păpușa, veritabil exponat anatomic, îi invită să-și exerseze trupul, ca să descopere rețele și noduri energetice obscure. Până să se prindă părinții, Scott și Emma încep să gândească altfel, să vorbească într-un limbaj propriu, să comunice între ei prin semne ezoterice, care li se par adulților niște mâzgăleli.

Povestirea pornește de la ideea plasticității gândirii la copii. În definitiv, ce înseamnă educația preșcolarilor? La început, îi obișnuim cu spațiul 3D, prin manipularea obiectelor, prin învățarea mersului. Puii de om fac cunoștință cu stările materiei, își dezvoltă simțurile, explorează proprietățile obiectelor, învață limba maternă și se lovesc de primele interdicții. Ritmurile corpurilor, apoi orarul de la grădiniță, îi fac să perceapă timpul. Învață culorile, senzațiile, stările sufletești. Învață formele, numerele, literele. În tot acest timp, creierul lor se schimbă. Nu intrăm acum în celebra dispută Piaget-Chomsky, ca să spunem dacă structurile de gândire se dezvoltă în urma experienței sau doar se "trezesc", fiind înnăscute. Certă e doar schimbarea. Și pregătirea copiilor pentru lumea aceasta. În aceste condiții, pare plauzibil ca, în contact cu jocuri și jucării dintr-o altă lume, mințile fragede s-o ia pe altă cale. Iar noi, adulții, cu "programarea" încheiată de mult, să nu le mai înțelegem.

Lăsăm cititorului plăcerea de a afla ce se întâmplă cu Scott și cu Emma. Traducerea în limba română a acestei povestiri aparține lui Mihai Dan Pavelescu și a apărut, pentru prima oară, în Almanahul "Anticipația" 1989, sub titlul "Frazbile și granchioase" . Sintagma îi aparține Ioanei Ieronim, cea care a tălmăcit versurile într-o ediție autohtonă a "Peripețiilor Alisei în Țara Oglinzii". Curios, din povestire lipsește un fragment, tocmai acela care ne lămurește ce s-a întâmplat cu cea de-a doua mașină a timpului, anume că a ajuns în epoca victoriană, fiind găsită de micuța Alice Liddell, "muza" lui Lewis Caroll. Ascultând-o pe Alice, scriitorul a notat o strofă stranie, care a ajuns până la noi (dar și la Scott și Emma):

"Strămina și pietrele murcoase
Se învârtesc și pivotează-n plastă -
Frazbile toate, și granchioase -
Iar clipele te trec prin poarta vastă"

Excelent amestec de speculație intelectuală și de referințe livrești, "Mimsy Were the Borogoves" a fost selectată mereu în antologiile de gen și a inspirat un film de lung metraj - "The Last Mimzy", 2007.

"Înțelegere"

Ce-ar fi dacă un hormon ar ajuta la refacerea structurilor cerebrale distruse? Ce-ar fi dacă s-ar merge și mai departe, continuându-se administrarea tratamentului? Aceasta e premiza povestirii "Înțelegere", scrisă în 1991 de Ted Chiang și nominalizată la Premiul Hugo. Chiang este un autor american de SF, născut în 1947, la New York, licențiat în informatică, lucrând în industria software. Povestirile sale, ingenioase și frumos scrise, au primit mai multe premii ale genului. "Înțelegere" ni-l prezintă pe Greco, un IT-ist care suferă un accident cerebral și e tratat cu hormonul K. Miraculos, părțile distruse i se refac, funcționând mult mai bine ca la oamenii obișnuiți. Apoi continuă tratamentul, în cadrul unui experiment medical. Numai că, de la a treia doză, inteligența sa o depășește pe cea a medicilor și Greco scapă de sub control. Va intra în luptă cu urmăritorii din serviciile secrete, va fura și își va administra a patra injecție, iar creierul i se va schimba radical.

Procesele mentale augmentate vor permite creșterea controlului asupra trupului - cicluri cardiace, temperatura, rezistența la durere, reflexe ultra-rapide, conștiința somatică a organelor interne. Sporirea minții va duce, de asemenea, la creșterea inteligenței afective - emoțiile lui Greco devin mai complexe, iar pentru exprimarea lor (ca și a tiparelor pe care le disceme în lume) își va elabora propriul limbaj, o ideogramă uriașă, care se dezvoltă în timp. Banii nu vor mai fi o problemă - îi va câștiga din pariuri sportive și de pe bursă, descifrând limbajul non-verbal al brokerilor. "Mă văd pe mine însumi gândind și văd ecuațiile care descriu această gândire și mă văd pe mine înțelegând acele ecuații și văd cum ecuațiile descriu că au fost înțelese".

Cu o viteză uluitoare, Greco țâșnește afară din peștera lui Platon. Lumea oamenilor nu-l mai interesează, țelul lui devenind, în cuvintele misticilor, Iluminarea. Acum, el vrea să afle secretul absolut. Oare mintea poate fi generată în mod spontan de materie? Sau e nevoie de un ingredient al conștiinței care transcende fizicul, fie că-i spunem "suflet", fie că-i spunem "Dumnezeu"? Introspecția eroului va fi întreruptă brutal de un eveniment greu de anticipat - înfruntarea cu un alt augmentat. Ce-l mână pe acesta în luptă și cum se va termina toată treaba, puteți afla din antologia "Împărțirea la zero", apărută la Nemira, în 2011, volum pe care l-am mai amintit, când a venit vorba despre ecranizarea altei povestiri a lui Chiang - "Povestea vieții tale".

"Flori pentru Algernon"

Dar poate cel mai emoționant text pe această temă este "Flori pentru Algernon", romanul din 1966 al americanului Daniel Keyes. Licențiat în psihologie, omul a început să scrie pentru reviste pulp și apoi pentru comics-uri, lucrând cu marii desenatori ai epocii, printre care îl amintim pe legendarul Stan Lee. Lucrarea a apărut întâi sub formă de nuvelă, primind Premiul Hugo în 1960, apoi Keyes a dezvoltat-o la dimensiunile unui roman (Premiul Nebula 1966). "Flori pentru Algernon" este jurnalul lui Charlie Gordon, un tânăr retardat, supus, și el, unei operații chirurgicale cerebrale. La început stângaci, cu greșeli și vocabular sărac, devenind din ce în ce mai sofisticat și introspectiv, pe măsură ce Charlie învață accelerat despre el și despre lume, jurnalul se dovedește tulburător.

Charlie înțelege că a fost părăsit de familie, umilit de cei din jur, își descoperă traumele sexuale din copilărie. Acumulează cunoștințe, își dă seama de orgoliul medicilor care-l folosesc ca pe un animal de laborator, dar și de limitele științei. Se îndrăgostește, are probleme morale. Mediul în care trăise până atunci îl respinge. Are câteva legături pasagere, se interesează de lumea morților-vii (sanatoriile pentru alienați), apoi descoperă, cu spaimă, că inteligența sporită artificial se deteriorează într-un timp cu atât mai scurt cu cât volumul ei este mai mare. Înainte de a recădea în întuneric, scrie un studiu medical despre acest efect, trăiește o intensă experiență la limita morții și, mai ales, își consolează părinții atinși de senilitate. Cel care a cunoscut culmile gândirii exclamă: "Inteligența fără capacitatea de a dărui și de a primi afecțiune duce la epuizare mintală și morală, la nevroză și psihoză (...) Implicarea exclusiv intelectuală care neglijează relațiile dintre oameni nu poate duce decât la violență și suferință". Dar cine e Algernon? Rămâne să descoperi chiar tu, iubite cititor! Cartea s-a tradus în română și a apărut la Editura Art.

Copil fiind, am rămas uimit aflând că îmi folosesc doar 10% din capacitatea creierului și mi-am dorit să pot mai mult. Desigur, mai târziu am înțeles că ăsta e un mit - de fapt, ne folosim creierul 100%, numai că "pe bucăți" - anumite zone de pe scoarță se activează când speli vasele, altele când rezolvi o problemă de matematică. În plus, creierul gestionează procese pe care nici nu le percepem (sistemul nervos vegetativ, mai precis), ca un computer care rulează programe pe fundal.

Geo Vasile

Giuseppe Tomasi di Lampedusa în brațele Sirenei sau scriitura ca ficțiune atemporală

Giuseppe Tomasi, prinț de Lampedusa (1896 – 1957), s-a decis să schimbe veșmântul de cititor cu cel de scriitor, cel de literat expert în literatura franceză și engleză, cu cel de narator, abia în ultimii trei ani de viață, reușind să aștearnă pe hârtie romanul *Ghepardul* ce-i va aduce celebritatea postumă. Ani fecunzi, aceștia, în care au rodit și câteva povestiri și o scriere cu caracter autobiografic. Abia în 1995 Editura Mondadori va publica în colecția sa "I Meridiani" toată moștenirea literară lăsată de Lampedusa, exclusiv epistolarul ce va apărea ulterior.

Publicat de Editura Feltrinelli în 1958, distins cu premiul Strega în 1959, *Ghepardul* a fost primul best-seller al literaturii italiene, căci totalul vânzărilor primei ediții a atins cifra amețitoare de 100 de mii de exemplare. Tradus în aproape toate limbile europene și nu numai, este reeditat din 2002 cu regularitate, an de an. Volumul de povestiri va fi publicat în 1988 de același editor milanez. Le-am recitit de curând în elegantul volum intitulat *Sirena și alte povestiri*, Humanitas Fiction, 2016, 194 p., tradus în limba română admirabil de Gabriela Lungu. Ediția reproduce comentariile critice precum și amintirile legate de persoana scriitorului, semnate de Gioacchino Lanza Tomasi, fiu vitreg al scriitorului, poate cea mai autorizată persoană în exegeza lampedusiană, precum și facsimile ale câtorva pagini de manuscris.

"Bucuria și legea" este o foarte scurtă povestire, ale cărei personaje sunt abia conturate. Scrierea, departe de a fi autobiografică, reliefează versatilitatea narativă a lui Lampedusa în a aborda teme și ambianțe complet diferite de cele din restul operei sale. Nici vorbă de aristocrația în declin față cu ascensiunea burgheziei, ci de lumea umilă a funcționarilor. În centrul narațiunii se află Girolamo, funcționarul sărman în lupta mortală cu dificultățile cotidiene, descins parcă din tipologiile pirandello-cehoviene. Reproducem în acest sens portretul psiho-somatic al nevestei eroului nostru, o mostră a măestriei prozatorului: "Fusese drăguță Maria, și până în urmă cu câțiva ani avusese o mutriță isteață, luminată de o privire capricioasă. Acum necazurile cu negustorii îi înăspriseră vocea, hrana proastă îi stricase tenul, scrutarea neîncetată a unui viitor nesigur încărcat de neguri și pericole îi stinsese strălucirea privirii. În ea mai supraviețuia doar un suflet sfânt, dar neînduplecat și lipsit de duioșie, o bunătate ascunsă nevoită să se exprime prin mustrări și interdicții; precum și un orgoliu de castă umilit, dar încăpățânat, pentru că era nepoata unui pălărier de pe Via Indipendenza și disprețuia stirpea diferită a lui Girolamo pe care îl adora totuși, așa cum se adoră un copil prostuț, dar drag". Deci doar el, Girolamo, între toți ceilalți funcționari, este premiat de firmă cu ocazia Crăciunului cu un gigantic cozonac "atestat de merit, dovadă de prețuire". Cititorul urmărește cu empatie întreaga gamă de emoții ale acestuia, bulversat când de bucuria recunoașterii, formă de fericire inclusiv spirituală, când de neîndurătoarele rațiuni ale Legii. "Legea venită de la pălărierii fără prihană". Așadar nu o lege a statului, ci o lege a onoarei. Căci fusese nevoit să-și trimită *premiul* drept omagiu avocatului față de care era îndatorat. Chiar dacă, abia schițat, nimic nu ne împiedică să ne bucurăm de acest personaj-caricatură, povestirea fiind în fond dureros - amuzantă, plină de umor și ironie rafinată.

Dar cea mai importantă povestire inclusă în volum este de departe *Lighea* sau *Sirena*, scrisă în 1956, în ultimele luni de viață, când scriitorul știa deja că are un cancer pulmonar, astfel că nuvela are o dimensiune de testament spiritual. În rama realistă a primei părți este introdusă a doua, ce decolează în fantastic, descriind o relație străină canoanelor recunoscute ale raționalului: iubirea între un bărbat tânăr și o sirenă. Prin urmare o paranteză memorabilă de realism magic. Povestitorul e și el un posibil personaj din *Ghepardul*, un urmaș al familiei Corbera de Salina. El se află la Torino (suntem în 1938, în plin fascism!) și lucrează la ziarul "La stampa".

Dar nu el va fi protagonistul, ci senatorul Rosario la Ciura, profesor universitar de literatură greacă, recunoscut pe plan mondial, cu care Corbera va face cunoștință într-un local frecventat de pensionari ("un Ereb de umbre"). Pe când avea 24 de ani și se afla în Sicilia, se confesează severul și bătrânul celibatar politicosului jurnalist, într-o vară infernală, retras într-o căsuță pe malul mării, viitorului elenist îi e dat să trăiască o aventură unică, o relație amoroasă fantastică cu o sirenă, ceva între animalic și supraomenesc, un soi de vrajă premergătoare a miracolului, îmbibată de aluzii simbolice și implicații psihologice. Sirena, apărută din apele Mării Siciliei, dătătoare de iubire și nemurire, i se adresează: "Te auzeam vorbind singur într-o limbă asemănătoare cu a mea; îmi placi, ia-mă. Sunt Lighea, sunt fiica lui Calliope. Să nu crezi în poveștile inventate despre noi. Nu omorâm pe nimeni, iubim doar.".

Nuvela, dincolo de farmecul insolit al filonului erotic, este o copleșitoare meditație despre iubire și moarte. Întâlnirea dintre tânărul jurnalist și bătrânul senator în ajunul îmbarcării la Genova a acestuia din urmă pe un vapor cu destinația Lisabona, are loc în forma unui gradual proces ritualic de inițiere. Nu este exclus ca ilustrul elenist, prin acel ultim voiaj fără întoarcere, să fi răspuns chemării unicei sale iubiri din tinerețe, doar de el simțite, să se fi întors în brațele Sirenei, simbol al tinereții fără bătrânețe și vieții fără de moarte. Lighea este un simbol al vieții, al frumuseții magice, al erotismului cosmic ce estompează culorile întunecate ale misterului morții, omniprezente cu precădere în *Ghepardul*. Igorând toate culturile, orice înțelepciune, în disprețul oricărei constrângeri morale, sirena veșnic adolescentă făcea parte totuși din izvorul tuturor culturilor, cu înțelepciunea și etica aferentă lor, știind să exprime această primordială superioritate în termenii frumuseții absolute. După trei săptămâni de iubire în brațele acesteia, eroul nostru nu își va mai îngădui o altă iubire cu vreo pământeancă. Întâlnirea cu acea ființă a stihiei acvatice, perenă, îi va inculca o dorință de nemurire, menită să-l transforme într- un adorator al Dispariției, al topirii în nemărginirea universului, Neant (cupio dissolvi!!!).

Amintiri din copilărie, așternute în 1955, reprezintă poate prima încercare veritabilă a scriitorului Lampedusa. Textul, elaborat ca un jurnal de uz privat, ca o înșiruire debordantă de imagini și sentimente, este un fel de minuțioasă comemorare a celor două case (palatul Lampedusa, distrus în timpul bombardamentului din 5 aprilie 1943 și palatul Filingeri di Cutò din Santa Margherita Belìce) amândouă pierdute, și în care își petrecuse mare parte din copilărie. Proustian și stendhalian totodată, Lampedusa întreprinde o evocare narativă recuperatoare a locurilor trecutului (istoria devine în scrierile sale o poveste și o viziune personală!), ca și cum ar fi vrut să-i savureze toate cotloanele și ungherele. Cititorii *Ghepardului* se vor amuza regăsind conexiunile între locuri și chiar și protagoniștii celebrului roman.

Pisoiașii orbi sau *Diminețile unui arendaș* este ultima scriere a lui Lampedusa, cu câteva luni înainte de a se stinge în iulie 1957. Fragmentul, conceput drept a doua parte a Comediei sale umane, îl aduce în prim plan pe Batassano Ibba, fost arendaș (un fel de Tănase Scatiu), fondatorul unei noi dinastii de latifundiari, tipologie care în Sicilia acelor vremuri însemna și cămătărie, brutalitate, și chiar crimă.

Comportamentul său lipsit de omenie, vulgar, este în antiteză cu delăsarea, detașarea rafinată a aristocraților de la clubul Bellini. Romanul s-ar fi bazat așadar pe acest contrast între cele două lumi și clase sociale. Neputința unei adevărate evoluții burgheze, antreprenoriale a Siciliei, suferind de aceeași vocație a orbirii, ar fi trebuit să fie ilustrată prin evoluția fiului Ibba, un bogat baronaș pornit să cucerească Palermo, nelipsit de calități morale, civile, de preocupări culturale și artistice. Începe să fie omologat ca atare, când tocmai se declanșează reforma agrară, astfel că strădania noii dinastii agrare se stinge asemenea vieții unui pisoi, înainte de a vedea lumina zilei.

Faptul că a început să scrie atunci când trecuse de 50 de ani, i-a oferit prințului Giuseppe Tomasi di Lampedusa ocazia de a sintetiza un amalgam de asociații personale sedimentate de-a lungul a peste patru decenii. Această trăsătură conferă scrisului său un suflu emoțional aparte, nutrit de sentimente și pasiuni, îndepărtate în timp, plutind într-un spațiu al memoriei cu fruntarii mișcătoare. Datele istorice, prelucrate la focul emoțiilor, subiectiv, oniric, se șterg și se topesc ca prin farmec într-o dimensiune atemporală.

Igorând toate culturile, orice înțelepciune, în disprețul oricărei constrângeri morale, sirena veșnic adolescentă făcea parte totuși din izvorul tuturor culturilor, cu înțelepciunea și etica aferentă lor, știind să exprime această primordială superioritate în termenii frumuseții absolute.

cronici

Experimentând o formă de sinucidere

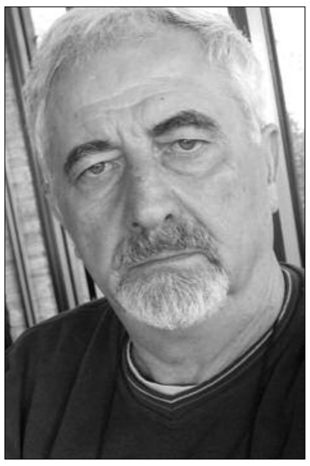
(urmare din p. 8)

prietenie unor doamne în vederea căsătoriei, scriind povestiri de amorul artei, fără pretenția de a fi plătiți... În sfârșit, a apărut în condiții grafice excelente volumul colectiv *Cum iubim,* care a avut parte de o lansare de vis. Au participat la eveniment douăzeci de autori, din cei treizeci și ceva de semnatari ai volumului. Doamna, care a răspuns, inițial, cererii mele de prietenie, în vederea căsătoriei, dar, pe parcurs, s-a rezumat la contribuția mea la *Cum iubim,* a avut o idee extraordinară: fiecare autor să propună o melodie preferată de el ca fundal sonor al lansării, așa încât lansarea a fost însoțită de un potpuriu de treizeci și ceva de melodii pe cale de a induce nostalgii publicului și autorilor volumului.

Nu știu dacă se cuvine să mă mândresc sau să mă rușinez cu faptul că, printre toate melodiile acelea cântate în limbi de circulație internațională, precum engleza, franceza, spaniola sau rusa, doar cea propusă de mine utiliza limba română, deși cântăreața, Gabi Luncă, este de etnie romă. Aș fi putut apela, la o adică, la varianta în limba romă a melodiei *Floare albă de pe câmp, lasă-mă să te miros, că miroși frumos.* N-am vrut, totuși, să forțez nota, care, oricum, punea în umbră povestirea mea din volum, intitulată *Fiecare în chilia lui.*

Închipuiam, care va să zică, dragostea a doi iubiți care-și transmit dragostea, din chilii aflate la sute de kilometri una de alta. Era vorba, desigur, de o iubire virtuală, care n-avea de-a face, însă, cu rețelele de socializare din spațiul virtual. Cele două personaje ale povestirii au fost punctul de plecare pentru un roman ce avea să apară peste șase ani: *Drumu-i lung, căldura mare* – o poveste punctând parcursul meu de-a lungul ultimilor șase ani, începând chiar cu acel anunț matrimonial, lipit pe stâlpii din jurul Lacului Morii.

Ioan Ursu

1. Elogiu satului

dacă sunt departe, îl văd așa cum nu e
dacă sunt acolo, îi văd limitele
sărăcia, arșița, umezeala, buruienile, miasmele
dar le asum, la altceva nu tânjesc:
el este neclintit din vremea Tăblițelor
azi unii îl cinstesc, cei mai mulți îl ignoră

da, veșnicia s-a născut prin preajmă
Dealul Uroiului și Piatra Tomii îl străjuie
unchești cu faciesul lui Cioran mai vezi pe malul Boicii
ducând în cârcă o legătură de nuiele
fete blonde cu ochi de peruzea, plinuțe și încă frumoase
până la douăzeci de ani, se mărită și preiau modelul rubensian

rămâi cum ai fost, sat al meu
nu cum bate vântul modernizării, cu vile croite
de cei veniți din țara lui Traian, unde se vor întoarce
repede-repede să taie varză la iepuri, să culeagă kaki...
o fi nostalgia multiseculară care îi cheamă
la strămoșul lor care a călcat cu sandale peste Tăblițe
îngropate de cinci mii de ani în prundul Mureșului ?

2. Elogiu umbrei

soarele se duce seara la culcare
la umbra unui deal
vulturul din înaltul cerului
se întrece în zbor cu propria umbră
defilând peste capetele noastre
ale muritorilor

am văzut umbra norilor
alergând peste grădinile din sat
găinile înclinau capetele spre stânga
ațintind un ochi spre cer
și cârâind mefiente
ca la o pasăre de pradă, vulturul

visul unei umbre sau umbra unui vis
– iată un vers melodios, sună bine, așa-i –
visul îmi aparține, visele mă pasc
în fața hieroglifelor din pagină
contemplând umbra unei teoreme
pe care o voi limpezi în visul de noapte

3. Elogiu tăcerii

„ceea ce poate fi spus, se poate spune pe scurt".
precum Borges în ermeticul Aleph, de ce să nu concentrezi
un roman într-o povestire de trei pagini?
„cuvântul e de argint, tăcerea e de aur" ne învață proverbul,
taclaua balcanică ne mănâncă timpul și sufletul.

„taci!" clamează prințul din Levant.
cuvântul e părere, tăcerea-i scânteiere.
versul îmi cere să decantez miere:
meditez la tăcerea îndrăgostiților care se sorb din ochi,
la laserul căutăturii samuraiului înaintea atacului năprasnic.
pentru cel care meditează totul dispare și totul revine
pe voluta superioară a spiralei.
Occidentul face cuvântând, Orientul tace făcând!

4. Elogiu dansului

l-ați auzit pe Leonard Cohen
"thanks for the Dance"
l-ați văzut și auzit pe Leonard Cohen
"dance me to the end of love"
valsul dureros al frunzelor în codrii de aramă
chipărușul funerar din Nereju Vrancea

dansul nupțial al cocoșului de munte
hora electronilor din atom
Elvis Presley regele rockului
dance dance ondulațiunea universală
kazaciok, kazaciok cazacii de la Don
cadrilul stânga-dreapta în parlamentele lumii

ah, cum aș fi vrut să fiu măcar ursul românesc cel din tradiții de iarnă
care se bucură de sunetul muzicii chiar cu botnița pe nas
să-mi fi dat mama-natură darul ritmului
măcar o zecime din harul dansatorului irlandez
aș fi fost un altul decât cel care sunt
departe ca dansul nici Cartea nu m-ar fi dus

5. Elogiu Ei

Alerg cu pași aidoma trapului
Pe dalele din jurul lacului.
E seară, pe jos lumina lunii
Aleea mă cunoaște de când unii
Deloc puțini, cred că mișcarea
E-un leac să depășim clacarea
De-atunci și eu, seară de seară
Fugeam de-acasă iarnă, vară
La ora când sfârșisem cina
Să ard ce-aveam surplus, benzina

Mă înfrățisem cu al serii stres
Ceva din inimă-mi da ghies
Să-mi dovedesc că pot, că vreau
Să întâlnesc un semn pe șleau
La propriu sau la figurat
O fată, poate, de-mpărat
Descinsă din al nou'lea cer!
Dar vezi, era taman altfel
Nu ca-n poemul cu a fost odată
Ce minte am, ceee diplomată...

Dar stați că nu s-a terminat:
Un lup, total inopinat,
Ba câine, totuși, mă urma
La câțiva metri-n urma mea
Cu coada ochiului zărit.
Aproape c-am înțepenit
De frică, de suspans, de frig
O fi vreun duh, oare să-l strig ?
Cătai salvare în vorbire:
Ce vrei tu, mai cu osebire,
Să fim prieteni, asta vrei?
Să te lipești de pașii mei?
Vorbeam de frică, nu credeam
În vorbele ce îngăimam.

Dulăul se oprise la zece pași de banca
Pe care, strategic, mă așezasem.
Cu bot lipit de dale, cu coada fluturând
Din când în când, și praful ridicând.

M-am ridicat hoțește, din clenci să scap.
Surprins, mi-am zis: de ce, de cine fug ?
Nu e acesta chiar câinele ce m-a mușcat
O dată, și de două, și de trei ori
În adolescență, la tinerețe, la maturitate ?
M-a tot căutat, și-acum m-a regăsit.

Era câinele primordial.

Da, a lătrat, eu sunt, de ce nu mă vrei
De ce tot fugi de mine? O șosea linșată de mașini
A pus o barieră între noi: eu am trecut
El a rămas, alergând disperat, pe malul celălalt
În stânga, în dreapta, în stânga, în dreapta
Scâncind, scheunând, era câine, era om ?!

Era Ea.

6. Elogiu clipei

„Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?"

Ba da, cât de mult..., deci un carpe diem!
Să nu o celebrăm printr-un recviem!
O Odă, dar, mai sus de bucurie
Să-i închinăm, elogiu-mărturie,

Că doar al ei prezent trăim.
Când amintirile-n trecut
Acut ne trag, drept scut,
Al perspectivei plan gândim.

Trecutul, viitorul – mulțimi finite,
Doar clipa-i eternă, fereastră de timp
Ea ne salvează, ea e Olimp,
Cât timp trăi-vom, pe-ale clipei orbite.

„cuvântul e de argint, tăcerea e de aur" ne învață proverbul,

taclaua balcanică ne mănâncă timpul și sufletul.

„taci!" clamează prințul din Levant.

Gabriel Burlacu

Ultimul vals

Bătrânele doamne cochete
Cam demodat veșmântate
Cu buze subțiri ușor rele
Cu priviri reci ale ochilor seci
Ale căror doruri sunt stinse
Cu obraji zdreliți
De riduri, de cute
Inabil mascate de pudre
Parfumate puternic
Cu levănțică
Aflate la marginea vieții
Sunt invitate la un ultim vals
Care pare a fi etern
De un domn bine
În frac, cu joben!

Vrăji

Aș vrea să fac o vrajă anume
Ca într-o cupă de cristal de iarnă
Să torn și să beau vară.

Aș vrea ca toate florile
De pe ale mele buze
La sânu- ți dulce să se adune
Aș vrea ca zilele mele toate
Să fie amestecate cu ale tale zile
La fel și gândurile noastre.

Aș vrea să lunec prin ale tale vene
Spre inima ta, să te ispitesc

Aș vrea ca buricele degetelor să îmi frig
Când trupul tău îl mângâi, îl dezmierd

Aș vrea ca pe o Rogojină Zburătoare,
Să ne plimbăm noi doi prin Univers!

Templul

Două coloane zvelte, frumos alcătuite
Stau la intrarea-n templul
Ce stă acolo de la-nceputul lumii
Și intru ca să-l cercetez cu înfiorare

La început ușor cu pași mărunți
Pentru ca mai apoi să prind curaj
Sufletu-mi se umple de frumusețea clipei
Trăiri nebănuite mă cuprind.
Un gând mi se înfiripă-n minte
Să vin cât pot mai des să- l vizitez
Și înrobit de frumusețea sa
Să vreau să sparg a Timpului clepsidră.

Piața Dorobanți

O bătrânică în fiecare dimineață
În părculeț pâș, pâș venea
Cu o pungă într-o mână
Plină cu bobițe
Și în alta cu apă-ntr-o găletușă.
Ea porumbeii îi hrănea.

Veneau buluc, se-nghesuiau și ciuguleau
Apoi îndestulați pe rând se ridicau, zburau
Spre fericirea bătrânicii
Care mâncare le-aducea
Și setea lor le-o ostoia.

Până-ntr-o zi când bătrânica
Cu sufletul curat
Ea însăși la Cer s-a ridicat.
Festinul porumbeilor astfel s-a încheiat.

poesis

Leo Butnaru

Fănuș Neagu 90

Omul și stilul Fănuș Neagu

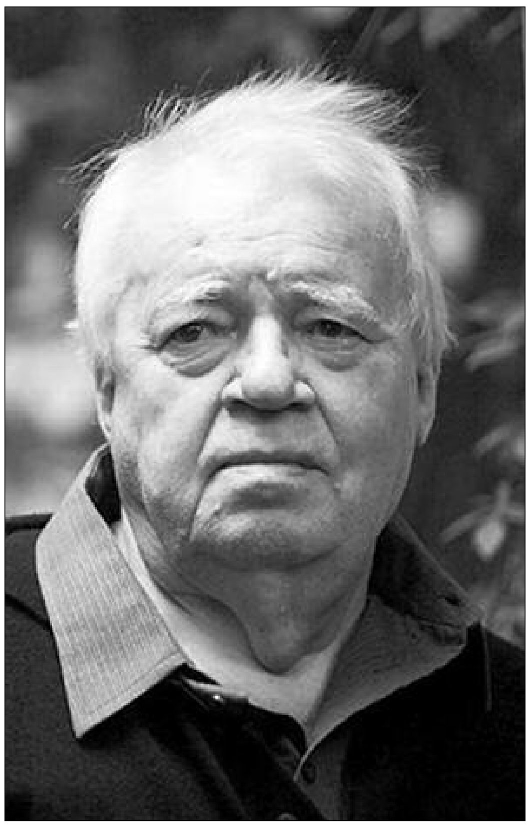
Îmi place că sunt (că vin) din Bărăgan și de la Brăila. E semn că sunt sănătos la minte, calm, cumsecade (uneori), tolerant, la locul meu, indulgent, iubitor de frumos și trist, mult prea trist că există oameni răi, mincinoși, secături nedemne...

Fănuș Neagu

Pe timpuri, mi s-a întâmplat să citesc la Chișinău, în sala de lectură a Bibliotecii Naționale a RSS Moldovenești, unele texte ale lui Fănuș Neagu publicate în reviste bucureștene. Erau tablete savuroase despre fotbal sau pagini din viitoarele cărți cu prieteni. Și ele învederau tocmai ceea ce spusese baronul Buffon: *Le style c'est l'homme meme.* Sau invers. În 1993, Fănuș Neagu îmi mărturisea, într-un interviu pentru revista „Ateneu", că da, a creat un stil, „însă nu i-aș sfătui nici pe prietenii mei din Basarabia, nici pe prietenii mei din România să urmeze stilul meu, pentru că stilul meu pot să-l fac doar eu și este foarte greu de dezvoltat, fiind un stil de nebun, de fost nebun, și cei care mă urmăresc fac numai o pastișă. (...) Stilul meu e ușor de imitat, dar e greu de susținut".

Tot la începutul anilor nouăzeci, în grădina Casei Artei din Galați mi-a fost dat să văd unul din carnetele de note, de lucru ale lui Fănuș Neagu care, din vreme în vreme, în jariștea discuțiilor, nota ceva, apoi îl închidea. L-am întrebat cu discreție dacă aș putea răsfoi așa, fugitiv, acel carnet cu coperți roșii spre stacojiu, format 10x20 cm. „Da, îți permit, zise maestrul, zâmbind, dar să nu spui nimănui!" Însă uite că... spun, totuși. Filele erau acoperite cu fraze, cuvinte aparte, perechi, triouri de cuvinte; cu săgeți de vectori ce indicau spre posibile alipiri unele cu altele. Printre ele se aflau și înscrisuri, notițe „hăcuite", tăiate cu pixul. Nu era greu de priceput că frazele „anulate", scoase din joc, fuseseră deja folosite în texte, contexte, volute stilistice, aluviuni metaforice acaparante.

Acum, simt oarecum ciudată această revenire memorialistică la blocnotesul răsfoit sub magnoliile înflorite în grădina gălățeană. Uneori, când mi se întâmpla să citesc vreun text relativ nou al lui Fănuș Neagu, mă gândeam că – de ce nu? – unele din secvențe se vor fi aflat, preparatorii, între tartajele roșii-stacojii. Posibil și unele perle din următorul fragment: „Comisoaia se schimbă în fata din Priboiul Dunării, care-și întinde rujul pe buze cu un băț de chibrit, poartă brățări la glezne și inele de argint pe degetele picioarelor și e apucată de năbădăi la apusul soarelui... Nu se știe de ce, avea impresia că pădurii de salcâmi îi era drag numai de ea, Comisoaia, și gândul o ducea spre Casa Venețiană, unde fusese ademenită de marinari cu o crenguță de coral. Pe Genia o plăteau cu mărunțișuri din bazarurile orientale: iminei de marochin, halate brodate cu chipuri de arăboaice și versete din Coran, iatagane pentru copii împodobite cu perle de sticlă, ibrice de aramă. Stimulii unor aventuri cu începuturi leneșe, totodată și-a unor crime la marginea timpului, cafea, smochine, portocale, coniac Metaxa, butoiașe de bere, vin din insulele grecești, dans din buric și peste toată Dunărea în asfințit, tavernele, foișoarele bordelurilor de pitici, ulcele cu sânziene și trifoi roșu, comenzile gradaților din câmpul de instrucție al batalionului disciplinar – soldații goneau în cerc, ducând în spinare ranițe pline cu oase împuțite de la abator, haite de câini hămesiți goneau după ei, lătrând înspăimântător – norocul de neînchipuit al Venețianului cu gușa dublă și fața plină de negi, mutrele contrabandiștilor de tutun, mereu se nimerea unul cu nervii în batistă și era azvârlit pe geam și iar Dunărea, vapoarele fabuloase, malul depravat, țigănci împerechindu-se cu haimanale din port, câte-o înjunghiere, licurici scăpărând în buturugi, un soldat lingând cizmele gradatului de putere, asfințitul plin de suferință, noroc și taine măsluite, rolul imaginativ al stelelor, mirosul de iarbă amestecat cu mirosul catranului topit de atâta zăduf, icoana naivă a Măcinilor, actorul bețiv, evreu la origine,

murmurând cu smerenie, la tejghea, spre a stoarce mila barmanului: *Căci trei sunt care mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvântul și Sfântul Duh și aceștia trei una sunt*, oglinzile din camera secretă, compunând și recompunând trupurile Deliei și Geniei, lungite goale pe divan, cu câte-o lumânare aprinsă, înfiptă-n cur ca să ațâțe, să reîmprospăteze și să sălbăticească patima jucătorilor de cărți, pisica galbenă de pe umărul Geniei, ficțiunea mărșăluind pe pereți că nu există neîncredere și moarte, ci numai viață nărăvașă, cururi destoinice gata să se schimbe oricând în sfeșnice, oraș dăruit veseliei, două gemene dulci, fermecătoare, pietroase, dulci, dulci, dulci, justiția hazardului, bețigașe aromate fumegând în farfurii scumpe, feciorii armatorilor, înecați în briantină, barbaria cinstită a rostogolirii zarurilor, porumbei jucători și luna ca un fel de gălbenuș azvârlit cu lipsă de tact în ibricul cu cafea – dar și ea despuiată de haine, putoarea de lună..." – și tot așa, metaforic, analogic, poetic în alte pagini din *Partida de pocher*, 1994, în care, ca și în majoritatea narațiunilor prozatorului-poet, apar memorabile metafore cu luna și semiluna, europeană sau orientală, cu apele Dunării și tot ce se oglindește în ele, cu sălciile și peștii știobâlcăind, grâne, pelin, păsări fel de fel, cai și porci sălbăticiți pe Insula Mare, bărci, șlepuri, vapoare, felinare în portul Brăilei, șiruri de care, căruțe (*Dumnezeule, și câte povești cu căruțe care și-au rupt roțile în viroagele drumului spre Brăila!*), sâni dezgoliți, învârtejiri de nisip, crivăț dinspre miază-noapte, vânt dinspre miază-zi („vântul stăpân peste tot sângele și (care) ne urmărește până la moarte"), stufărișuri și păpurișuri, iepuri și vulpi, sălbăticiuni cu duiumul, fântâni („văduve de lemn"), cocori, lebede, nagâți, lăstuni, vulturi și câte alte „minuni" ale lumii danubiene și ale Bărăganului, care animă obsesiile, intențiile, faptele de a crea și de a trăi (în) magie, vrajă, fantome, realități și irealități care copleșesc sau chiar subjugă imaginația cititorului, coerența povestitului fiind dereglată sau, poate, chiar nici nu a existat în narațiune, temporalitatea aparținând fantasticului, aventurii sufletești, iar înainte de aceasta – aventurii limbajului în libertatea plăsmuirii textului, în slobozenia și imprevizibilitatea metamorfozelor, răsplămădirii, sugestiilor, uneori ducând la un adevărat paroxism al configurării liniilor de subiect niciodată urmate până la capăt și totuși încheгate într-o regie cât de cât limpede, care „nu există decât în închipuirea unui stilist, în sensul înalt al termenului, care privește lumea prin fantasmele sale" (Eugen Simion), „Bulimie metaforică; baroc de viziune și de scriitură" (Eugen Negrici).

Eseistica și proza fănușiană tezaurizează nenumărate alte pasaje savuroase *despre ceva*, chiar dacă nu se știe, explicit, despre ce anume; sunt compoziții de atmosferă și frumusețe a rostitului, scrisului, potrivitului fioriturilor; limbajul e diafan, volatil, aerian, parcă al elfilor din Pădurea Neagră, de unde își trage șerpuirea și măreția Dunărea, dar mult mai sigur – o transmisiune de mesaje pur și simplu vitale, de trai pe pământ, ale libelulelor în roiuri zvâcnitoare, „întrețesute" peste undele fluviului prin polenul auriu al sălciilor arcuite în mutul lor rut vegetal al polenizărilor. Totul și toate, dimpreună sau disparate, mai mult sugerate, decât conturate, de limbajul care pe cât e text, pe atât e pretext de-a avansa, de a se continua pe sine însuși, fără a-și pune problema vectorului de direcție, liniei de subiect. E plăcerea lui, a măriei sale limbajul, de a se plăsmui, a se naște și renaște, Sensul, Subiectul fiind chiar el însuși, în existență și înfățișare ornamentală mereu ca o fulgurație de ușoară ceață multicoloră peste idee, peste gând ce ar fi putut fi, însă nu se știe dacă este, axial.

Chiar când scrie despre lucruri ceva mai triste, limba română e în exuberanță și carnaval, antrenant, copleșitor. Chiar așa – e carnavalescul vălmășag al posibilităților, infinite, de sinteze ad hoc ale spusului, povestitului, discursului. E orga sonorităților și... orgia potrivirii cuvintelor, când, menționa cineva, autorul „acordă metaforei greutate existențială". Și, mai totdeauna, una exponențială, cu exponenți și exponente variabile, vagi sau chiar necunoscute. E, în orice situație, jubilația limbajului, vibrația lui oarecum solemnă, mitică, poate chiar festivă. Filă cu filă – răsfățare calofilă. Nu o dată, în prozele lui Neagu în loc de un destin – același festin al alchimiei limbii române de dincolo de posibile oboseli. Limbajul improvizațiilor fastuoase, mustoase nu are vacanță în scrisul fănușian.

Narațiunile sunt interminabile învârtejiri sau „înnodări" de limbaj care, nu obligatoriu absolut coerent sub aspect sintactic și literar-compozițional, se alătură întru continuarea paginilor fascinante. Dacă ai spune că, în alchimia sa, limbajul fănușian are unduiri baladești, nu ai greși. Cel puțin, nu prea mult. Ci, pur și simplu, ai răspunde cu o metaforă neobositului, abundentului metaforism în spații în care mai toate plutesc în indeterminare. Fixitatea este exclusă de curgerea apei și orizonturile în neîncetată îndepărtare de cei ce merg spre ele prin cuprinsul bântuit de miraje al Bărăganului. Proza poematică nu râvnește rigoarea, ci debordarea; nu e pentru sobrietatea, ci pentru libertatea aproape necondiționată (în expresie); nu e acalmie, ci frenezia în spațiile unde, zice autorul, limbile „se-mbolnăvesc de libertatea expresiei", ajunsă la încântare și descântare în ritualuri cromatice și ideatice, acestea scurtisime, ca niște scurtcircuite în scânteierea cărora se străvede în străfulgerare „clipa cea repede" desprinsă din existență și *textistență*. E o „mitraliere" de scurtcircuite și erupții ale verbelor. Reveriile riverane ale Brăilei, Bărăganului, cele intern-riverane ale Deltei cu ramificațiile ei labirintice. Limbajul e fast (aici: ca splendoare) chiar când spune de nefast. Limbaj în inter-teatralitatea sa, mai totdeauna spectaculos în sine și din sine, în linia unuia din crezurile de creație ale lui Fănuș Neagu: *iluzia este egală cu Darul de a fi în viață*. Viața care, când e oarecum tristă, adumbrită de necazuri, parcă e înnobilată de narațiune barocă, luxuriantă, propulsată de ludicul imaginativ și dionisiacul spectaculos de un nonconformism congenital.

La o nouă întâlnire meridională a noastră, discutam cu maestrul Fănuș Neagu pe terasa hotelului „Faleza" din Galați, urmărind cum, pornit spre malul opus, își lăsa siajul potolit bacul cu călători, cu mașini, și nicidecum nu s-ar fi putut să nu aducem în dialog Brăila care, menționa venerabilul convorbitor, a trimis cohorte întregi de scriitori în mai multe literaturi ale lumii; oraș aproape fantastic, peste

Dacă ai spune că, în alchimia sa, limbajul fănușian are unduiri baladești, nu ai greși. Cel puțin, nu prea mult. Ci, pur și simplu, ai răspunde cu o metaforă neobositului, abundentului metaforism în spații în care mai toate plutesc în indeter-minare.

studii

care, în dezlănţuiri cereşti, *fulgerele sunt nuiele de salcie în ziua de Florii*. Iar tunetele verii ar aminti de *tunuri de paradă bubuind saluturi ghiftuite*. „Din Brăila am făcut eu o câmpie magică. Însă magia a fost în capul meu şi în munca mea uriaşă şi toate sunt puţinul talent acolo, ascultând de un glas interior exteriorizat în câmpia Brăilei, o câmpie aparte. Îmi spunea Marin Preda: «Domnule, ce-ai făcut tu din Brăila, n-a făcut nimeni". Cu toate că în Brăila avusesem scriitori extraordinar de mari. În primul rând Panait Istrati, apoi Mihail Sebastian, Nae Ionescu, filozoful, Leon Feraru, scriitor american. Brăila a dat vreo 360 de scriitori şi actori remarcabili. Dar eu am izbutit acest lucru... Nu ştiu cum. Având totdeauna irealitatea Brăilei în spirit. Ştiţi când am ajuns la Brăila, la ce vârstă? La 29 de ani. Nimeni n-a încercat chestia asta".

Născut la 5 aprilie 1932, Fănuş Neagu mărturisea asta, cu privirea pe apele Dunării, pe 11 aprilie, la 60 de ani şi o săptămână împliniţi şi, totodată, la 31 de ani, de când intrase prima oară în acaparantul port fluvial, considerat în interbelic oraşul de aur al României. „Sunt 14 kilometri. Plec mâine într-acolo. Dar eu am copilărit la 62 de kilometri de acest oraş, printre bălţi şi printre ape, în câmpie şi în stufuri, într-o eternitate revelatoare. Iar când am intrat în Brăila, s-a întâmplat miracolul vieţii mele şi am rămas cu aceeaşi zăpăceală a unui oraş pe care îl descoperă un tânăr. Mi se părea că descopăr un zăcământ de aur, ceea ce cred că nici nu era. Pentru mine Brăila a rămas o fabulaţie a râului. Descoperind-o, însă, am început s-o iubesc. Mulţi m-au întrebat, inclusiv un ofiţer de Securitate, pe timpuri: «Ce naiba e cu Brăila asta?», el crezând că Brăila mea este Brăila lui. Nu e aşa. Le-am zis: «Domnilor, Brăila mea este suprarealitatea Brăilei voastre». Nu puteau să înţeleagă."

Acele şi alte mărturisiri vin în confluenţe cu unduirile din proza scriitorului: „Iubesc cu deznădejde toate drumurile spre Brăila. Nu-i puţin să ai sub fereastră cel mai mare şi mai frumos fluviu al Europei. Pe sub mână-mi curge Dunărea cu miros de plopi şi ulmi. Stepa Bărăganului ia suflet de strâmtori asiatice". Acea vastă câmpie, în care poţi întâlni *căprioare respirând asfinţituri. În Câmpia română a Brăilei miroase a popor împlinit, a amintire frumoasă şi a viitor ferecat în legături de aur*. Iar peisajul de jur-împrejur este unul fermecător, *unic în geografia României, un amestec de nebunie a visării, dar şi de dor de plecare* din Brăila ce pare a fi *un promontoriu de pe care mereu îţi vine să-ţi iei zborul. Brăila în partea ei cu duh de ape are mereu aerul unui oraş în ajun de sărbătoare. Simţi în orice clipă că poate, că trebuie să vină o sărbătoare*. Brăila cu *vapoare intrând în port şi tot oraşul mirosind a coloniale şi delicatese, a chef de lucru, a plată boierească, a boieri – şi buni şi ticăloşi – a Ierusalim nevăzut, dar vândut cu aşchia, a fete mari desenate cu mura pe burtă, ca să prindă copilul contur, a viermi de mătase rozând pingeaua, a tată, a mamă, şi a toate neamurile, Brăila – veşnica Brăilă*. Apoi urbea fluvială are şi adumbririle ei, cu felinare roşii, ce duc cu gândul la *intimitatea cu îngerul plătit de diavol*, după care urmează *somnul putregăios al dezamăgirii*, în case ce păstrează în ele *icnetul de plâns al timpului mult prea bătrân*. De aia, uneori şi pentru unii, asfinţiturile brăilene sunt *ca nişte amintiri cu maţe uscate*, iar *colbul distrugerii fluieră detalii aiuritoare*.

Drumurile de plecare, dar şi de revenire ale lui Fănuş Neagu dinspre şi spre Brăila *ce este Humuleştii Balcanilor* şi prin care *Ozana ajunge în Dunăre*; locul mirific pentru naşterea şi înzestrarea unui mare povestitor, care le spune cititorilor săi, lumii, cu modestie şi demnitate: ***Nu am faima lui Istrati, Voronca, Leon Feraru şi alţi mari maeştri pe care i-a dăruit Brăila întregului Univers, dar sunt fericit pentru fărâma mea de mică veşnicie, din Bărăgan, pe care am putut s-o port de-a lungul lumii în numele acestui oraş – şi binecuvântat, şi sărac, şi, mai ales, în numele acestei câmpii în care am umblat desculţ***.

Nu o singură oară am străbătut şi eu căile acestei geografii sudice, unele fără pulbere, ale Bărăganului, altele pe canale sau bălţi cu *ochi de sfinţi melancolici*. Am adăstat la Casa lui Moş Anghel, în curtea căreia am stat ceva vreme şi mi-am continuat, mi-am înmulţit gândurile la „lumea lui Panait Istrati, inevitabilul înfrânt din prea multă iubire pentru oameni, victorios numai peste iluzii şi peste sufletele noastre".

Aşadar, cunoscând oarecât acele spaţii, pe cât de reale pe atât de basm, de naraţiune cu înfiorări şi fiorituri, înţeleg în felul meu că Fănuş Neagu parcă le oferă şi alte dimensiuni prin delicatele incizii ale scrisului său în ireal, spunând uşor ceţos-metaforic lucruri pe care, într-o anumită măsură, priceperea ta de cititor le crede oarecât reale, potrivindu-se de minune acestui oraş nu prea mare situat pe un râu fabulos, Dunărea, cu ceţurile ei, câteodată mai subţiri, câteodată mai dese, împrumutându-i din abundenţa fantasticului, „domesticind" fantomaticul, făcându-l familiar oamenilor locului, dar şi celor care le vin la vatră, din imensitatea Bărăganului sau din cea a fluviului străbătător de continent, ce adastă în *Brăila – veşnica Brăilă* ce farmecă şi incită la scris cu *peisajul ei unic în geografia României, (cu) amestecul ei de nebunie a visării, dar şi de dor de plecare*.

În mai multe texte, Fănuş Neagu rămâne un jongler neîntrecut, un stilist de admirat în a spune atât de meşteşugit, de captivant. Şi, concomitent, cuceritor tocmai prin absenţa a ceea ce ar însemna esenţa, în locul ei derulându-se fascinante îmbinări, ba chiar alchimii caleidoscopice de cuvinte, de sintagme, ce emit poezie, metafore, originalitate, însă, în fond, fiind un minunat ambalaj ce „împachetează"... iluzia tainicelor sensuri româneşti ale frumuseţii rostirii şi scrisului. Chiar aşa: nu de puţine ori, la Fănuş Neagu contează nu sensul, ci părerea, iluzia de sens, eventualele încărcături semantice, ideatice rămase în seama cititorului, dacă acesta are totuşi inteligenţa necesară şi poate descoperi *ceva*. Însă, înainte de toate, cititorului i se provoacă fascinaţia, admiraţia şi nu maliţioasa întrebare despre ce ar fi, totuşi, cele citite. Iar „nedezvăluitul" sens al celor citite înseamnă frumuseţea limbii române, ca noimă în sine şi în noi; este diafanitatea ei, farmecul ce te învăluie şi te face „să uiţi" să-ţi pui întrebări despre conţinut. Sunt teme, subiecte „anulate" întru marele câştig al talentului şi măiestriei duse spre vrajă ca paroxism al posibilităţilor scrierii în registrele unor percutante simfonii, în supreme registre de artă ce conduc spre ideea că Fănuş Neagu ar fi o gură-de-aur a rostirii româneşti.

Prozatorul, eseistul, poetul select a fost/este căutat şi citit de multă lume pentru vivacitatea limbii, a metaforei, a cuvintelor potrivite îndrăzneţ, prin nerespectarea voită a multora din canoanele sintacticii. Textele sale, nu puţine, reprezintă mozaicuri de rarităţi de expresie şi impresie... expresive, care, pentru cititorul de rând, ţin de un fel de farmec, iar pentru cititorul mai elevat se prelungesc şi se ramifică în sugestii poetice „personale", în funcţie de firea şi pregătirea fiecăruia. Sunt generatoare de latentă uimire şi admiraţie în rodnice momente de graţie a omului mai puţin pretenţios sau, mai bine zis, a omului prea puţin iniţiat în meşteşugul literaturii, dar care ştie/simte că literatura poate să aducă beneficii sensibilităţii, perceperii, conştiinţei sau, pur şi simplu, aflării lui pe lume; pe lumea în care, la un anumit moment, timpul respiră „nu a înfrângere, ci a chemare către un vis generos. Murind în astfel de clipe, oamenii nu se schimbă în pământ, ci în timp, care nu înseamnă uitare, ci colind în nemărginire rodnică, fiindcă timpul cu timp se mai poate întâlni, pe când pământul cu pământ numai sub ape şi sub viforul vântului", cum spune una din metaforele *fănuşiene* întrupate în duh din fascinante păreri de plăsmuiri în spirit şi din spirit, în sinteze, de poezie şi, posibil, filosofie.

Naraţiunea se pretează asemănării cu pictura cvasi-informală, în care, la o scrutare mai atentă, desluşeşti contururi vagi, fragmentare, parcă spunătoare de ceva/cineva, însă fără să-ţi ofere firul director în coerenţă. Spre pildă: „Jos, Dunărea ardea în supărări aplecate, parcă o mie de preoţi în odăjdii, purtând în spinare luna şi un soare ostil, băteau mătănii, nu de împlinire, ci de blestem: Doamne, fă să nu-şi dea în petec căţeaua apelor, că, uite, Doamne, cum se topeşte de plăcere, putoarea! Eu şi Cuprian eram veseli şi goi ca nişte pahare vărsate". Fragmentul, secvenţele, „aşchiile de Dunăre", să le zic aşa, asamblate caleidoscopic respiră farmec, frumuseţe, nobleţe lingvistică, stil înalt despre orice şi oricând, dar totdeauna acaparator, antrenant, fascinant, ceea ce te face „să pretinzi" şi altceva de la autor, de exemplu – ideaţie, „explicaţie", filosofie „pe bune". Sunt îndestulătoare şi... autonome fascinaţia, poezia, metaforismul, plăcerea cititului, pe potriva plăcerii de a scrie, specifică lui Fănuş Neagu, în primul rând despre Dunărea cu oamenii, realităţile şi legendele ei. „Dunărea, fiind brâul Europei şi temelia noastră pe care ne sprijinim istoria, şi speranţa, şi aventura, Dunărea însumează atâtea poveşti (*Aici plutesc într-o stare de complicitate şi cu Dumnezeu şi cu diavolul poveşti de chihlimbar şi poveşti negre*), ea însăşi şi malurile ei copleşite ba de câmpie, ba de zăvoaie, ba de livezi dobrogene, încât se vor mai răscula multe generaţii pentru a cânta iubirea, frumuseţile naturii şi vijelia clocotitoare a acestei ape mângâiate de zei (*sublinierile ne aparţin – L.B)*". „Din valul ei tragem cu cangea la mal hălci de legendă. Marea Neagră e avansul nostru spre largul pământului, însă Dunărea ne dă pâinea şi vinul. Dumnezeu când se spală pe faţă, cu apă din Dunăre se spală. Şi când îi e sete, tot din Dunăre ia cu pumnul şi bea. Împinsă de luceafăr până-n zarea din adâncuri, Dunărea sparge îndemnuri sonore. În clipa aceasta se vopsesc amintiri minunate pe trup de biserici şi se clădesc corăbii în ascunsul uimirii ce clatină apele fluviului spre Deltă şi Mare." Iată de ce, pe cât de frumoase, de mustoase ca expresie sunt paginile de proză sau eseu ale lui Fănuş Neagu pentru cititorii români, pe atât de răvăşitoare şi descumpănitoare sunt ele pentru traducătorii acestora în alte limbi, care, de cum le citesc, le lasă în matricea lor românească, dragomanii recunoscându-se irevocabil învinşi de această cuceritoare, debordantă stilistică originală, irevocabil... personalizată.

Dacă ar fi să te întrebi (dar, implicit, te întrebi, totuşi) despre unele texte evanescente ale lui Fănuş Neagu ce vor să spună, să comunice ele, de ce se iscă şi unde se iscă salbele de rostire şi rostuire ca nişte „prezenţe" ale unor frumoase fără corp, ar fi ca şi cum te-ai interesa ce e, dintru început şi până la urmă, cu bijuteriile, podoabele, brăţările pe statura zveltă a unei femei. Într-adevăr, ce înseamnă ele, ce sens au? Înseamnă înnobilare, înfrumuseţare, odoare şi ornamente, un adaos de uimire şi farmec. Înşiruiri de pasaje nu atât „informaţionale", cât expresive, sensibil emoţionale, înrudite poeziei pentru poezie (alias: artei pentru artă, nu?) în ecuaţii metaforice, în logaritmi de spunere, de scriere românească (romantică) mai aparte, cu salbe de epitete asemănătoare jocului luminii pe ape sau prin „timpul masochist al Bărăganului", unde „se vedea pe linia cusăturii un bâtlan straniu, zburând nu prin cârpeli, repulsii, îngrădiri nefabulate, cârteli, dezlegări factice, obsesii, ştrangulări, ci chiar prin imagistica traversării Dunării în (şi dinspre) bălţi, prin vertebrele îndurării plictisite şi nepăsătoare, agonizând necontenit, într-o parşivă fermentaţie alcoolică, viaţă şi moarte, viaţă şi moarte". Sunt nişte... *expresograme, metaforograme, calofilograme*, care parcă nu ar purta sensuri explicite, ci ar rămâne inefabile texte fără corp, dar cu o formă strălucitoare, fermecătoare, cu cerul ce se spovedeşte în ape în lumea mirositoare a cimbru a insularilor cere, zice naratorul, răzuiesc mugurii de pe păduri întregi de sălcii ca să primenească sângele cailor furaţi, pe maluri de bălţi ce mor de melancolie, unde lipovenii mănâncă târgi întregi de peşte fript, de *crapi înveliţi în şindrilă de solzi de aur pal*, când în limpezimea apelor se oglindeşte Fata Morgana ca iluzie şi aluzie la multe şi de toate; ea se răsfrânge în jocul de unde deopotrivă cu zborul vulturului pescar cu carne albastră, care nu se dăruieşte şi nu se vinde muritorilor; peste Insula Mare, unde miroase a grâu, din pământ până-n gura raiului, aflată, probabil, şi ea undeva la Dunăre, apă măreaţă care nu ştiu cum se face, dar umple naratorul de *întâmplări neîntâmplate* (îmi amintesc de Creangă: „poveşti... despre întâmplarea neîntâmplată"), unele aflate de la căpitani de şlep sau de la simpli pescari, de la cârciumari sau ciobani, care *îşi sprijină setea în drumuri de şarpe*; *întâmplări neîntâmplate*, în care, de regulă, *supranaturalul, ca marmură a legii, îmi răpeşte gândul, inima*; undeva la Dunăre, această falnică *Panta rei* heraclitiană, care te face să trăieşti acut sentimentul că îţi *păstrează, teafără, în lăzi, memoria luminii, culorile, miresmele, până şi numele*...

1-4.III.2022

...cunoscând oarecât acele spaţii, pe cât de reale pe atât de basm, de naraţiune cu înfiorări şi fiorituri, înţeleg în felul meu că Fănuş Neagu parcă le oferă şi alte dimensiuni prin delicatele incizii ale scrisului său în ireal, spunând uşor ceţos-metaforic lucruri pe care, într-o anumită măsură, priceperea ta de cititor le crede oarecât reale, potrivindu-se de minune acestui oraş nu prea mare situat pe un râu fabulos, Dunărea, cu ceţurile ei, câteodată mai subţiri, câteodată mai dese, împrumu-tându-i din abundenţa fantasticului, „domesticind" fantomaticul, făcându-l familiar oamenilor locului, dar şi celor care le vin la vatră...

David Ilina

GÂNDIM ROMÂNEȘTE?

Intuiesc că expresia „gândire românească”, ca şi derivatul „a gândi româneşte” e din aceeaşi categorie de sintagme ceţoase, metaforice, aluzive, precum „cugetare românească”, „simţire românească”, „suflet românesc”, „spiritualitate românească” cu o puternică încărcătură ideologică.

De la o vreme se pune preţ pe ceea ce e românesc, pe ceea ce e de provenienţă autohtonă. De pildă, se afirmă că mâncarea românească e mai gustoasă, mai sănătoasă decât a altora pentru că e mai curată, mai naturală, mai „ecologică”. Se face presupunerea că noi, românii, ocupaţi de secole cu agricultura de subzistenţă, suntem fraţi nu doar cu codrul, ci şi cu mineralele şi vitaminele, trăind într-o mai bună înţelegere cu duhul pământului decât alţii. Prin urmare, să deschidem ochii, să nu ne lăsăm înşelaţi! Sub numele de esenţe ni se vând aparenţe. Ambalajul bate miezul în lumea perfidă a imposturii şi contrafacerii, în care ne-a zvârlit globalizarea. De vreme ce „neaoş” e echivalent cu „bun”, nu ne rămâne decât să recuperăm autenticitatea genuină a sevei strămoşeşti.

Cam în aceeaşi intenţie de salvgardare a autenticităţii auzim (citim) destul de des sintagma „a gândi şi a simţi româneşte”. Ea circulă stăruitor (aş zice obsedant) cu deosebire în preajma sărbătoririi zilei naţionale. Sloganul „simte şi gândeşte româneşte” e inscripţionat pe tricourile personalizate, pe manşetele publicitare ale unor broşuri turistice, pe afişele şi benerele din pieţe, pe situri-le multor asociaţii ale românilor din diaspora. Îl auzi rostit de crainicii radio şi tv, de profesori şi preoţi, de gospodine, de politicieni, inclusiv de preşedintele ţării, adică de cei hotărâţi să apere seva spirituală fără seamăn (era să zic „neperече”) a neamului.

Cerinţa folosirii corecte a limbii române ca limbă maternă e perfect inteligibilă şi legitimă. În schimb îndemnul de „a gândi româneşte” e de natură să nedumerească. Când îl aude, omul cu instrucţie medie se întreabă (este îndreptăţit să întrebe): oare exerciţiul obişnuit al gândirii (*cogito*-ul cartezian) nu e acelaşi la toţi oamenii, indiferent de etnia şi cultura căreia aparţin, de limba pe care o vorbesc? Dacă filosofii antici greci ar fi gândit „greceşte”, adică în tipare parohiale, strict particulare, numai de ei ştiute, tezaurul lor de gândire ne-ar fi fost inaccesibil. Limbile în care exprimăm gândurile (ideile) pot fi (chiar sunt) diferite, dar capacitatea minţii noastre de a opera cu concepte, de a lega judecăţile în raţionamente, de a argumenta etc. – ceea ce numim îndeobşte gândire – e (ori e de presupus că e) aceeaşi la toate fiinţele umane. Funcţionează în acelaşi fel, potrivit aceloraşi operaţii, mecanisme şi legi (principii). Sintagma *homo sapiens* vizează specia, nu cutare sau cutare etnie istoriceşte constituită.

Este deja admis că gândirea îşi realizează funcţiile (în primul rând funcţia cognitivă) prin intermediul limbii, dar independent de limba (una sau alta) folosită în acest scop. Altfel spus, limba serveşte gândirea, dar nu îi determină structura ori rezultatele. Prin limbă aparţinem unui trib (generic vorbind). Prin capacitatea de a gândi, de a reflecta abstract-conceptual lumea, aparţinem omenirii, speciei umane. Nu limba hotărăşte calitatea/natura gândirii (cel puţin dacă e vorba de gândirea logică), ci respectarea „regulilor” proprii „jocului” mental numit gândire. Traducerea, chiar dacă imperfectă, a limbilor naturale conservă conţinuturile gândirii. Mai simplu spus, un raţionament valid construit în limba română nu îşi pierde validitatea de îndată ce îl transpunem în limba engleză (evident, cu condiţia folosirii corecte a celor două limbi). Prin urmare, *a gândi* în limba română nu înseamnă a gândi *româneşte,* adică altfel decât în oricare altă limbă evoluată folosită în acelaşi scop. În sensul avut mai înainte în vedere, dacă ar fi „românească”, gândirea n-ar mai fi... gândire.

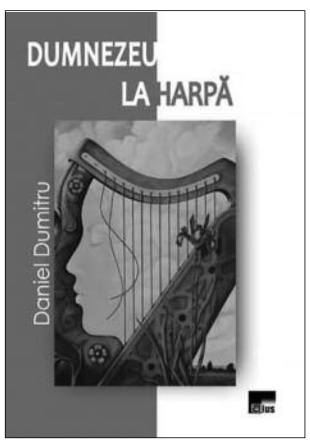
Intuiesc că expresia „gândire românească”, ca şi derivatul „a gândi româneşte” e din aceeaşi categorie de sintagme ceţoase, metaforice, aluzive, precum „cugetare românească”, „simţire românească”, „suflet românesc”, „spiritualitate românească” cu o puternică încărcătură ideologică. Toate ţin de retorica naţionalistă apărută în epoca modernă, reînviată în prezent pe fondul integrării naţiunilor în structuri supranaţionale tot mai extinse şi mai active.

Ne găsim în situaţia în care expresia „a gândi româneşte” înseamnă „a gândi în consens cu «românismul»”, cu valorile presupuse a-l defini. (În 1936, Constantin Rădulescu-Motru publică „Românismul – Catehismul unei noi spiritualităţi”). E vorba de convingerea că noi, românii, avem felul nostru de a concepe ordinea lumii, de a ne situa în ea, de a crea valori culturale şi spirituale, prin care ne conturăm propria identitate. Ataşamentul faţă de tradiţii, păstrarea limbii, a culturii şi credinţei strămoşeşti, concomitent cu respingerea a tot ceea ce vine din „afară”, de la „străini” sunt imperativele păstrării nealterate a propriei identităţi.

Deja nu mai e vorba de relaţia dintre gândire şi limbaj şi nici măcar de gândire ca activitate mentală (de care se ocupă psihologii şi cei din domeniul neuroştiinţelor) şi nici de „formele gândirii”, de care se ocupă logicienii. De această dată sunt avute în vedere rezultatele gândirii, concretizate în gânduri, idei, credinţe, mod de a concepe lumea. În ele se concretizează imaginea de sine a unui popor istoriceşte constituit, constelaţia de valori etico-politice ce susţin viziunea lui despre lume şi despre locul lui în cadrul acesteia. Termenul „gândire” e luat acum cu alt înţeles: concepţie, imagine de ansamblu, viziune. În acest caz pot înţelege că există un mod de „a gândi” specific etnicilor români şi că, până la urmă, dincolo de ceea ce le este comun, diferitele comunităţi etnice îşi au propriile viziuni, valori, mituri, „filosofii”, grile de autoevaluare. Cei ce pedalează patriotard pe „gândeşte româneşte” au probabil în vedere acest cadru referenţial.

Să ne cunoaştem originile, să rămânem ataşaţi de felul de a fi al înaintaşilor noştri, să cinstim vitejia şi geniul lor, atât cât a fost, dar fără a ne izola, arborând un aer de condescendenţă ori de adversitate faţă de *alţii*. Într-o lume învârtejită de globalizare şi de performanţe spectaculoase în materie de tehnologie, a amestecului sau metisajului cultural e tot mai greu să ţinem legătura doar cu „ai noştri”. Şi, în definitiv, ce mai înseamnă „ai noştri”? N-ar fi deloc lipsit de înţelepciune şi de pragmatism inteligent ca înainte de a gândi „româneşte”, să gândim pur şi simplu, respectiv să adoptăm o poziţie raţională, valorificând ceea ce ne uneşte. Să gândim, dar să o facem nu oricum, ci cu propriul cap, într-o limbă vorbită corect, şi în maniera care ne-ar facilita emanciparea în pas cu vremurile: să gândim *critic*, cu *sinceritate* şi cu ceva mai mult *umor*. (Mai mult ca sigur, Karl Popper ar fi adăugat: cu *modestie intelectuală*, impusă de conştiinţa propriei noastre failibilităţi). În locul extazului patriotic şi al cultului culturii naţionale, dar fără a ne pierde vocea specifică, să adoptăm cultura dialogului, a schimbului transparent, a deschiderii empatice şi a toleranţei.

Daniel Dumitru - între joc lingvistic și fior metafizic

Volumul ”*Dumnezeu la harpă*” apărut la Editura Aius din Craiova în anul 2021 aparţinând autorului craiovean Daniel Dumitru se constituie ca o trimitere la orfismul artei. Volumul este construit dintr-o serie de poezii al căror titlu vine ca o continuare firească a corpului poemului: ”Ce vei face când vei auzi/că am murit?/Mă întreabă tata..." Lipsa comunicării esenţiale este nuanţată printr-un retorism elocvent: ”că orice companie de telefonie mobilă/va da faliment/Vei fi acolo/ lângă mama/Vom vorbi lung ca regretele unui fluture prins în/geamurile bisericii/lung cât dansul lăcustelor/în trupul unei zile/Vom vorbi până la ceasul/când cineva mă va suna/la rândul meu/din tranşeele Deşertăciunilor".

Motivul maternităţii protectoare se regăseşte în aproape fiecare poem. Absenţa sau prezenţa mamei pare un habitus modern care indică gradul de sănătate al unui individ, în speţă poetul contaminat de emoţii dinainte de naştere. ”Când am închis ochii/un inorog îşi scălda copitele/în valurile liniştite/ale singurului sărut/matern din lume". Acesta vorbeşte o limbă ”de lacrimi" în nopţi ”incomode" când mama, prezenţă eterică, urcă în”costumul ei de fum". De remarcat stilul lejer, discursiv al volumului, fără podoabe retorice complexe, un stil eliberat de frondă care emoţionează prin suflul sincerităţii şi autocontemplării. Un poem precum: ”M-am născut" oferă poetului prilejul unui joc lingvistic în care ”ucigaşul de lemn", cum se autocaracterizează poetul, are ”cu vise de ceară şi bucurii de faianţă". Pe alocuri jocul poetic seamănă cu micropoemele argheziene. De altfel toate poeziile din acest volum se dezvoltă ca nişte micropoeme, ca o pastilă filosofică şi existenţială: ”poate ajută să îţi spânzuri/ regretele de cămaşa cerului", ”stau calm pe câmpia dormitorului meu închiriat" rosteşte eul liric impasibil la mersul lumii, inevitabil spre şi dinspre moarte.

Un vers tulburător încheie poemul ”Stare de asediu": ”În liniştea de ceaţă e Dumnezeu la harpă". Alt poem ne oferă un final sorescian: ”Hai, doamnă, să plecăm de aici/Oricum textile de astea/Îţi intră în preţ/De când te naşti" (Am fost de curând să îmi cumpăr îmbrăcăminte pentru o iarnă veşnică). Alt vers inedit se observă în poezia ”Profesorul": ”E o cancelarie întreagă în mine". Patetic şi cu evaziuni sentimentale exacerbate poetul simte cum: ”Îmi va plânge trupul, coasta/Cerul când o să mă cearnă". Timpul morţii perpetue scade din intensitatea sentimentelor: ”orologiile mor/În batiste albastre". În ”Rugăciune (I) avem o confesiune lirică. Arta se scrie ”Fără prea multe metafore, Fără emfază ". În poezia ” În săptămâna măreţul dezastru" reapare motivul inorogului dublat de apelativul cu reminiscenţe blagiene ”Mare Prieten", dar şi o trimitere la un prezent alterat de COVID: ”certificatul meu nu-i verde/e albastru/Ce cauţi, Mare Prieten."

Textul ”Aş fi vrut să fiu profesor de franceză" este o reprezentare de tip Hitchcock a universului. Franceza contaminează viul şi nefiinţa: ”Mama era un colţ de limba franceză". Micropoeme precum ”Sentimant" aduc în prim plan imagini expresioniste: ” Ce mă fac? Îmi daţi o piatră/Peste mine haita latră/Sunt o urmă... o nălucă/Într-o viaţă cât o nucă." Autoportretul artistului e schiţat într-un crochiu precum ”Primăvară- toamnă ": ”De fapt sunt o furtună-n păpădie". Atins de tragismul dispariţiei figurii maternale, poetul simte cum: ”mama/îmbracă un zbor de porumbel/pentru încă/o zi". Alte două micropoeme, dar nu haiku, deşi au un tipar subtextual, vin şi completează schimbarea registrului stilistic al poetului Daniel Dumitru: ”Cerule,/vreau o îmbrăţişare/atât de puternică/încât/să miros a carne de/Dumnezeu." (”Vreau”). Cu iz psalmic, Isaia 52:7 este construit printr-un deconstructivism liric: ”În gura cailor însetaţi se aud veşti despre izvoare/fermecate/ despre tărâmuri fără de moarte/Se aude armata aducătoare de veşti/se aude."

Titlurile poeziilor sunt inspirate: Carnea oraşului, Mama ploaie, Carantină făcând aluzie la un real pervertit lipsit de iconostasul primordial, mama: ”Intru-n casă... intru-n carantină/Fraţii mei de haită se ridică/Ochii strălucesc lipsiţi de vină/Plini de-o foame aspră, fără frică". Poem atins de un fior metafizic este poemul ”Prizonierii unei hidre": ”Suntem prizonierii unei hidre/Stăm ascunşi în camere ca-n trup/Ne-întrebam ce va urma să fie/Când vom face marele hei-rup". Trimiteri subtile la probleme existenţiale curente se observă în poeme precum: ”Sunt gropi în cer" ”La ATI": ”Azi, la ATI a mai zburat o boare/Timpul trist a-ncremenit în aparate/Întunericul s-a răspândit în soare/Şi un vânt isteric a trecut prin →

De Ziua Internațională a Poeziei

Azi voi fi nesuferit de sincer și voi spune că poezia mi-a adus mai mult belele. Tata nu înțelegea poezia, era un om simplu și asuprit de capriciile istoriei, trăit în infernul realității, n-am știut niciodată dacă a trecut dincolo de ea, măcar un milimetru, asta pentru că își ascundea și tristețile, și puținele bucurii; uneori avea umor, dar credeam că acesta era doar o mască. Pentru el, trânta mea cu poezia era o corvoadă inutilă; dacă ar fi avut habar de Socrate, n-ar fi pregetat să-mi spună vorbele acestuia: „De ce vrei să-mi spui ceva care nu este nici adevărat, nici bun și nici măcar util?" Așa că pot spune că poezia m-a despărțit de Tata, a așternut o umbră grea în relația noastră, el dorea să prosper material, să pot îndura mai ușor realul. N-a fost să fie!

Poezia mi-a potențat trăsăturile zodiei (gemeni) - de unii oameni m-a apropiat, de alții m-a îndepărtat, adesea m-a îndepărtat și de mine, uneori până la punctul de a-mi pierde mințile. Pentru familie am fost o mare pacoste, cu toate că am avut grijă să nu-i lipsească pâinea cea de toate zilele. Despre fugăreala mea cu Securitatea nu mai vorbesc, aceasta pălește pe lângă rafinata Securitate de azi. Nu fac parte din grupări literare, grupuri, orientări estetice, găști, loji etc. Sunt onorat de prietenia câtorva scriitori și oameni ai cărții.

Una peste alta, poezia a fost cel mai fericit mod al meu de a fi nefericit. În 2002, când l-am văzut ultima oară pe Tata, în viața lui pământeană, la despărțire mi-a spus: „Eternitatea mea va veni într-o toamnă... Să vii vara, dacă mai vii... ". Iată singurul poem veritabil!, am zis, scris de cineva din neamul meu!

Nu știu dacă spusa asta era a lui, ori o va fi citit prin terfeloagele Mamei, pe care le mai frunzărea și el, poate trăgând nădejde că-l mai iartă reumatismul.

AUREL SIBICEANU

Pramatia democrată

(urmare din p. 25)

Nicolae Ceaușescu, plimbat cu cabrioleta reginei Elisabeta a Marii Britanii, primit și vizitat de președinții Statelor Unite ale Americii – s-a simțit îndreptățit, acreditat, autorizat de aceste mari puteri și a putut să-și continue în România nestânjenit dictatura, strivind orice disidență, devenind din ce în ce mai nerezonabil. Disidențele nu au mai fost luate în serios pentru că regimul ceaușist primise sânge proaspăt de la marile puteri democratice care înțelegeau ca din interese practice (politice, economice) să-și suspende judecata în privința respectării drepturilor omului în România ceaușistă. Dacă nu ar fi făcut-o, dacă ar fi respectat un principiu minimal: cu teroriștii și cu dictatorii nu se stă de vorbă, poate că Ceaușescu nu ar fi călărit douăzeci și cinci de ani România. Dar când marile puteri democratice au cedat întreaga Europă de Est URSS-ului stalinist, ignorând, făcându-se că nu aud urletele de disperare ale cetățenilor predați unei puteri hidoase, ba chiar recunoscând legitimitatea republicilor comuniste? Nu s-au comportat ca niște „pramatii democratice"?

Astăzi, când marile puteri invită China să medieze conflictul dintre Ucraina și Rusia, când acceptă să se țină negocierile în Turcia dictatorului Erdogan – marile puteri occidentale nu rămân în paradigma pramatiei democrate? Sau când se gândesc în cât timp să se desprindă de gazul rusesc? Doi ani, trei ani, discuțiile având loc simultan cu uciderea, în fiecare zi, a zeci și sute de oameni. Sau când se (mai) gândesc dacă și când să suspende pașapoartele de aur – alocate marilor oligarhi ruși ca recompensă pentru super-investițiile lor mafiotice (cel puțin așa spun că sunt aceleași țări occidentale).

Rămâi uluit cum nu se ia act odată pentru totdeauna de falimentul (economic, politic și militar) al comportamentului de pramatie. Deși cele două cuvinte au aceeași rădăcină etimologică, pragmatismul eșuează când pragmaticul devine pramatie. Occidentul plătește prețuri mult mai mari când se comportă ca o pramatie decât dacă ar accepta definitiv că pragmatismul este admisibil și eficient doar atâta vreme cât nu contrazice democrația și valorile asociate ei, atât ca principiu al politicii interne, cât și al celei externe.

⟶ toate". Poetul se simte un recipient al tuturor emoțiilor lumii: "Toate lacrimile pământului/cuib pentru ghiocei/cântec de leagăn pentru miei/toți copiii lumii/spânzurați între lumea din povestea bunicilor/și lumea fără zborul săgeată/al unui cocor/toate sunt înfipte în carnea mea."

Alteori devine ironic, sarcastic: "A fost un om cuminte/Să-i dăm acum să bea/Și ea era de treabă! Poate puțin mai rea/Noi vom muta cristale printre meseni cheflii/Și vom hrăni doar umbre din umbra lui a fi". Alt poem surprinde un autoportret de artist: "Nu am chip/l-am pierdut undeva/în spatele meu/în umbra unui pom/deja bolnav de atacuri de toamnă." ("Nu am chip"). Alteori explică inconfortul spiritual, tăcerea autoimpusă: "Nu vă mai scriu nimic/de unde sunt acum/doar vă zic/că sunt bine în starea mea/de fotografie/ învelită în marmură/Sunt bine." ("Starea mea"), Legătura cu mama este una sacră, asemenea legăturii cu Gaia ("Pământul"). Unele poezii au un ritm ce amintește de Adrian Păunescu: "Nu-i da morții hrană, nu te chinui!/Are oricum treabă printre morții vii.../Nu lăsa să treacă ora de nisip/Las-o să petreacă, zână arsă-n chip!"

Moartea este supratema acestui volum în care se regăsesc și trimiteri la spațiul școlar, un univers ludic populat de profesori boemi și de școlari ingenui. Tot același poet declară sec: "Moș Crăciun a murit în copilăria din/borcanul cu formol." ("Mai singur"). Orașul este în viziunea lui Daniel Dumitru un monstru care a înghițit toate amintirile: "În orașul fără amintiri/Plouă trist cu urme de fistic/Trec încet mirese fără miri/Nu mai e din lume mai nimic". "Momentul acela când/vrei să îți vindeci mama de o/boală incurabilă/cu tot respectul pentru/albastrul ireal al cerului/pentru zgomotul discret aripilor de înger/pentru culoarea frumoasă a ierbii/în amurg/acel moment rupe". (Momentul acela sfânt)

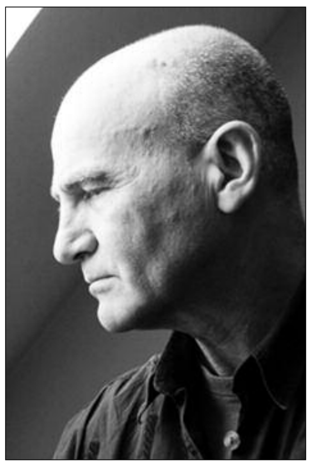
Orizontul poetului este unul cu aspirații telurice. Mama devine țara, patriotismul, curcubeul care răsare după ploaie: "iar scriu despre țară/Iar îmi arde orizontul meu/în care mama se plimba pe curcubeu/ori de câte ori mă îmbolnăveam de dor/Iar ard câmpurile pustiite de lupi/Iar scriu despre țară cu eforturile". Acest volum intitulat, nu întâmplător, Dumnezeu la harpă, demonstrează faptul că poezia lui Daniel Dumitru este una de vocație, iar fiecare cuvânt rostit are tragismul său, esența sa. Acesta se autodefinește "poet al morții": "Sunt un poet al morții/adică al celei mai serioase metafore/care niciodată nu te păcălește/niciodată nu îți zboară/din mâini/al celui mai sigur cuvânt/din limba în care Dumnezeu a decis/să visez".

Scrisă cu patos, lirica sa se aliniază în postmodernismul contemporan, te face să vibrezi și dă cititorului libertatea de mișcare prin chintesența recuzitei poetice. Daniel Dumitru scrie o poezie discursivă cu un stil aparent lejer, dar de un fior metafizic adevărat.

ANGI MELANIA CRISTEA

Alexandru Jurcan

Infidelitatea tandră a bărbaților

Să ne oprim puțin la... stația Diderot (1713-1784). Filosof al iluminismului. Romanul *Jacques le fataliste et son maître* (1786) începe cu un dialog cu cititorul. Jacques și stăpânul său călătoresc spre o destinație necunoscută. Normal că ne gândim la Don Quijote. Fatalistul e convins că tot ce ni se întâmplă era scris acolo sus. Cartea e o proliferare de povestiri. Una dintre ele stă la baza filmului *Mademoiselle de Jonquières*, regizat de Emmanuel Mouret în 2018 (se poate vedea pe *Netflix*). Joacă Cécile de France (Pommeraye), Edouard Baer (Arcis), Alice Isaaz (Jonquières). Povestea respectivă îl inspirase și pe Robert Bresson în 1945 (*Les Dames du Bois de Boulogne)*.

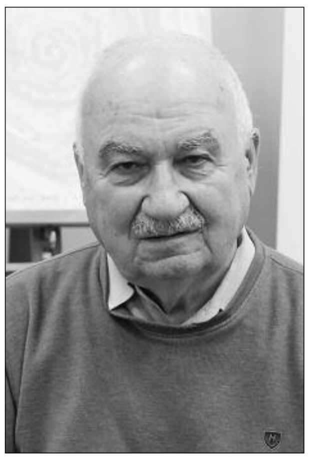

Suntem în secolul 18. Inflexibila doamnă de La Pommeraye cedează avansurilor marchizului Des Arcis. Peisaje alese, bucolice, castele, culori, costume, muzică clasică. Ce bine de cei doi!! Se plimbă prin pădure, în timp ce valeții îi urmează stresați, purtând scaune elegante, în caz că domniile lor ar dori să se așeze. Picturală e imaginea scaunelor goale, acolo în fața lacului, ca o invitație lamartiniană! Pe aleile paradisiace se desfășoară arta conversației, cu perfidii strecurate abil. Plenitudinea sentimentelor nu poate dura, deoarece „nimic nu poate rămâne fierbinte" în viața unui cuplu. Disimularea exista *in nuce*. Se știe că „natura nu iubește egalitatea": unul iubește mai mult. Marchizul se plictisește după ce și-a învins prada și zboară spre alte teritorii. Atunci Doamna simulează prietenia, se preface că-i înțelege rătăcirile, cu intenții vindicative. Se zice că răzbunarea e arma prostului, dar Madame crede că nerăzbunarea e lașitate curată. Zâmbesc (eu) văzând cum servitorii stau aliniați la ușă, asistând la certuri, secrete, gesturi intime. Ei sunt „camera de supraveghere" a secolelor trecute! Răzbunarea e bine pusă la punct. Madame îi prezintă o prostituată șarmantă și tânără, iar marchizul se îndrăgostește subit, devenind dependent de „prietenia" Doamnei. Dacă „lumea e minciună", atunci femeia înșelată devine crudă, plănuind să-i ruineze averea și onoarea. Finalul îl veți afla. E o adevărată surpriză.

Ne mutăm în piața... John Fante (1909-1983). Tatăl său – Nicola Fante – era un zidar bețiv, dependent de jocuri, care-și lăsa familia în mizerie. În 1938 John Fante scrie *Wait Until Spring, Bandini*, primul roman din *Cvartetul Bandini*. Al doilea e *Ask the Dust*, vizibil semi-autobiografic. Charles Bukowski a declarat: „Fante era zeul meu... eu sunt Arturo Bandini!". În centrul orașului Los Angeles se află piața *John Fante*. În 1989 regizorul (fost actor) Dominique Deruddere a ecranizat primul roman – *Așteaptă până la primăvară, Bandini* (se poate vedea pe *Netflix*). Joacă Joe Mantegna (Bandini), Ornella Muti (soția lui), Faye Dunaway (doamna Hildegarde), Michael Bacall (Arturo Bandini). Trei copii, iarnă, mizerie. Ce face, deci, Svevo Bandini, cu verva lui neostoită de italian? Repară soba misterioasei doamne Hildegarde. O casă elegantă, de basm, unde el își găsește un refugiu temporar. Din gelozie, soția lui vrea să-i scoată ochiul, într-un acces subit de mânie. Apoi așteaptă cu stoicism întoarcerea bărbatului. Arturo, băiatul cel mare, se duce la văduvă și înțelege ce trebuia. După aceea apelează la minciuni... utile, servite în direcții diferite. Scopul scuză mijloacele murdare, mai ales că Arturo va primi pedeapsa la confesiunea lunară. Și va fi absolvit de chinurile infernului, crede el. Am admirat jocul lui Michael Bacall (Arturo) la cei 16 ani ai săi. Am aflat că e actor și scenarist. Da, un asemenea rol l-a marcat și i-a definit destinul. Musai să mă entuziasmez de jocul actriței Faye Dunaway. E ireală, magică, halucinantă, soră a zeului Adonis. Ea potențează efectul de oniric, de altă lume, cu modulații vocale provocatoare. Declar – *volens nolens* - perfectă prestația ei. Priviți-o cum citește în dormitorul ei lasciv, sub privirea pragmatică a zidarului rătăcit...

Am admirat jocul lui Michael Bacall (Arturo) la cei 16 ani ai săi. Am aflat că e actor și scenarist. Da, un asemenea rol l-a marcat și i-a definit destinul. Musai să mă entuziasmez de jocul actriței Faye Dunaway. E ireală, magică, halucinantă, soră a zeului Adonis. Ea potențează efectul de oniric, de altă lume, cu modulații vocale provocatoare.

Ioan Lascu

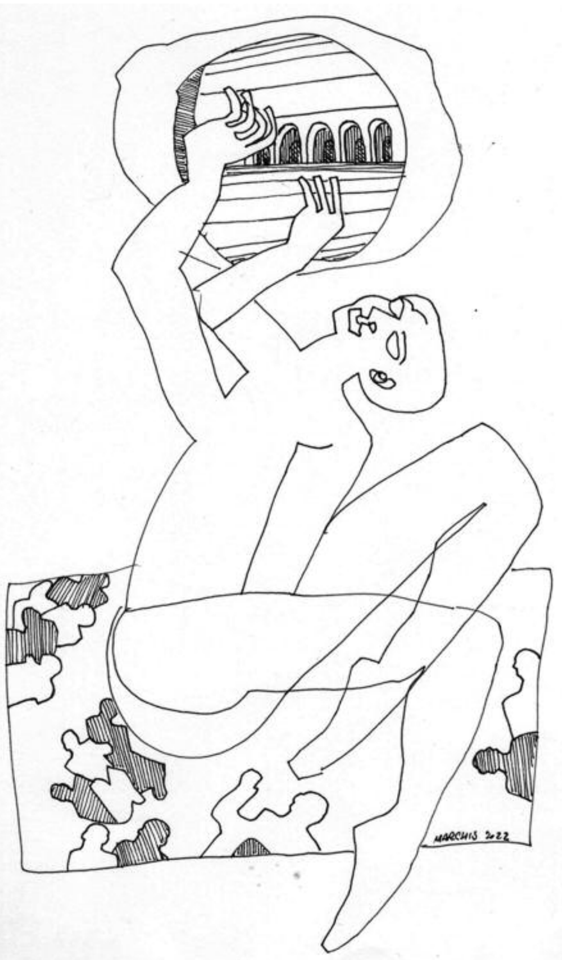
SUPRAREALISMUL FRANCEZ: O NAȘTERE CU FORCEPSUL

Aproape orice discurs despre suprarealism debutează cu afirmația, deja banalizată, că această mișcare literară, artistică în genere și de idei este o continuare a dadaismului. Apărut și consolidat în anii 1920-1930 în Franța, suprarealismul s-a răspândit cu rapiditate în Europa și în cele două Americi, „s-a internaționalizat" cum se spune. Cele dintâi semnale ale unei lansări impetuoase se fac simțite din octombrie 1924, în urma unei polemici purtate între tinerii suprarealiști și protagoniștii revistei *Surréalisme* (număr unic) apărută în septembrie 1924 prin strădania a doi scriitori care vor deveni adversari ai curentului: Yvan Goll și Paul Dermée. Apariția suprarealismului a fost considerată „o naștere cu forcepsul", având în vedere în primul rând disputele purtate în jurul paternității termenului. În acea perioadă au circulat, în opoziție sau în concurență, mai multe denumiri emitente de pretenții la botezul mișcării. De pildă, cel de *supraidealism* (*surridéalisme*) a fost pus în circulație de un medic din Lyon, Émile Malespine, fondator al revistei *Manomètre*, astăzi uitată cu totul. *Superrealismul* (*super-réalisme*), termen socotit neinspirat, dar apropiat de cel adoptat în final, a fost propus de pictorul Francis Picabia în mai 1924. Tot Picabia a găsit nimerit puțin mai târziu numele de *instantaneism* ce se dorea, prin activare, să fie un amestec între balet și cinema. Înainte de anul 1925, Victor Brauner visa la un *suprarațonalism* (*surrationalisme*), cuvânt împrumutat – tot ce se poate – de la Gaston Bachelard și admis de André Breton în *Dicționarul suprarealismului pe scurt* (*Dictionnaire abrégé du surrélisme*). Tot Breton vorbea de un *supranaturalism* (*supernaturalisme*) ce se regăsea la Gérard de Nerval, un precursor al suprarealismului. Nerval vorbise despre o *suprarealitate* (*sur-réalité*) a visului în opoziție cu realitatea diurnă.

Veritabila consacrare a suprarealismului s-a petrecut tot în octombrie 1924 când Breton a publicat *Primul manifest*. Este cel dintâi act major ce stă la baza cursului ascendent al curentului.

Polemicile stârnite de apropierea paternității termenului au ajuns la apogeu în august și septembrie 1924. De o parte așadar Yvan Goll (un fost expresionist) și Paul Dermée (odinioară apropiat de Dada) care pretindeau că lansaseră formula de *cubism literar* ce desemna simbioza dintre poezie și pictură. Imediat cei doi au schimbat eticheta, apelând la cuvântul *suprarealism*, recuperat de la Guillaume Apollinare. În 1917 fusese pusă în scenă piesa lui Apollinaire, *Les Mamelles de Tirésias*, etichetată drept suprarealistă *avant la lettre*. De cealaltă parte tinerii scriitori André Breton, Louis Aragon și Philippe Soupault, reuniți în redacția revistei *Littérature*, replicau cu violență atribuindu-și „botezul". Săgeți polemice au zburat dintr-o parte în alta:

„Este ridicol să vrei să faci o «Revoluție» pentru a te instala apoi ca dictator al suprarealismului. Domnule Breton, vezi-ți de partidul tău, pentru că nu vei fi Papă al

Suprarealismului." (Yvan Goll, *Journal littéraire*, 30 august 1924).

Autorul interpelării atacă pentru întâia oară și exagerările autoritariste ale lui Breton și lansează cel dintâi sintagma „Papă al suprarealismului" devenită notorie puțin mai târziu.

„Asfixiat de cadavrul Dada, pe care l-a ucis prin viclenia arivistului, dl. Breton caută zadarnic o gură de aer curat. În zadar! Aventura va fi reluată fără încetare. Dl. Breton este condamnat să trăiască printre cadavre." (Paul Dermée, *Journal littéraire*, aceeași dată).

„Găsesc de-a dreptul inutil să răspund punct cu punct celor doi indivizi care vor să-și facă cu întârziere un pic de publicitate. Nu discutăm cu mistificatori sau cu neghiobi." (André Breton, *Journal littéraire*, 6 septembrie 1924).

Era un răspuns agresiv însoțit de o scrisoare semnată laolaltă de paisprezece partizani, în deplin acord cu André Breton; între aceștia se regăseau Louis Aragon, Robert Desnos, Philippe Soupault, Benjamin Péret, Roger Vitrac. La urma urmei victoria va fi acontată de tabăra lui Breton grație rigorii doctrinare și spiritului combativ etalate pentru a-și fortifica specificitatea. Primul moment într-adevăr „suprarealist" care a însemnat un „act de naștere" a fost faimosul pamflet colectiv intitulat *Un cadavru* îndreptat împotriva scriitorului intelectualist Anatole France. Semnau: Louis Aragon, André Breton, Philippe Soupault, Joseph Delteil, Paul Éluard, Pierre Drieu La Rochelle. Anatole France, adevăratul *spiritus rector* al literaturii franceze din acel moment, care fusese onorat cu Premiul Nobel pentru literatură în 1921, era persiflat și odată cu el toată vechea literatură academică marcată de raționalismul burghez, de spirit realist și analitic. Cât privește istoria suprarealismului *Un cadavru* reprezintă un al doilea text important semnat în colectiv după *Câmpurile magnetice* „descoperite" împreună de către André Breton și Philippe Soupault în 1919. Această specie de texte a constituit o simpatică găselniță suprarealistă ce și-a menținut longevitatea până la dispariția mișcării.

Veritabila consacrare a suprarealismului s-a petrecut tot în octombrie 1924 când Breton a publicat *Primul manifest*. Este cel dintâi act major ce stă la baza cursului ascendent al curentului. După aceea mai multe acte similare s-au derulat aducând treptat suprarealismul în poziție de mișcare dominantă în epocă. Pentru cel puțin un deceniu suprarealismul și-a păstrat acest loc privilegiat.

Primul Manifest al suprarealismului este întâiul text esențial ce definește ideologia curentului. Este actul de identitate al noii mișcări ce se delimitează de toate curentele anterioare, fie contestându-le, fie revendicându-le. Manifestul, o formă de text doctrinar sau polemic și un certificat de „botez" în același timp, preferat de altminteri de toate direcțiile de avangardă, se regăsește în siajul modernismului dar mai cu seamă al dadaismului. Să ne amintim de cele *Șapte manifeste Dada* ale lui Tristan Tzara. Textul manifestului a fost parțial scris și publicat în septembrie 1924 și lansat cu mare tam-tam în luna următoare. Cât despre conținut trebuie relevată mai întâi ostilitatea declarată față de spiritul analitic din operele lui Maurice Barrès, o „oaie neagră" a suprarealismului, și ale lui Marcel Proust, pe de o parte, iar pe de altă parte nu are cum să treacă neobservată respingerea vehementă a atitudinii și metodei realiste și „pozitiviste" a lui Anatole France, o altă „oaie neagră". Ca urmare, *abundența de romane* și romanul ca specie literară nu sunt agreate de suprarealiști din pricina „stilului de informație pur și simplu", a „caracterului circumstanțial, inutil particularizat", „ezitărilor personajului", a „descrierilor" și a „dorinței de analiză [care] domină sentimentele", ca la Barrès și la Proust. Profund preocupat de descoperirile psihanalizei lui Sigmund Freud, recente atunci, André Breton afișa în schimb dorința de a acorda *imaginației* și *visului* șansa de a-și recuceri importanța în creația artistică, importanță dispărută odată cu romantismul:

„Eu cred în rezoluția viitoare a acestor două stări, atât de contradictorii în aparență, care sunt visul și realitatea, într-un fel de realitate absolută, de *suprarealitate*, dacă se poate spune așa. Mă îndrept către cucerirea ei, sigur că nu ajung acolo dar prea nepăsător față de moartea mea ca să nu cântăresc un pic bucuria unei astfel de posesiuni."

Magda Grigore

În numele poemului
(stele căzătoare)

în vis eram o stea căzătoare
(lumea era legată port cu port
pe o singură mare...)
lumina vibra,
se mișca necontenit,
căderea, neîntreruptă
și într-un fel eliberatoare,
părea un strigăt fără sfârșit!
sufletul
ca o minge de foc strălucind
se rostogolea -
aerul era crud și în roșu-albastru
praful cosmic din jur
se aprindea...

dimineața
port cu port flăcările nopții s-au stins.

am ascultat căderea lor tot mai depărtată
și am văzut luminile cum pier...
o zi întreagă m-am gândit apoi
de ce cad stelele din cer?

eseu

Ninel Ganea

Prizonierii dialecticii în Estul Europei

Armele supreme în manipularea indivizilor sunt dialectica și limbajul. Aceste două instrumente stabilesc cadrul general din care oamenii, odată fixați, au dificultăți serioase în a mai evada. Din acest motiv, ele sunt infrastructura de bază care trebuie demantelată pentru a putea scăpa din peștera sclaviei mentale. Celelalte neajunsuri și neputințe intelectuale derivă în principal de aici așa că, fără o înțelegere a importanței lor decisive, orice perspectivă de însănătoșire politică, socială și morală este inevitabil viciată.

George Orwell, unul dintre observatorii cei mai percutanți ai rolului limbajului în controlul indivizilor, remarca undeva că, în privința democrației, de pildă, "nu numai că nu există o definiție agreată, dar chiar și încercările de a propune așa ceva se izbesc de o rezistență unanimă". Cu toate acestea, conceptul are o încărcătură carismatică indubitabilă, iar în calitate de atribut poate ridica sau îngropa (prin negație) orice regim sau practică politică. Nu este singurul și poate că nici unul din cei mai importanți termeni pe care îi folosim în mod abuziv. Adică desprins de orice rigoare analitică. Totuși, reprezintă o ilustrare destul de clară a modului în care limbajul politic ne structurează preferințele aproape dinainte de a le gândi.

Un concept cel puțin la fel de semnificativ, din acest punct de vedere, îl reprezintă "libertatea". Și asta nu de azi de ieri, ci de mai bine de două sute de ani. Însă, la fel ca și în cazul "democrației", deși toată lumea recunoaște încărcătura pozitivă a termenului, sunt puțini aceia care pot defini cu rigoare ceea ce înțeleg prin "libertate". Foarte probabil, un eșantion de explicații în direcția asta ar arăta, în particular, lucruri contradictorii și, în general, o babilonie ieșită din comun. Însă acest haos aiuritor nu știrbeste nimic din prestigiul libertății, astfel încât orice încercare de a cuceri mințile și adeziunea oamenilor trebuie să conțină un apel invariabil la libertate. Exemplul socialiștilor americani care și-au schimbat denumirea oficială în "liberal" este sugestiv pentru relevanța strategică a termenului în imaginarul contemporan. Nimeni nu dorește să arate că este împotrivă, până acolo încât și dictatorii își camuflează intențiile politice sub masca libertății. "Libertatea este sclavie", afirma Ministerul Adevărului în "1984". Și din această cauză cei care își scriu pe frunte adeziunea la ideal ar trebui tratați cu prudență. Este posibil ca steaua acestui concept-vedetă să apună în viitor, însă cred că pentru moment se bucură încă de o prețuire specială.

În registrul strategic, odată ce s-a reușit lipirea etichetei pe o mișcare sau acțiune politică, șansele ei de succes cresc considerabil. De aici, de pildă, derivă importanța înspăimântătoare a birourilor de informații și a mașinii de propagandă, fie pace sau război. Ele nu fac altceva decât să distribuie termenii consacrați în funcție de interesele de moment.

Manipularea lingvistică este doar partea vizibilă a unui proces dialectic, care domină practic aproape toate strategiile politice actuale. Rădăcinile acestei filozofii se pot descoperi în varii concepții religioase, dar pentru ceea ce ne interesează pe noi numele lui Hegel este suficient.

Într-o variantă simplificată, ideea fundamentală o reprezintă imaginea unui lumi mișcată ascendent și impersonal prin coliziunea unor forțe opuse. Practic, la baza oricărei schimbări stă ciocnirea a două idei contradictorii, din această confruntare rezultând progresul.

Controlul limbajului este strâns legat de dialectică. Dacă universul lucrează prin termeni opuși, atunci orice concept pozitiv trebuie să aibă o contraparte negativă. De pildă, când vorbim de democrație, la polul celălalt vom avea dictatură sau regim nedemocratic. Paradoxal în aparență aceleași concepte nefavorabile vor fi termeni antagonici pentru "libertate", ceea ce arată suplimentar lipsa de conținut a termenilor folosiți în mod curent.

Pentru noi esențial este că mai toți termenii definitorii pentru acțiunea politică funcționează în perechi de contrarii. În plus, aproape toate conceptele de tipul acesta se definesc, dacă o fac, tot dialectic, prin negarea opusului. În politică, perechea stânga/dreapta a funcționat și o face în continuare exact pe această structură. Potrivit profesorului Caroll Quigley, printre altele unul din gânditorii influenți pentru destinul lui Bill Clinton, "argumentul că două partide trebuie să reprezinte idealuri și politici opuse, unul al Dreptei, celălalt al Stângii, e prostesc și acceptat doar de gânditori academici și doctrinari", însă el privea lucrurile din perspectiva păpușarului.

În altă ordine de idei, după cum știm foarte bine de la Orwell sau din practica politică, această prezență a dușmanului sau a antitezei este atât de importantă încât, în absență, ea trebuie inventată. Ronald Reagan, de pildă, făcea aluzie, într-un discurs de la mijlocul anilor '80, la rolul amenințării extraterestre pentru o coagulare globală cât mai accentuată.

Până la momentul acela, însă, perechea de succes reinventată în ultimii ani la nivel global este cea dintre Rusia și lumea Vestului. Inutil să insist cum au fost împărțite rolurile bun și cel rău în această poveste, esențialul fiind scenariul maniheist. În esență, absolut tot ceea ce amintește de Rusia trebuie să respire totalitarism, barbarie și înapoiere. Pe de altă parte, Occidentul vine încărcat de prestigiul Europei, al democrației, al civilizației și progresului. Nu există niciun fel de spațiu pentru nuanțe, dileme sau îndoieli. Adevărul este manifest, iar oricine îl pune la îndoială pică sub bănuiala trădării, a ipocriziei sau a prostiei. În funcție de caz, bineînțeles. Fiecare confruntare nu poate fi interpretată decât prin această grilă, iar termenii au fost atât de bine înfipți în mințile oamenilor încât ezitările devin suspecte.

Vorbind despre retorul cel rău, Richard Weaver a oferit o descriere minunată a tehnicii de manipulare prin dialectică: „Ceea ce face el este să îmbrace una din alternative în toată broderia ieftină a speranțelor și fricilor imediate, știind că dacă poate preveni astfel o exercitare masculină a imaginației și voinței, atunci poate merge mai departe nestingherit. Luând în discuție doar o perspectivă, menționând cauze fără consecințe sau consecințe fără cauze, acte fără agenți sau agenți fără influență, retorul cel rău reușește cu succes să blocheze definiții și analiza în termeni de cauză și efect. În felul acesta, alegerile sale sunt dispuse în imagini atât de ieftine încât îți poți da imediat seama că vor atrage mințile juvenile".

Alternativa, ieșirea din dialectică, pur și simplu nu poate fi concepută. Reacțiile occidentale cu privire la Rusia sau reflectarea crizei din Ucraina sunt concludente în acest sens.

Trucul de mare succes rămâne acela de a ți se propune două alternative false, privite drept contradictorii. Trebuie neapărat sa faci o alegere, pentru că nu există pentru moment o variantă alternativă, deși, ce-i drept, sinteze dialectice au început deja să fie tot mai des auzite și folosite ("a treia cale", ONU, UNESCO, de pildă).

În acest context, trebuie menționat că dialectica nu reprezintă doar o metodă de cucerire, ci și o ideologie în care unii oameni cred cu fanatism. Același Richard Weaver remarca, într-un eseu despre limbajul retoricii moderne, că în lumea propagandei vei întâlni nu doar practicieni răi, ci și, într-o măsură extraordinară, oameni condiționați de răul făcut de alții. În cazul nostru, dacă lumea se mișcă înainte, potrivit legilor dialecticii, atunci poate singurul lucru rațional de făcut, din perspectiva păpușarului, îl reprezintă alimentarea cât mai multor conflicte și confruntări pentru a parcurge mai rapid stadiile dezvoltării. Din acest punct de vedere, în ultima perioadă, unii oameni dau dovadă că dialectica este luată în considerare foarte serios.

Manipularea lingvistică este doar partea vizibilă a unui proces dialectic, care domină practic aproape toate strategiile politice actuale. Rădăcinile acestei filozofii se pot descoperi în varii concepții religioase, dar pentru ceea ce ne interesează pe noi numele lui Hegel este suficient.

Maestrul și Margarita...

(urmare din p. 18)

Bulgakov va fi mult mai complex, dar simultan simplu și facil de parcurs: romanul are patru straturi destul de clar și ușor de urmărit. Are un strat religios, cu trimiteri spre scene evanghelice, are un strat istoric cu trimiteri punctuale, are un strat mistic foarte puternic și are un strat "bîtovoi", de viață socială cotidiană. Toate sunt aruncate pe față de la început. Un cocteil dement.

Să vă mai spun ceva? De ce are un așa mare succes cartea? Secretul pe cât de simplu pe atât de imposibil de repetat. M&M este poate cea mai cunoscută capodoperă literară la un nivel mediu (nu mediocru) în care se apelează la o mulțime de trucuri plăcute destinatarului: literar, oricât de feroce ar fi fost Stalin era unul cu gusturi medii. Puțină mistică din copilărie, puțină teologie de adolescență, puțină erotică de carnaval, ceva umor nu foarte sofisticat, destulă ironie bună, ceva istorie și multe intrigi administrativ-boeme. A bifat cam tot ce era pe gustul lui Iosif Visarionovici. Cartea are chiar multe momente cu gusturi și glume îndoielnice. Are ceva din romanele bulevardiere.

Atenție. Asta nu o face mai puțin capodoperă. Ba din contra: mie mi se pare că a păstra această formulă complexă dar simplă și totul dus la limita "mediocrului" fiind aproape genială este ceva foarte greu de atins. E muncă de farmacist, de mare bijutier nu doar stilistic, ci și de construcție și dozaj al genurilor. Romanul este un elixir perfect. Are și tragedie, are și ironie, are de toate pentru toți. Poate și de asta e foarte greu de detronat un astfel de roman popular care unește cultura înaltă cu cea populară, de masă.

Aș mai destăinui ceva – M&M este o scrisoare către Diavol. Atenție: aparent justifică răul însă în spate se ascunde felul în care este construită munca și lupta cu Diavolul politic și cotidian. Aceasta este marea intrigă. Dacă vreți să știți cum lucrează Bulgakov cu Diavolul atunci citiți acest roman. Ei bine, acest elixir salvator împotriva răului, acest "Graal minune" adresat doar Diavolului, romanul "Maestrul și Margarita", iese la iveală după treizeci de ani din adâncurile temnițelor răului și devine bun public din care se vor înfrupta toți. Cu o plăcere nebună.

La marele bal, carnavalul stalinist, Woland îl întreabă pe Maestru: care e visul tău? Eu nu mai am nici un vis, răspunde el. Woland nu va rezista mult și va părăsi Moscova.

Mihail Bulgakov e pe moarte și tot așteaptă telefonul de la Stalin. A sunat sau nu a sunat Stalin la Bulgakov? Nu vă spun. În roman aflați totul.

Aoleu, mai am de scris două pagini și nu am zis nimic de Motanul Behemot , cel mai tare motan din literatură. Aoleu, dă borșul în clocot. Mergeți și puneți mâna pe carte. Diavolul Bulgakov vă așteaptă.

Mihai Barbu

Cavalerii smochinului singuratic. De pe plaja însorită...

Un smochin poate trăi cam 80 de ani și, uneori, el ne poate oferi chiar și trei recolte pe an. A intrat în viața lumii cu 9.400 de ani înainte de Hristos și a rezistat până în zilele noastre. Arheologii au găsit dovada existenței lor pe Valea Iordanului când, în urma unor săpături de rutină, au dat de urma unor smochini fosilizați. Trei mari religii socotesc smochinul un arbore cum nu mai există altul pe pământ. Profetul Mahomed îl consideră un arbore coborât direct din Paradis pentru că fructele lui nu au sâmburi. Budha a atins iluminarea la umbra unui smochin bătrân. Din acest motiv, smochinul e arborele național al Indiei. Îl întâlnim în *Biblie*, în *Evanghelii*, în *Vechiul Testament*, în *Noul Testament* și în *Cântarea cântărilor.* După căderea în păcat, Adam și Eva și-au ascuns goliciunea acoperind-o cu frunze de smochin. În Roma antică, smochinul era considerat un arbore sfânt pentru că, la umbra lui, lupoaica i-a alăptat pe Romulus și Remus. Iisus l-a folosit în pildele sale: „Când mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze, cunoașteți că vara e aproape. Asemeni și voi, când veți vedea toate acestea să știți că este aproape, la uși. Adevărat vă zic vouă că nu va trece neamul acesta, până nu vor fi toate acestea. Cerul și Pământul vor trece dar cuvintele Mele nu vor trece". Cu toate aceste mari omagii care i se aduc, falnicul smochin are nevoie, ca să fie polenizat și să dea rod, de ajutorul neprecupețit al unei biete viespi numite Blastofaga. Cine suntem noi, cei care ne-am petrecut vara la umbra lui? Iaca, niște blastofage bronzate care am vrut să-i sporim, cum ne-am priceput mai bine, a vieții sale taină. Vă prezentăm și noi o parte din recolta noastră, acum când mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze...

Ca să fii profesor de engleză, română sau de oricare altă limbă, moartă sau vie, trebuie să te îndrăgostești de povești și de literatură. La început încerci să vezi lucrurile din punctul de vedere al altcuiva. Apoi, cauți să ocupi un loc diferit de al lor.

E cât se poate de clar: Celibatul nu este ereditar

Monsieur Richard era stâlpul literar al unui radio local din Hexagon, acolo unde ducea în spate o emisiune de mare succes. O dată pe săptămână, el le citea numeroșilor săi ascultători câte o poveste de viață. Toate erau palpitante și te țineau cu sufletul la gură, de la început și până la sfârșit. Cum reușea să facă Monsieur Richard această scamatorie literară?, l-am chestionat pe amicul Gaston care, cu această evocare, ne stârnise curiozitatea. "Ca să spui o poveste îți trebuie simțul buclucului", a rezumat el toată această tehnică de inginer al sufletului omenesc. Și ne-a spus următoarea poveste...

"Se sprijinea pe balustradă, urmărind luminile Marsiliei cum se retrăgeau, pe nesimțite, în noapte. Se afla în Vieux Port, acolo unde mirosul de pește și fructe de mare venit dinspre piața din Quai des Belges atrăgea mușteriii ca un magnet. Nici eroina noastră nu a scăpat de farmecul discret al vechiului port. A căutat un local popular unde și-a comandat „une bouillabaisse, s'il vous plait!" pentru a-și astâmpăra foamea și pentru a simți, cu un moment mai devreme, chemarea suavă a depărtărilor. Apoi, și-a cumpărat un bilet pentru primul feribot, absolut la întâmplare. Destinația? Departe, cât mai departe cu putință. Îi venea să plece spre Chateau d'If și, acolo, să intre într-o recluziune voluntară. Timp de patru ani, cei doi amanți se mințiseră reciproc și își găsiseră, astfel, o fericire pe care nu mai sperau s-o întâlnească. Patru ani de întâlniri pe furiș, de momente clandestine care nu vor putea fi uitate dar, la un moment dat, au presimțit c-a sosit vremea sfârșitului. Venise timpul ca el să se întoarcă la nevastă iar ea - la bărbatul ei. (Am uitat să vă destăinuiesc faptul că nici el, nici ea nu erau căsătoriți, a făcut pe uitucul Monsieur Richard...) Amândoi mințiseră, crezând că celălalt spusese adevărul și numai adevărul. Când au descoperit, cu uimire, că niciunul nu era căsătorit, că în tot acest timp au fost liberi, tot farmecul poveștii lor s-a dus pe apa sâmbetei". Timpul a trecut și cel care a spus această poveste la radio, s-a reîntâlnit cu Ea. Tot acolo, unde s-au văzut prima oară. „E mai bine că a plecat el", i-a zis ea. Și, înainte de a-și lua rămas bun, a mai adăugat: „De multe ori suntem mai fericiți atunci când ne prefacem". Sau, ca s-o cităm exact pe franțuzoaica noastră, o s-o facem chiar pre limba ei: suntem fericiți „quand on joue la comedie!"

Orice ieșire din ceva este o intrare în altceva

Era greu, după povestea pe care ne-a spus-o Gaston, să mai aduci vorba sau să mai inventezi o altă întâmplare cu bărbați și femei, la fel de plină de miez sau de viață privată. Japonezul Mifune a încercat să rezume ce a văzut el într-un serial de-al lor: o acțiune browniană care se petrece într-un zgârie nori din Tokio. Fără tatami, fără tzunami, pur și simplu, cu niște eroi debusolați aflați într-un furnicar de dimensiunea unui cartier dintr-un oraș de-al nostru. "Ați observat că nevasta e ființa după care bărbatul tânjește cel mai puțin?" „Nu, n-am observat", am răspuns noi, cei de față. „Ați observat care e femeia după care bărbatul tânjește cel mai mult?" „Nu, n-am băgat de seamă..." „După nevasta altui bărbat...", ne-a confirmat Mifune Ono. Câteva neveste nefericite au constatat, pe pielea lor, că afirmațiile pe care tocmai le-a enunțat companionul nostru erau conforme cu realitatea. Ele locuiau, la etaje diferite, în acel zgârie nori din capitala niponă. Au deschis larg ochii lor oblici și au mers la o femeie clarvăzătoare ca să rezolve problema. "Care e soluția ca să fim și noi la fel de fericite precum sunt bărbații noștri?" Clarvăzătoarea le-a programat pe fiecare pe rând și le-a spus, fiecăreia în parte, același text ce conținea o idee fixă: „Externalizați sexul!" Doamnele au fost șocate sau, poate, doar au mimat acest șoc cultural&erotic dar, în final, s-au dat pe brazdă. Iar cuplurile din acest zgârie-nori au trăit fericite până la adânci bătrânețe. Morala? „Dacă tu nu le-o (s)pui, ele nu au cum s-o repete..."

Lalelele sunt prea emoționate, aici e iarnă. (Sylvia Plath)

Ea se exprima greoi, avea o paralizie parțială a feței, și prefera să scrie pe tablă. Nici scrisul nu îi era drept, începea pe la jumătate din partea stângă a tablei și, când să-și termine ideea, textul o lua, nărăvaș, spre partea din dreapta sus. Copiii își băteau joc de ea și domnișoara profesoară de română le suporta măgăriile cu stoicism. Anii au trecut și pe la noi prin Vale, ca nouri lungi pe șesuri. Într-o toamnă, la școala noastră venise, cu repartiție, un profesor care ținea morțiș să ne învețe limba rusă cântând. Avea niște ochi bulbucați, ca de broască, și copiii l-au poreclit în fel și chip. Îi ziceau, dracu' știe de ce, „Mokfei" sau „Tuzu de ghindă". N-am învățat mare lucru de la el pentru că mereu repeta, ca un papagal, „nikto ne șușuiet" („nimeni să nu vorbească") pentru că în clasă era o gălăgie infernală. D-ra profesoară de română și tovarășul profesor de limba rusă se ignorau reciproc. Fiecare își ducea crucea singur. Colegii din cancelarie aveau ambiția să-i cupleze dându-le exemplul clasic cu uniunea firească dintre un sac și petecul său. Dar ei erau de neclintit pentru că fiecare aștepta să îi apară de undeva, de după colț, ceva mai bun. Fericirea deplină, ca să mă exprim prozaic. Plictisiți de atâta așteptare, au căzut de acord că, în lipsă de ceva mai bun, erau făcuți unul pentru altul. El a cerut-o de nevastă și ea a acceptat fără a-și face mari iluzii că biata lor poveste de amor sărac o să dureze. Au făcut o cerere către Sfatul Popular ca să primească o locuință din fondul de stat destinată tinerilor căsătoriți. Le-a fost repartizat un apartament la etajul trei într-un bloc proletar care nu era racordat la rețeaua de gaz metan. „Trebuie să faceți și mișcare, aveți meserii cam sedentare..." Nu după multă vreme au avut, împreună, o fată care nu semăna cu nici unul din ei. A fost, în cazul ei, un fel de răzvrătire a unor minunate gene recesive care abia acum binevoiseră să iasă la suprafață, le-a explicat doct colega lor de biologie. Fata lor era frumoasă și mândră-n toate cele, iar părinții ei au trăit fericiți până aproape de pensie. Vremurile erau în schimbare, poetul târgului susținea că-i răcoare pe itinerar. Au simțit asta și elevii, și profesorii lor. Frigul le intrase, tuturor, adânc în oase și în case. Așa se face că Mockfei, după ce a venit de la școală, a coborât în pivniță să aducă la suprafață o găleată de cărbuni. „Lalelele sunt prea emoționate, aici e iarnă", i-a zis el nevestei, după ce a privit, trist, florile-i din glastră. A coborât scările, a deschis ușa pivniței, a ales câțiva bulgări mari de cărbune, i-a așezat în găleată, a pus lacătul pe ușă și s-a îndreptat spre scări. Și-a făcut curaj și a făcut primii pași. Nu mai era tânărul de altădată, scările îi păreau tot mai multe și tot mai înalte. A urcat doar trei dintre ele, a făcut un atac de cord și a murit pe loc. Doamna profesoară nu s-a mai măritat niciodată. Era convinsă că atunci când ne naștem sufletul nostru se rupe în două. Persoana care are cealaltă jumătate a sufletului e sufletul tău pereche.

Dacă este un lucru nepotrivit de spus, cineva îl va spune

Sean Hill e un american puturos din Austin, Texas, acolo unde trăiește cu nevasta, cu cei patru copii și cu o groază de câini. Ambiția lui e să scrie numai romane, dar să nu fie mai lungi de câteva fraze. El ne-a cerut voie să intre și el în vorbă și să ne spună câteva scurte povești despre dragoste și viață. „Bine, Sean, treacă de la noi. Give us five!", au acceptat, îngăduitori, Cavalerii smochinului singuratic. **„Unu!"**, au început cavalerii să numere în cor: „Nana se legăna în balansoarul ei vechi de lemn. *Timmy, tu ai fost întotdeauna preferatul meu*", a spus ea. El s-a uitat lung la ea și i-a zis: *Nana, eu sunt Bobby...*" **„Doi!"** "Erau făcuți unul pentru altul, locuiau în același bloc, dar nu s-au întâlnit niciodată. Trăiau în lumi diferite. El era pe Facebook, ea era pe Twitter". **"Trei!"** „Cafeaua îl chema, din nou, pe Alex în bucătărie. Era ascultător și a dat pe gât a cincea ceașcă. Acum simțea cum își controlează trupul. Acum nu mai era Alex ci era altcineva". **„Patru!"** „*Ești o vacă!*, i-a zis fermierul. *Ba sunt un câine!*, i-a zis Vaca. *Dovedește-mi!* Și fermierul a aruncat mingea pe pajiște. Vaca i-a adus-o înapoi. *Bine, m-ai convins, de-acum poți să dormi în casă!* **„Cinci!"** „Kim a fost foarte uimit când a găsit-o pe Donna în pat cu o capră. *Cum ai putut să-mi faci una ca asta?, a întrebat el. Am crezut că mă iubești doar pe mine!* N-a primit nici un răspuns din partea caprei".

EPILOG

Ca să fii profesor de engleză, română sau de oricare altă limbă, moartă sau vie, trebuie să te îndrăgostești de povești și de literatură. La început încerci să vezi lucrurile din punctul de vedere al altcuiva. Apoi, cauți să ocupi un loc diferit de al lor. Iar când ești în mijlocul unei povești, te afli într-o stare a posibilului, spre deosebire de orice stare de opresiune în care te afli când trăiești în viața reală. „Textul prinde viață, îți vine să dansezi și să intri în dialog cu el. Uneori îți place un poem atât de mult încât, de fiecare dată când îl citești, înveți ceva nou și te simți transformat. Sau transfigurat. E o relație foarte complicată, dar e una loială". Așa gândea și încerca să-și convingă și pe alții profesorul Bill Dobson, un cadru didactic care a dat de belea, într-un serial american despre lumea universitară. Acolo trebuie să stai mereu cu ușa larg deschisă atunci când vreo studentă vrea să-ți ceară părerea despre vreun roman. Și dacă nu ai studenți la cursuri atunci riști ca administrația să te scoată cât mai repede la pensie. Și ești pe val dacă, la cursuri, vorbești despre sex, așa cum l-au văzut autorii din literatura clasică și contemporană. Pentru că, de când e lumea și pământul: Naomi Rapace și Johny Capace/ Se iubesc. Și n-avem ce le face!

Mariana Şenilă-Vasiliu

Arta între etică și estetică

În materie de artă și artiști, Hitler a avut două mari slăbiciuni, pe arhitectul Albert Speer, „dragostea nefericită a lui Hitler”, cum se autocaracteriza acesta, și pe Arno Breker, sculptorul oficial al celui de-Al Treilea Reich. În materie de pictură nu i se cunoaște Führerului vreun artist favorit anume, însă orice tablou cu subiectul „Leda cu lebăda” expus era cert că va primi atât admirația lui Hitler, cât și premiul cel mare. Atracția pentru acest subiect este dovadă ca manifestare subconștientă a sexualității deviante a acestuia. Una din ele...

După încheierea războiului, implicațiile lui A. Speer, în calitate nu de arhitect, ci de ministru al Armamentului - cu date concrete privind activitatea sa din acea perioadă - a compărut în fața Tribunalului Internațional de la Nürnberg care l-a condamnat la 20 de ani de închisoare, răgaz pe care l-a petrecut în temnița Spandau de lângă Berlin. Judecat de un tribunal de denazificare, Arno Breker s-a ales doar cu o amendă simbolică de 500 de mărci. Faptul este cunoscut, ce se știe mai puțin este că într-o discuție purtată cu judecătorul, un comunist proaspăt scăpat dintr-un lagăr de concentrare, după încheierea procesului, acela și-a arătat admirația și l-a felicitat pe Breker pentru opera sa sculpturală.

Astăzi, din sculptura lui Arno Breker din perioada nazistă nu s-a mai păstrat aproape nimic. Singure imaginile fotografice au rămas mărturie ale trecutului său artistic. În iulie 1980, când a împlinit vârsta de 80 de ani, sculptorul a declarat: „Oficial sunt mort. Am trăit 30 de ani în mocirlă și știu că asta nu va schimba nimic în timpul vieții mele. Sunt un criminal, se zice, pentru că am lucrat pentru naziști. În realitate, n-am nicio legătură cu politica, sunt un artist și din cauza talentului meu am primit comenzi mari. Asta-i tot”. Din primele cuvinte s-ar putea crede că Breker își punea cenușă în cap pentru cele petrecute în timpul celui de-Al Treilea Reich, însă ele sunt contrazise de restul declarației. Voluntar ori ba, un artist face politică prin atitudinea și mai cu seamă prin creația sa. Pe sculptorul Barlach, un opozant al regimului, talentul nu numai că nu l-a salvat, ba, din contră, a atras trăsnetele naziștilor care i-au interzis nu numai să expună, ci a primit și interdicția de a lucra pentru sine. I-au fost distruse și lucrările anterioare și litografiile. Și Barlach și Breker au traversat aceeași sinistră perioadă istorică, însă fiecare a ales dacă se înregimentează sau nu în linia propagandistică politico-artistică nazistă. Cât despre talent, prin forța viziunii sale, Barlach depășește mediocritatea aurită a lui Breker. Cu toate că i-au fost trântite ușile sălilor de expoziții în nas, cu toate că s-a interzis jucarea pieselor sale, Barlach a avut talente multiple, printre care și pe cel de scriitor și dramaturg, cu toate că a fost exilat în propriul atelier, sculptorul n-a cedat în fața presiunii politice naziste. Breker? Vine cu mult entuziasm și idei trase pe linia oficială în întâmpinarea politicii artistice naziste, în mod special a lui Hitler, ceea ce l-a făcut pe Bernard Noël, autorul volumului „Arno Breker et l-art officiel” să tragă paradoxala concluzie conform căreia „este prea posibil ca Arno Breker să nu fi fost niciodată hitlerist pur și simplu pentru că Hitler i se părea brekerist”. Privind prin ochelari de cal, Breker a afirmat sus și tare că „în timpul regimului național-socialist niciun artist nu a avut niciun fel de griji”. Ce uită sculptorul lui Hitler este faptul că artiștii „degenerați”, de atâta ocrotire și bine din partea regimului nazist au fost nevoiți să emigreze, să se autoexileze. Ce-i drept, la un moment dat, Hitler a dispus printr-un ordin special să fie aduși de pe front o serie de artiști talentați, altminteri ce muzicieni ar mai fi cântat la Festivalul de la Beyreuth, cine i-ar mai fi făcut portretele, ce arhitecți i-ar mai fi satisfăcut ideile aberante și ce sculptori ar mai fi împodobit monumentala, a se citi supradimensionata, arhitectură, cu simbolistica ariano-nazistă? Cel însărcinat cu îndeplinirea ordinului dat de Führer, conform spuselor lui Breker, ar fi fost chiar el.

În apărarea lui Breker nu poate fi adus decât un singur argument: sculptura monumentală este una din ramurile cele mai grele și costisitoare ale artei și a depins întotdeauna de comenzi. Mormântul papei Iuliu al II-lea, conceput simplu și realizat doar parțial, a rămas neterminat după moartea pontifului din lipsă de interes a succesorului care nu a mai fost dispus să achite restul lucrărilor. Din cele 40 statui prevăzute să împodobească mormântul, n-au fost executate decât câteva. Întreținerea atelierului, exploatarea marmurei de Carara necesară, muncitorii și ajutoarele trebuiau plătiți. Dar munca artistului? Singure comenzile puteau și pot însă să asigure finanțarea unor astfel de lucrări. Pe de altă parte, nu toți sculptorii au avut curajul de a-și impune punctul de vedere personal așa cum a procedat Michelangelo, care i-a trântit papei porțile Sixtinei în nas, condiționând vizionarea picturii abia la sfârșit. „Nu te poți înțelege cu el”, afirma iritat papa Iuliu al II-lea. Mai rău încă, în timpul conflictelor dintre republicanii florentini și papă, înfuriat, Michelangelo, care era republican și florentin, a pus să fie topit portretul în bronz al papei, din care a turnat un tun botezat „Iulia” cu care a tras în armata papală.

După încheierea războiului, cariera lui Breker părea încheiată, însă lucrurile n-au stat chiar așa. E adevărat că marile comenzi de sculptură monumentală avute în perioada nazistă au dispărut, însă „arta” lui sculpturală continua să placă și deseori șefi de state și persoane particulare cu dare de mână i-au asigurat în continuare comenzi care să-l susțină financiar. De la portretul ecvestru al regelui Marocului, Mahommed al V-lea, la Leopold Sedar Senghor și Conrad Adenauer, de la istoricul și diplomatul Mechin, care se exprimase, în perioada „colaboraționistă” elogios la adresa sculpturii lui Breker, la Céline, Montherlant, Paul Morand, Roger Peireffitte, Salvador Dali, Erza Pound, Jean Cocteau, Jean Marais, dirijorul W. Kempf și alții, cu toții i-au încredințat comenzi de portrete. Ele se alătură galeriei de busturi ale celor mai de seamă personalități naziste, începând cu von Hindenburg - care nu era nazist, dar care forțat de împrejurări îi asigurase lui Hitler accesul la putere numindu-l cancelar - la Göebels, sinistrul ministru al propagandei, Alfred Rosenberg, ideologul regimului nazist. Un lucru se spune că nu l-a făcut, portretul lui Hitler. Informația e dezmințită de revista spaniolă „Arte” nr. 92/2006, din moment ce un astfel de portret trebuia să figureze în expoziția dedicată lui Breker din landul Schlesig - Holstein din același an. Un fapt care demonstrează cât de versatile pot fi lucrurile chiar și în artă, este „Catedrala de lumini”, realizată de Breker cu ajutorul unor proiectoare antiaeriene, 130 la număr, ce luminau cerul nopții. Ideea, aparținându-i în exclusivitate, a fost preluată, fără a se sufla un cuvințel despre ea, de americani care au reluat-o făcând același lucru pe locul turnurilor Gemene dispărute în urma atentatelor teroriste din 2001. Cu o carieră începută și continuată cu succes în perioada nazistă - 90% din sculpturile eroico-simbolistice realizate în acest interval de timp au fost distruse - Breker a făcut vira ancora, realizând, probabil, la sugestia lui Senghor, în anii 1950, un monument al „Eliberării Africii”. Fostul apologet artistic al teoriilor privind superioritatea rasei ariene a devenit peste noapte apărătorul „suboamenilor”... Ce se mai poate crede despre deontologia etică și artistică a lui Breker când ea se schimba în funcție de cum bătea vântul politic? După ce, în 1940 sculptase „Acvila”, simbolul nazismului, în anii 1960 s-a reprofilat pe teme cu conținut uman: „Ecce homo”, „Reînvierea”, „Icar” și „Omul care cade”, pe care le-a cioplit cu aceeași daltă cu care sculptase în cei 30 de ani petrecuți în „mocirlă”, cum singur mărturisea, „Partidul”, nazist, se înțelege, și Wermachtul. Ce legătură putea fi între tragicul Iisus iubitor de oameni (vezi „Ecce homo”) și „Omul cu spada” sau „Wermachtul” ce cotropise Europa, călcând în picioare și omorând milioane de oameni? Da, arta este estetică, dar în același timp, trebuie să fie și o luare de poziție etică. Și mai e ceva, nu subiectul ridică opera de artă pe culmi - cel mai adesea genul acesta de teme a dus la o artă umflată, lustruită și meschină a cărei piață de desfacere este arta oficială -, ci arta născută din adevăr, trăire autentică și destulă suferință. În niciun fel nu-l poți alătura pe Breker și sculptura lui tragicului în viață, artă și simțire care a fost Barlach. Comparat cu Michelangelo pe chestiuni formale total superficiale, Breker n-are nici în clin nici în mânecă cu taifunul artistic al sculptorului renascentist la care, închis în cușca de carne și oase, trupul se contorsionează încercând să elibereze spiritul. La Breker, platitudine în idei, lipsă de formă în exprimare, el mimează ceea ce în realitate îi lipsește. Gesturi teatrale, ridicole în loc de idei, lustruială în loc de zvâcnet creator, asta e sculptura lui Breker. De aceea, îi este și relativ ușor să treacă dintr-o parte în cealaltă fără remușcări sau crize de conștiință etică și estetică.

De dreapta sau de stânga, totalitarismul de tip hitleristo-fascist și cel de tip comunist au funcționat, în toate cele, în oglindă. În ambele cazuri cultura și arta au fost profund afectate în același mod: li s-a cerut, ori mai degrabă li s-a impus artiștilor, să slujească fără crâcnire respectivele ideologii și politicile cultural-artistice decurse din ele. Lozinca „Cine nu-i cu noi e împotriva noastră” a fost aplicată și în acest domeniu, care ar fi trebuit să fie cel al libertății totale. N-a fost să fie așa, s-a făcut totul pentru înregimentarea, inclusiv spirituală în ceea ce, inspirat, un cineast polonez a numit „Cadrul de fier”. Dacă s-ar înlocui svastica cu secera și ciocanul sau invers, s-ar vedea fenomenul hidos al suprapunerii artistice al creațiilor fascist-hitleriste și comuniste care merg până la confundare: același avânt, același eroism, aceleași steaguri, aceiași mușchi de oțel și același fanatism orb se poate citi pe fețele soldaților sau ale muncitorilor reprezentați în pictură, grafică și sculptură, indiferent că e vorba de hitlerism sau comunism. Toate aceste așa-zise opere de artă s-au născut din violul ideologic la care au fost supuse mințile, chiar și ale celor mai talentați artiști care n-au putut rezista presiunii în blestemații ani ai perioadei din prima jumătate a secolului XX.

Dacă Arno Breker s-a înhămat de bunăvoie carului ideologiei naziste, nu același lucru s-a petrecut cu foarte talentata sculptoriță „sovietică” Vera Muhina.

(va urma)

Astăzi, din sculptura lui Arno Breker din perioada nazistă nu s-a mai păstrat aproape nimic. Singure imaginile fotografice au rămas mărturie ale trecutului său artistic. În iulie 1980, când a împlinit vârsta de 80 de ani, sculptorul a declarat: „Oficial sunt mort. Am trăit 30 de ani în mocirlă și știu că asta nu va schimba nimic în timpul vieții mele. Sunt un criminal, se zice, pentru că am lucrat pentru naziști. În realitate, n-am nicio legătură cu politica, sunt un artist și din cauza talentului meu am primit comenzi mari. Asta-i tot”

arte

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Lansarea cărţii cu titlul „Procesele Reeducării. 1952-1960”, de Mircea Stănescu, eveniment editorial coordonat şi moderat de scriitorul Jean Dumitraşcu.

■ Prelegerea cu tema „Titani ai Culturii Universale. Wolfgang Amadeus Mozart”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană”, susţinut de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universităţii Piteşti.

■ Prelegerea cu tema “Momente ale poeziei contemporane. Lirica feminină”, în cadrul Clubului literar-artistic “Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Mona Vâlceanu.

■ Spectacolul de folk hop “Barbari fără bărbi”, susţinut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, cantautor, scriitor.

■ Lansarea romanului “Bahadino, Copilul Păcii”, de Salah Mahameed, eveniment editorial care a avut loc în cadrul proiectului “Ferestre Culturale”, coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber.

■ Prelegerea cu tema „Urmuz (I)”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme Culturale în Emoţii Raţionale”, susţinut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba şi literatura română Lucian Costache

“Ferestre Culturale”: Lansarea romanului “Bahadino, copilul păcii”

■ Prelegerea cu tema „Nicolaus Cusanus, <Coincidentia Oppositorum>” în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie şi Istorii cu Marin Toma”, coordonat de redactorul-şef al revistei-document „Restituiri Piteşti”, dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema “Papucii lui Mahmud”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul “Literatura Română Necanonică”, susţinut de scriitoarea, profesoara de limba şi literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prelegerea cu tema „Secolul al XVI-lea muntenesc”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Biografii de Excepţie”, coordonat de muzeograful şi scriitorul Octavian Dărmănescu.

■ Recitalul liric cu tema “Trece un cântec peste veacuri”, susţinut de poeta şi traducătoarea Paula Romanescu.

■ Prelegerea cu tema “Război în Europa”, susţinută de istoricul Ştefan Dumitrache, viceprimarul municipiului Curtea de Argeş.

■ Prelegerea cu tema „Despre Fericire”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală „Arta Devenirii”, susţinut de scriitoarea Silvia Grigore.

■ Prelegerea cu tema “Femeile Tunisiene, Trecut şi Prezent”, în cadrul proiectului “Ferestre Culturale”, coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, având-o invitată pe E.S. Raja Jhinaoui Ben Ali, Ambasadorul Extraordinar şi Plenipotenţiar al Republicii Tunisiene în România. Evenimentul a fost organizat în parteneriat cu Clubul Româno-Arab de Cultură şi Presă şi a stat sub semnul Zilei Independenţei Republicii Tunisiene şi Zilei Mamei în Lumea Arabă (21 martie).

“Ferestre Culturale”: “Femeile Tunisiene, Trecut şi Prezent”

■ Dialogul cu tema „O viaţă dedicată scenei”, în cadrul proiectului sub genericul „Personalităţi Culturale Piteştene”, coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, având-o invitată pe actriţa Luminiţa Borta.

■ Lansarea romanului “Genunea”, de Ion Dogioiu, în cadrul proiectului cultural-educativ “Confluenţe literare”, coordonat de poeta şi profesoara de limba şi literatura română Allora Albulescu.

“Ziua Internaţională a Poeziei”, sărbătorită de Clubul revistei “Cafeneaua literară”, coordonat de directorul publicaţiei, poetul Virgil Diaconu.

Recital poetic sub egida Festivalului „Primăvara Poeţilor”/ „Le Printemps des Poètes” – la Piteşti, eveniment coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu.

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

Bun de tipar

Despre războaie și dictatori

■ BIROCRAȚII VESTULUI. “Evident că paralizia din acest moment a Occidentului e și consecința deceniilor de pacifism cultivat, după al Doilea Război Mondial, de societățile occidentale”, notează Mircea Mihăieș, în numărul 10, din “România literară”, în cronica intitulată “Omul cavernelor 2.0”, comentând războiul din Ucraina. Și tot el continuă: “Obișnuit să asculte glasul alegătorului, politicianul din Vest a devenit un birocrat fără viziune, timorat, terorizat de talk-show-uri, atent la sondaje, nu la realitatea ca atare. Războiul a ajuns, în mentalul colectiv, o abstracțiune tot mai îndepărtată și mai improbabilă. Ba chiar ceva *de prost gust*, după cum se exprima cineva din anturajul meu -, o *absurditate* inimaginabilă în vremurile noastre: *Dar ăștia chiar nu au înțeles că trăim în mileniul III? Ce e cu acest primitivism și cu această sălbăticie a forței brute?* Astfel de considerații pierd din vedere un lucru esențial: natura umană”.

■ MENIREA ROMANULUI ESTE SUBVERSIVITATEA. Apare la editura Humanitas, în colecția “Raftul Denisei”, celebrul dialog purtat de Mario Vargas Llosa și Gabriel Garcia Marquez, în urmă cu 55 de ani, la Lima, într-un amfiteatru arhiplin. Departe de a fi caducă, discuția atinge chestiuni de maximă actualitate, precum menirea literaturii și relația scriitorului cu puterea politică. “La început, îmi plăcea să scriu, fiindcă mi se publicau textele și am descoperit că (...) scriu pentru ca prietenii să mă iubească și mai mult”, declara Marquez. “Dar mai târziu, analizând meseria de scriitor și analizând creațiile altor scriitori, am ajuns să cred că în mod cert literatura (și, mai cu seamă, romanul), are o menire. Nu știu dacă din fericire sau din păcate, dar cred că e o menire subversivă, nu-i așa? În sensul că nu cunosc nicio literatură bună care să servească la ridicarea în slăvi a valorilor stabilite”. Și continua: “Chiar acum pregătesc povestea unui dictator imaginar (...) în vârstă de 182 de ani, care e la putere de atâta timp că nu-și mai amintește când a preluat-o (...) și care e cu desăvârșire singur într-un palat imens, prin saloanele căruia se plimbă vacile și mănâncă portretele, marile tablouri în ulei ale arhiepiscopilor”. Cartea se intitulează “Două singurătăți - Romanul în America Latină” și se anunță la fel de interesantă precum aceea cuprinzând discuțiile Borges-Sabato.

■ PRIN ÎMPRUMUTURI, NU PRIN NOI ÎNȘINE. În numărul din martie al revistei “Apostrof”, Marta Petreu glosează pe tema celor trei crize care scutură azi România - pandemia, războiul și scumpirea combustibililor. “Criza energetică apare, în acest moment, drept teritoriul de acțiune al României însăși, căci statul român însuși decide ce anume face. Statul român putea să amâne momentul liberalizării prețurilor cu doi ani dar, sub guvernarea liberală, s-a hotărât că momentul nu se amână. Fostul premier Câțu a declarat sus și tare, prin septembrie, că este contra oricărei amânări a liberalizării prețurilor. Nu a contat că România nu s-a pregătit pentru acel moment. Acum, ca șef al partidului liberal, Câțu susține la fel. Ce-l mâna și ce-l mână pe el în luptă? Mister. Politica Partidului Liberal istoric - deci din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a fost *prin noi înșine*. Acum pare a fi pe dos. Sau *prin împrumuturi*”.

■ ZI-LE, DOMNU' GEO! De Ziua Culturii Naționale, Președinția României i-a decorat pe “scriitorul Vasile Gheorghe (Geo), Hădrig Ioan, scriitor și Topciu Luan, scriitor și traducător”, motiv pentru care Uniunea Scriitorilor din România a precizat că respectivii nu au fost propuși de aceasta. “Uniunea Scriitorilor a nominalizat, când a fost solicitată, alte nume, cu adevărat semnificative pentru literatura română, dar de care nu s-a ținut seama”. Topciu, Hădrig, Gheorghe (Geo)? Zi-le, domnu' Geo!

■ ROSTUL RĂULUI. În “Dilema Veche”, numărul 935, martie a.c., Andrei Cornea are câteva însemnări “Despre Rău”: “Stoicii spuneau că unul dintre rosturile existenței Răului pe lume este acela de a da virtuții șansa să se manifeste. Mi-am amintit de această idee văzînd la TV oamenii înghesuindu-se să doneze sînge pentru cei din Ucraina (soldați sau civili) la un centru hematologic din București. Acum două săptămîni, centrul era aproape gol. Pe pereți erau lipite afișe care cereau patetic populației să doneze sînge. Și aici, totul s-a dat peste cap aproape peste noapte – de data asta înspre bine. Ce să mai vorbim despre miile de voluntari care îi ajută așa cum pot pe refugiați sau care măcar fac donații în produse și bani! Un curent de compasiune a străbătut aproape brusc o țară, altminteri nu foarte predispusă, la modul general, la generozitate. Însă vreau să fac o mărturisire: dacă eu aș fi făcut lumea, m-aș fi preocupat mai puțin să creez oamenilor ocazii pentru a-și arăta compasiunea și generozitatea, dacă prețul este invazia Răului. Dar n-am făcut-o”.

■ CHINA ȘI SOCIAL MEDIA. “Pentru cea mai mare parte a istoriei ei, China a ignorat – sau chiar disprețuit? – toate competițiile sportive care erau atât de răspândite și populare în lumea vestică. Învățații ai dinastiei Qing le asociau chiar cu domeniul nedemn numit laolizhe (oameni ce se sprijină exclusiv pe forța fizică)”, notează Dumitru Radu Popa, în articolul “Jocuri politice și jocuri olimpice”, găzduit în numărul din martie al revistei “Convorbiri literare”. În modernitate, China și-a revizuit poziția istorică, înțelegând că întrecerile sportive (și, mai ales, Jocurile Olimpice) reprezintă un bun prilej de promovare internațională. La începutul anului, China a fost gazda JO de iarnă. Eforturile sale de imagine s-au lovit însă de proteste privind drepturile omului și politici sanitare.

“La o conferință de presă cu întrebări și răspunsuri, înainte de Olimpiadă, un oficial al organizatorilor chinezi a avertizat în termeni clari participanții (atleți, antrenori, arbitri) că orice comportare sau discurs ce contravin legilor și regulațiilor Chinei vor fi cu severitate pedepsite! Ca să mai îndulcească puțin această pastilă amară, și să mai ridice, cât de cât, prestigiul oarecum „șifonat” al Chinei, Guvernul de la Beijing a decis să folosească din plin social media, ca să mai dreagă ce era de dres. Astfel, un contract înscris cu registrația oficială a agenților străini, în Washington DC, arată că diplomați chinezi au plătit o firmă de consulting din New Jersey pentru aproximativ 3-4 milioane de intervenții pe Tik Tok, Instagram și Twitch, care să sublinieze și ilustreze *momentele cele mai emoționante, reușitele deosebite* și alte aspecte însorite ale Olimpiadei (citatele sunt în spiritul contractului!)”.

■ CĂRTĂRESCU TÂNĂR. O excelentă parodie publică Alexandru Seres, în numărul din martie al revistei “Familia”, sub titlul “Cărtărescu tânăr”. Iată un fragment care ne scutește de orice comentariu:

“'86 spre '87, ce iarnă! (...)
Te iubeam dar tu nici nu te uitai la mine.
Erai mai dulce ca limba lui Neculce
Și grasă
Ca o bucătăreasă
Erai șic ca o felie de măr rasă.
Cu țîțele tale plutind în aspic
Făceai furori la teatrul foarte mic
Și cînd treceai pe lîngă Nottara în ținută de gală
Plesnea de invidie afișul cu cântăreața cheală (...)”.

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Ultimul domino

Într-un final s-a întâmplat minunea și șirul care părea de nesfârșit al marilor concerte care se tot anulau sau reprogramau s-a terminat, după mai bine de doi ani de pauză. Iar primul eveniment la care-am avut privilegiul de a participa a fost unul pe care-l așteptam de o grămadă de ani, încă din perioada în care nici nu se discuta de o eventuală reunire Genesis. Numai că, în urmă cu câțiva ani, Phil Collins, Mike Rutherford și Tony Banks s-au decis să mai facă niște concerte, după ce-au scos și un album cu cele mai bune piese ale lor, intitulat „The Last Domino?”. Inițial au vrut să concerteze doar în Marea Britanie, după care s-au milostivit și de restul lumii și-au programat concerte și în vestul Europei, mai ales că pandemia dădea semne de relaxare. Așa am reușit să-i prind la Köln, la mijloc de martie 2022, într-un concert pentru care guvernul regional a dat dispensă specială de la regulile anti-Covid. Dar a meritat, de la primele acorduri ale piesei de deschidere, Dead Already a lui Tom Newman, de pe coloana sonoră a lui American Beauty, și până la poza de final, cu Phil Collins în baston, fiul lui, Nicholas, care i-a preluat rolul de baterist, cei doi colegi celebri anterior menționați, și Daryl Stuermer, vechi colaborator al trupei. Între cele două momente am avut parte de un recital istoric de peste două ore, cu cele mai importante hituri Genesis, de la „I know what I like (In your wardrobe)” din 1974 la „I can't dance” din 1991. Cel mai impresionant a fost, firește, Phil Collins, care nu mai poate cânta decât așezat pe un scaun, ceea ce, din fericire, n-a avut decât un efect foarte limitat asupra vocii sale emblematice. E drept, nu mai sună la fel de bine cum suna în urmă cu 4 ani, când l-am văzut în concert solo, dar eventualele deficiențe au fost acoperite cu ajutorul celor doi vocaliști de acompaniament. În plus, o contribuție decisivă la un concert de povestit nepoților au avut-o cei patru instrumentiști de pe scenă, în frunte cu Mike Rutherford, la fel de înalt și de valoros, acum și cu ochelari. Tony Banks a fost și el magistral la clape, reușind să redea ca nimeni altul acel sunet specific Genesis-ului din epoca de început. Iar juniorul lui Phil Collins știe bine meserie și e limpede că se află la locul potrivit într-o trupă legendară. Acolo unde, paradoxal, cele mai tari solo-uri au venit de la Daryl Stuermer, o surpriză extrem de plăcută. Cu toții au început în forță, cu versiunile clasice ale unor single-uri cunoscute, după care, mai pe la mijloc, a fost un moment acustic de mare emoție, cu un extraordinar „The Lamb lies down on Broadway”. Iar în a doua parte a show-ului am avut parte de piese mai vechi și mai noi, pentru ca finalul, apoteotic, să fie asigurat de „The Carpet Crawlers”, extras superb de pe ultimul album al lor cu Peter Gabriel (marele absent al reuniunii, de altfel). După care am plecat bucuros că am asistat la un spectacol greu de egalat, cu o trupă care va rămâne mereu în elita muzicii din toate timpurile.

Număr ilustrat cu lucrări de IOAN MARCHIȘ.

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Textele, cărțile, fotografiile, materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2022, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

JEAN-PAUL SARTRE: Greața (1938)

Jurnal

Traducere din limba franceză de CRENGUȚA MĂLĂIAȘ

Ei bine, mi-e teamă. Nu este că viața mea este bogată, nici grea, nici prețioasă. Dar mi-e frică de ce se va naște, va pune stăpânire pe mine – și mă va duce unde? Va trebui să plec din nou, să las totul în urmă, cercetările mele, cartea mea? Mă voi trezi peste câteva luni, peste câțiva ani, epuizat, dezamăgit, în mijlocul unor ruine noi? Aș vrea să văd clar în mine înainte de a fi prea târziu.

Luni, 29 ianuarie 1932

Mi s-a întâmplat ceva, nu mă mai pot îndoi. A venit ca o boală, nu ca o certitudine obișnuită, nu ca un dat. S-a instalat încetul cu încetul; m-am simțit puțin ciudat, puțin jenat, atâta tot. Odată ajunsă în locul în care nu s-a mișcat, a rămas tăcută și am putut să mă conving că nu am nimic, că a fost o alarmă falsă. Și acum înflorește. Nu cred că profesia de istoric este potrivită pentru analiză psihologică. La noi, avem de-a face doar cu sentimente întregi cărora le punem nume generice precum Ambiție, Interes. Totuși, dacă m-aș cunoaște câtuși de puțin, acum ar trebui să-mi fie de folos asta.

În mâinile mele, de exemplu, există ceva nou, un anume fel de a-mi apuca pipa sau furculița. Sau poate că furculița are, acum, un alt fel de a se lăsa apucată, nu știu. Cu puțin timp în urmă, când eram pe punctul de a intra în camera mea, m-am oprit brusc, pentru că simțeam în mâna mea un obiect rece care-mi reținea atenția printr-un soi de personalitate. Am deschis mâna, m-am uitat: pur și simplu țineam zăvorul ușii. În această dimineață, în bibliotecă, când Autodidactul a venit să mă salute, mi-a luat 10 secunde să-l recunosc. Vedeam o față necunoscută, abia o față. Și apoi era mâna lui, ca un vierme mare, alb, în mâna mea. I-am dat drumul imediat și brațul a căzut moale. Pe străzi, totodată, există o cantitate de zgomote suspecte. Deci s-a produs o schimbare în aceste ultime săptămâni.

Dar unde? Este o schimbare abstractă care nu se fixează pe nimic. M-am schimbat eu? Și dacă nu sunt eu, atunci este această cameră, acest oraș, natura; trebuie să aleg. Cred că eu m-am schimbat: este cea mai simplă soluție. Totodată cea mai dezagreabilă. Dar în sfârșit trebuie să recunosc că eu sunt subiectul acestor transformări bruște. Ceea ce se întâmplă, e că gândesc prea rar; atunci o grămadă de mici metamorfoze se acumulează în mine fără să-mi dau seama și apoi, într-o bună zi, are loc o adevărată revoluție. Asta e ceea ce a dat vieții mele acest aspect contrariat, incoerent. Când am părăsit Franța, de exemplu, au existat oameni care au zis că am plecat dintr-un capriciu. Și când m-am întors acolo, deodată, după 6 ani de călătorie, tot am fi putut foarte bine să vorbim de un capriciu. Încă mă văd, alături de Mercier, în biroul acestui funcționar francez care a demisionat anul trecut în urma afacerii Petrou. Mercier trebuia să plece în Bengal cu o misiune arheologică. Mi-am dorit mereu să merg în Bengal și el m-a îndemnat să îl însoțesc. Acum mă întreb de ce. Cred că nu era sigur de Portai și conta pe mine să fiu cu ochii pe el. Nu am văzut niciun motiv să refuz.

Și chiar dacă am presimțit atunci această combinație mică în privința lui Portai, nu era decât un motiv în plus să accept cu entuziasm. Ei bine, eram paralizat, nu puteam să scot un cuvânt. Fixam cu privirea o mică statuetă cambodgiană, pe un covor verde, lângă un telefon. Mi se părea că sunt plin de limfă sau lapte călduț. Mercier îmi spunea cu o răbdare angelică ce trăda puțină iritare: "Nu-i așa, am nevoie să fiu reabilitat oficial. Știu că până la urmă o să ziceți da: ar fi mai bine să acceptați imediat." Are o barbă neagră roșiatică, foarte parfumată. La fiecare mișcare a capului, respiram un strop de parfum. Și apoi, dintr-o dată, m-am trezit dintr-un somn de 6 ani. Statuia mi s-a părut neplăcută și stupidă și am simțit că mă plictisesc profund.

Nu reușeam să înțeleg de ce eram în Indochina. Ce făceam acolo? De ce vorbeam cu acești oameni? De ce eram îmbrăcat așa caraghios? Pasiunea mea era moartă. Ea mă copleșise și mă înșelase ani de zile; acum mă simțeam pustiu. Dar asta nu era cel mai rău: în fața mea, pozată cu un fel de indolență, era o idee voluminoasă și fadă. Nu prea știu ce-a fost, dar nu o puteam privi, atât de tare m-a îmbolnăvit. Toate acestea s-au amestecat pentru mine cu parfumul bărbii lui Mercier. M-am scuturat, revoltat de mânie pe el, i-am răspuns scurt: „Mulțumesc, dar cred că am călătorit destul: acum trebuie să mă întorc în Franța". Peste două zile luam barca spre Marsilia.

Dacă nu mă înșel, dacă toate semnele care se adună sunt precursoare ale unei noi răsturnări în viața mea. Ei bine, mi-e teamă. Nu este că viața mea este bogată, nici grea, nici prețioasă. Dar mi-e frică de ce se va naște, va pune stăpânire pe mine – și mă va duce unde? Va trebui să plec din nou, să las totul în urmă, cercetările mele, cartea mea? Mă voi trezi peste câteva luni, peste câțiva ani, epuizat, dezamăgit, în mijlocul unor ruine noi? Aș vrea să văd clar în mine înainte de a fi prea târziu.

Marți, 30 ianuarie

Nimic nou. Am lucrat de la ora 9 până la ora 1 în bibliotecă. Am pregătit capitolul XII și tot ce ține de șederea lui Rollebon în Rusia, până la moartea lui Paul I. Iată lucrarea terminată: nu se va mai pune problema până la așezarea în plasă. E 1 și jumătate. Sunt la cafeneaua Mably, mănânc un sandviș, totul e mai mult sau mai puțin normal. De altfel, în cafenele totul este întotdeauna normal și mai ales la cafeneaua Mably, din cauza managerului, domnul Fasquelle, care are un aer de ticălos – râde pozitiv și liniștitor. E aproape ora la care își face siesta și ochii săi sunt deja roz, dar alura sa rămâne vie și hotărâtă. Se plimbă printre mese și se apropie, încrezător, de clienți: „Este bine așa, domnule?" Zâmbesc văzându-l atât de plin de viață: în momentele în care localul său se golește, i se golește și capul. De la două la patru cafeneaua este pustie, așa că domnul Fasquelle face câțiva pași cu un aer năucit, chelnerii sting luminile și el alunecă în inconștiență: când acest om e singur, adoarme.

Mai sunt vreo douăzeci de clienți, celibatari, mici ingineri, angajați. Ei iau un prânz rapid în pensiuni de familie pe care le numesc popotele lor și, ca și cum ar avea nevoie de un pic de lux, vin aici, după masă, iau o cafea și joacă poker; fac puțin zgomot, un zgomot inconstant care nu mă deranjează deloc. Și ei, pentru a exista, trebuie să se unească. Eu trăiesc singur, complet singur. Nu vorbesc cu nimeni, niciodată; nu primesc nimic, nu dau nimic. Autodidactul nu contează. Mai e Françoise, patroana de la Rendez-Vous des Cheminots. Dar îi vorbesc? Uneori, după cină, când ea îmi servește o bere, o întreb: „Aveți timp în seara asta?" Nu spune niciodată nu și o urmez într-una din camerele mari de la primul etaj, pe care o închiriază cu ora sau cu ziua. Nu o plătesc: facem dragoste cu beneficii. Îi place (are nevoie de un bărbat pe zi și mai are și alții în afară de mine) și mă epurez astfel de anumite melancolii cărora nu le cunosc prea bine cauza. Dar abia schimbăm câteva cuvinte. La ce bun? Fiecare pentru el; în ochii ei, de altfel, rămân înainte de toate un client al cafenelei sale.

Îmi spune, scoțându-și rochia: „Spuneți-mi, știți asta, Bricot, un aperitiv? Pentru că sunt doi clienți care l-au cerut săptămâna asta. Micuța nu știa, a venit să mă avertizeze. Erau niște călători, trebuie să fi băut asta la Paris. Dar nu-mi place să cumpăr fără să știu. Dacă nu vă deranjează, o să-mi țin ciorapii pe mine." În trecut – cu mult chiar după ce mă părăsise – m-am gândit la Anny. Acum nu mă mai gândesc la nimeni; nici măcar nu mă obosesc să caut cuvinte. Curge în mine, mai mult sau mai puțin repede, nu rețin nimic, dau drumul. De cele mai multe ori, din lipsă de agățare de cuvinte, gândurile îmi rămân încețoșate. Desenează forme vagi și plăcute, sunt înghițite: imediat, le uit.